

politički

ZATVORENIK

GODINA X. - SVIBANJ 2000. - CIJENA 15 KN

BROJ **98**

ČESTITAMO
DAN
DRŽAVNOSTI

BLEIBURG
VJEĆNA
OPOMENA

**GOSPODO
PAMTITE LI
ŠKABRNJU**

OBEŠTEĆENJE
I SUDSKIM
PUTEM!

SUMRAK NAKON USKRSNUĆA

U ovo vrijeme svakojakih sukobljavanja mišljenja i želja, dok iz bogatog svijeta nameću svoju "demokraciju", sve više pritišće tjeskoba u sumraku neizvjesnosti: "Kamo ide Hrvatska?"

Vlada se koprla, tražeći način kako ispraviti krvu Drinu, kako veli naš narod. A krivudavost je prepreka normalnog protoka rijeke naše sadašnjosti. Puno je toga obecavano, a što će se ostvariti - vidjet ćemo. Neizvjesno je kako rješiti sve veću nezaposlenost i bunt seljaka? Što s umirovljenicima? A nagovješće se i odpuštanje velikog broja zaposlenih u upravi. Zar je perspektiva u traženju pravde na ulici? Kako naći posao, kad su i privatni obrti u neizvjesnosti? Svi ti momenti potiču tešku neizvjesnost i traže hrabrost.

Međutim, zabrinjavaju obveze koje Vlada prihvata. Teško je razumjeti da se branitelje i stvoritelje ove Države kvalificira, kako reče neki dan premijer Račan za skup u Gospicu (pišem po sjećanju): "Ne bojimo ih se. To je šaka nacionalista koji potiču događanje naroda." Pa što je to gosp. Račanu da bi se trebao bojati "nekih" nacionalista? Zar upravo ti nacionalisti nisu prvi uzeli pušku, lovačku ponajčešće, ili tek neki vlastitim novcem kupljen kalašnikov, pa u trapericama, tenisicama pošli u blato i kišu braniti Hrvatsku?

Premijer Račan zna biti odmijeren u izričaju, ali čini se da ovo baš nije politički mudro izrekao. U slučaju reakcije u Gospicu jer se tamo našao znatan broj istaknutih čelnika i branitelja. A udruge su stožeri boraca - branitelja Domovine u Bljesku i Oluji. Zar oni koji su dali svoju krv, tijelo i život, ne smiju zahtijevati da se njihova žrtva poštuje? Zar se smije omalovažiti žrtva i ljubav na račun "naloge" - da se omogući povratak onima koji su mrzili, a i sad mrze Hrvatsku, koji su se oružjem i mržnjom borili za ideju Velike Srbije, pa zbog toga dragovoljno u Oluji, pod zaštitom tenkova Jugo-armije i četničkih formacija pobegli iz Hrvatske, a sad, gle, njima se osigurava nesmetan povratak, obnavljaju se kuće, a iz onih kuća koje su dane izbjeglicama iz Bosne, a ti bijednici ih obnovili i uredili, sad se vraćaju Srbima - vlasnicima. Ti bezkućnici moraju na ulicu. Srbi imaju prioritet. Bogat svijet širokogrudno daje pozajmice za izgradnju i povratak Srba koji su palili i moje selo, Gornje Bogićevce, a mi, naša djeca i unuci ćemo odplaćivati dug. A Srbija i Srbi koji su bili agresori na Hrvatsku zar ne moraju platiti ratnu odštetu?

O, Bože, gdje je pravda? A branitelji i prognanici ostaju bezkućnici. Zašto se čuditi što se danomice ubijaju branitelji? Zašto se netko ne zapita za uzrok?!

Neki sam dan dobila par brojeva lista "Vukovarske novine". Kako je to bijedan dvotjednik! Zašto hrvatska vlast ne osigura dovoljno novčanih sredstava, pa da list bude bolji i kvalitetniji. A zaklinjemo se da je Vukovar grad-heroj i da ga Hrvatska nikad ne će zaboraviti. Čitam u tim novinama od 19. travnja, pod naslovom "Redovni student Beogradskog fakulteta u Vukovaru prima pomoć za uzdržavanje".

Kako sva prava imaju oni koji su iz Hrvatske pobegli. A naši ljudi, što imaju?

Tko to ima smjelosti da potire vrijednost Domovinskog rata i zasluge branitelja? Zašto se potire u zaborav Bljesak i Oluja?! Tko i zbog čega zvoni i poziva na odgovornost generala Ivana Koradea, Antu Gotovinu, Mirka Norca, pa i Ivana Čermaka. Jesmo za to da se pravno ispita, tko je svoj položaj iskoristio i stekao nezakonito bogatstvo iz rata. Za te nema oprosta. Ali, zaboga, kako se smije preko novina otvoreno blatiti generala Norca, pa i Oreškovića za Gospic? A Beli orlovi pucaju i razaraju Gospic. Norac dolazi zaustaviti pobjeđenje četnike, spašava Gospic i sad, gle vrata - raspni ga, raspni! Čija je to ideja i tko to traži? Slušali smo Đukića kako bjesomučno zahtijeva presudu za Norca i Oreškovića. Tko je Đukić i u čije ime on govori? Kako nema trun poštenja i prizna daje otac laži i sluga velikosrbske ideje, a od Hrvatskog državnog sabora prima novce kao saborski zastupnik.

E, pa to je zaista sumrak i potamnjene razuma. Ali, u ovom vremenu svibnja, kad se dogodio Bleiburg i Križni putevi, kad su kosturi iskopani u mariborskem Teznu i potvrđuju ubojstvo više od 40.000 tisuća nevinih Hrvata u prvim danima "pobjede" partizana i kad je to pečat odluke Tita i partije da sve neprijatelje treba "uništiti", upravo iz tih grobovajeći snaga pobjede i nade za vječnu Hrvatsku.

ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDSEDJENICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA

Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knezović

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA

10000 Zagreb
Masarykova 22/I.V.
tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

LEKTOR
Mario Bilić

PRIJELOM TEKSTA I TISAK

»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju,
list ureduje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i pretplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Velika slika na naslovnici:
Hrvatski krajolici (foto: Nino Marcutt)

Slika na posljednjoj stranici:
Johann van der Bruggen
Regnum Croatiae 1737.
Beč, 1737.

Kaja Pereković

NACIONALNI MAZOHIZAM

Ne treba dirati u idole: njihova nam pozlata ostaje na rukama, zapisao je jedan veliki francuski romanopisac. Te sam se misli sjetio, čitajući podsjećanje kako je jedan hrvatski književnik istkao zlokobnu *crnu legendu* o zdjeli očju na radnome stolu poglavara onodobne hrvatske države. Dok drugi narodi svoje grijeha i zločine nastoje umanjiti i prikriti, Hrvati kao da uživaju ne samo razgolititi se pred čitavim svijetom, nego na svoja pleća natovariti i zločine koje nisu počinili. Uvijek kod nas ima jedan sloj koji uživa u puzanju, koji strasno želi da nas ponizavaju i ucjenjuju. Upravo to i jest svrha takvoga nacionalnog mazohizma: ne priznanje grijeha radi kajanja i ispravljanja pogrešaka, nego priznanje grijeha radi političke ucjene, radi golih tudih interesa.

Romantični zanos, nacionalna patetika, crno-bijelo slikanje vlastite prošlosti i izgradnja budućnosti na mitovima, doista se mogu pokazati opasnim. Mogu izrasti u megalomaniju i imperijalizam. Međutim, protiv te opasnosti mi ne ratujemo kritično, ne suprotstavljamo joj se istinom, nego preziranjem vlastite prošlosti. Dok je svijet slavio književnike koje danas nitko ne pamti, sami su Hrvati - radi protuhrvatskih ciljeva - pisali o *hrvatskoj književnoj laži*, hoteći u prahu satrti nacionalni ponos i nacionalnu svijest.

Stranca se u nas uvijek oponašalo. Što je veće smeće donosio, to je naš kompleks manje vrijednosti bio izraženiji, a naše servilno divljenje bučnije.

Kad je propala prva ovostoljetna hrvatska država, upravo su njezini hrvatski neprijatelji stvarali i širili monstruoze tvrdnje o stotinama tisuća smaknutih. Otrvna gljiva velikosrpskoga kvazihistoriografskog pamphletizma narasla je i nabujala upravo na hrvatskoj truleži. Tu trulež, koja danas hoće da je vlastiti narod izdala u njegovu interesu, pola su stoljeća na lancu držali najluči neprijatelji hrvatske državnosti, dostojanstva i slobode. S druge su strane, zapravo u isto vrijeme, u emigraciji kojaje mogla bar slobodno misliti i pisati, najogavnije pripovijesti o državnom poglavaru i njegovim suradnicima dolazile iz usta onih koji su do jučer na svaki način htjeli dokazati svoje ustaštvo. Opet je progovorila nečista krv *nastašta*. Sad im se, samo, prohtjelo svu krivicu svaliti na drugoga i takozvanom svijetu pokazati da su se oslobođili ustaštva, štoviše, da nikad nisu bili ustaše.

Jedan je književnik htio ostaviti dojam pripovještu o zdjeli ljudskih očiju. Jedan je raspop širo priče o časnim sestrarama koje su potrovali djecu. Jedan je redarstveni dužnosnik, sjedeći dobro uhljebljen na kovčezima hrvatskoga državnog zlata, hrvatskoj emigrantskoj sirotinji tvrdio kako je državni poglavari vlastitim rukama davio dojučerašnje prijatelje. Drugi, za koga je talijansko poslanstvo u Zagrebu sredinom 1942. tvrdilo kako je od svega što u Hrvatskoj nesto znači jedini doista odan savezničkom Rimu, publicistički neobično vješto izgradio famu o Pavelićevoj izdaji Hrvatske Italiji. Taj pamphlet, bez nužnih je kritičkih napomena s talambasima objavljen i u neovisnoj državi, a sav mu se tisak pohrlio pokloniti, i onaj *državotvorni* i onaj *nedržavotvorni*.

Raspni ga, raspni!, dolazilo je iz istih onih usta iz kojih je jučer izlazilo: *Hosanal* Jedan će promatrač tih fizionomija zaključiti: "Drukčije odzvanja pun želudac, a drukčije prazan".

I da se samo o prošlosti radi, ne bi se time vrijedilo ovdje baviti. Međutim, ta ista nit se proteže do danas. I danas prvoga predsjednika obnovljene hrvatske države (kojega potpisani, radi jasnoće budi kazano, nikad nije obožavao) po blatu vuku oni koje je on u političkom smislu stvorio. I opet to nije osobni obračun, čak ni onda kad tako izgleda. Ne predstavlja li kakvu ideju, pokojnik je redovito bezopasan, kazao bi cinik. Ako se ozbiljno u obzir uzme u teoriji često branjena teza, da je prosječan čovjek sklon personifikaciji pojmova i predodžaba, onda se može reći da je riječ o obračunu s Tuđmanovim postignućem. Množe li se, međutim, znaci, da se ne teži samo raskidu s Tuđmanovim modelom Hrvatske, nego i raskidu s hrvatskom državom kao takvom?

Tomislav JONJIĆ •

IZ SADRŽAJA:

JE LI ŠESTICA DOISTA ĐAVOLSKA BROJKA?	2
<i>Mijat TOMIC</i>	
MALAPARTE, ROJNICA I "ZDJELA	
PUNA SRPSKIH OČIJA" (II).	6
<i>Kazimir KATALINIĆ</i>	
ULOGA I MJESTO HRVATA ISLAMSKE VJERE	8
<i>Mirsad BAKŠIĆ, Dr. iur.</i>	
IZVORI U ENGLESKOM JEZIKU O TRAGIČNOJ	
1945. I NJENIM POSLJEDICAMA	10
<i>Jure PRPIĆ</i>	
POLJACI MISLE DA BI RUSI TREBALI	
ZATRAŽITI OPROST ZBOG ZLOČINA	
U KATINSKOJ ŠUMI	15
PISMA IZ ISTRE	17
<i>Blaž PILJUH</i>	
KOMUNISTI IZ HRVATSKE	
I HRVATSKA DRŽAVA (XI).	18
<i>Tomislav JONJIĆ</i>	
HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR	
I PAPA GRGUR VII. (18.)	21
<i>Tomislav HERES</i>	
POSLJEDICE OLUJE	24
<i>Kaja PEREKOVIĆ</i>	
BRINJE - OBILJEŽEN DAN HRVATSKIH	
POLITIČKIH UZNICA	28
<i>Jure KNEZOVIĆ</i>	
SREDNJA BOSNA U DOBA NEZAVISNE	
DRŽAVE HRVATSKE (V.)	34
<i>Vjenceslav TOPALOVIĆ</i>	
STRADANJA HRVATA U VIROVITIČKO-	
PODRAVSKOJ ŽUPANIJI (II.)	37
<i>Dragutin PELIKAN</i>	
SLAVKO BAŠIĆ - SVJEDOK KRIŽNOG PUTA	
I PARTIZANSKOG JASENOVCA	39
<i>Ljubica ŠTEFAN</i>	
ŽRTVE I ODPOR ŠESTANOVAČKOG KRAJA	41
<i>Josip KRIVIĆ</i>	
SJEĆANJA ŠTEFA DOLENCA (III).	44
<i>Stjepan DOLENEC</i>	
IZ USPOMENA JEDNOGA HRVATSKOG	
ROBIJAŠA (XXVI.).	46
<i>Augustin TOMLJINOVIC - SAMAC</i>	
PAMETAN ČOVIK	49
<i>Bruno ZORIĆ</i>	

JE LI ŠESTICA DOISTA ĐAVOLSKA BROJKA?

Dobar je običaj ostaviti novoj vladi sto dana mira, pa tek onda kritizirati njezine propuste i hvaliti dobre poteze, ako ih ima. Počnimo s pohvalama novoj hrvatskoj vladi. Smanjene su plaće saborskih zastupnika i ministara. Ne, doduše, za 40 posto koliko je obećano, ali ipak su smanjene. I to je to. Ni pored najbolje volje ne mogu se sjetiti još nekog poteza nove vlade koji zaslužuje pohvalu.

A negativno? E, za to će već trebati mnogo prostora. Obećali su nas odvesti u Europu, a umjesto toga Europu su doveli u Hrvatsku, točnije u Liku, i to u obliku patologa i haaških istražitelja, koji traže kosti žrtava "hrvatskog terora" u obrambenom ratu, u kojem je Hrvatska bila napadnuta i ostavljena od te iste Europe, na milost i nemilost okrutnoga i prejakog neprijatelja, koji je iza sebe ostavio desetine masovnih grobnica s kostima mučki ubijenih hrvatskih civila i vojnika.

Hrvatska ispred Europe ili "Europa" ispred Hrvatske?

Oni kažu: zločin se mora kazniti, a pravda zadovoljiti! Slažemo se, ali ima li pravde za Hrvate i hoće li ikad biti kažnjeni oni, koji su činili zlodjela nad Hrvatima? Brojne hrvatske majke u crnini još uvijek neuspješno traže svoje sinove nestale u Domovinskom ratu, a još nisu prežalile nikad pronadena tijela svojih očeva koja su najvjerojatnije završila negdje u nekoj od brojnih masovnih grobnica od Bleiburga do Đevđelije.

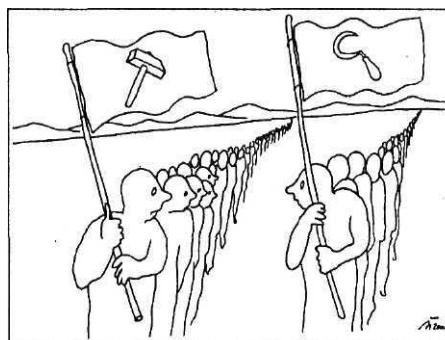
Tko će za to odgovarati? Zanimaju li ikoga hrvatske žrtve? Traže se navodni hrvatski zločinci među vojnicima, generalima i političarima, a **Milošević**, **Karadžić**, **Mladić**, **Šljivančanin**, pa što ne reći i to, i Izetbegović još su na slobodi. Gdje je tu pravda?

Toliko o međunarodnim "uspjesima" hrvatske vlade, kojima svakako treba pribrojiti i najvjerojatnije zahlađenje odnosa s Amerikancima zbog želje nekih hrvatskih ministara da poniste potpisane ugovore s američkim tvrtkama o izgradnji termoelektrane Jertovac i autoceste Zagreb - Dalmacija.

Piše:

Mijat TOMIĆ

Što su "novi" još obećavali? Da, rekli su se odreći luksuznih automobila. I jesu, nekoliko ministara na jedan dan, prvi dan nakon stupanja na vlast. Već drugi dan mirno su sjeli u Audije 8 i iz njih ih više nitko ne će istjerati. Slušali smo i bajke o novim radnim mjestima. Neki su spominjali čak i brojku od 200.000 novootvorenih radnih mesta. Rezultat je 50.000 novih nezaposlenih za samo tri mjeseca vladavine "šestorke". Nastave li takvim tempom, uskoro će svi Hrvati, osim ministara i saborskih zastupnika biti na zavodima za zapošljavanje.

Ilustracija: Ivan Šarić
(preneseno iz Vjesnika)

Ne kažu badava da je šestica đavolska brojka. "Novi" rade udarnički. Svaki dan po nekoliko tvrtki odlazi u stečaj, a zaposlenici na cestu. Podpredsjednik vlade, **Slavko Linić**, pronašao je novi genijalni recept za "spas" posrnuloga hrvatskog gospodarstva - sve tvrtke poslati u stečaj, a sve radnike na cestu, pa više ne će biti gospodarskih problema, jer - tko je viđao gospodarske probleme tamo gdje gospodarstva uopće nema.

Predsjednikovi dugovi i Predsjednikove ambicije?

Bivša je oporba obećala da će, čim stupi na vlast, pomoći gospodarstvu smanjenjem PDV-a. Jesu li smanjili poreze? Nisu i ne će! Obećali su i javnu televiziju, te profesionalne novinare umjesto stranačkih dužnosnika na ured-

ničkim mjestima. Umjesto toga na mjesta glasnogovornika HDZ-a doveli su svoje glasnogovornike. Mi trebamo vjerovati da su njihovi bolji. Dakle, opet su nas prevarili, bolje rečeno one koji su im vjerovali (među takve potpisani svakako ne spada!).

Još mnogo toga Vlada nam je obećala, ali ništa nije ispunila. Ipak, kako u svakom zlu ima dobra, ima ga i u ponašanju nove vlade. Za tri mjeseca "novi" su pokazali da su ustvari stari i da ništa od obećanog ne će ostvariti. Tako makar znamo na čemu smo.

Nije samo vlada mnogo obećala. Lijepo darove nudio je i novi Predsjednik, dok je još bio samo kandidat za prvog čovjeka Hrvatske -samo ako ga izaberemo. I izabrali smo ga, točnije, izabrali su ga. Rekao je u predizbornoj kampanji uz kavu - ni mrtav na Pantovčak! Sada kaže, opet uz kavu - samo mrtav s Pantovčaka. Obećao je da će na Brijune samo kao turist, a požurio je na to lijepo otoče službeno kao predsjednik i kazao je, uzgred, da su Brijuni najbolji kao rezidencijalno područje.

Pokazao je novi Predsjednik RH da nema ništa protiv limene glazbe, počasne garde niti crvenih tepiha. Bože moj, sve je to ljudski, a i Predsjednik je ipak samo čovjek. No takve slabosti nisu toliko opasne kao neke druge. Novouvedeni običaj Pantovčaka da manje ili više tajni dokumenti i transkripti razgovora prvoga hrvatskog predsjednika završavaju u rukama određenih novinara i na stranicama odabranih novina, mnogo je opasniji. Ako dokumenti iz predsjedničkog sefa još odlaže samo u novine, koje nisu ni najtiražnije niti najutjecajnije u Hrvatskoj, postavlja se pitanje - ne vraća li Predsjednik neke dugove. Svojedobno je spominjan svojevrsni novinarski reket kao specifičnost tranzicije u Hrvata. Ne radi se, ne daj Bože, o tome!

Novi je hrvatski predsjednik svojedobno bio predsjednik Jugoslavije, što se vidi iz njegovih brojnih poteza. Jedino je u Beogradu mogao naučiti da predsjednik države preko televizije javno obećava uhićenja drugih političara i skidanje zastupničkog imuniteta. Naš novi Predsjednik obećavao nam je da će nas uspješno

predstavljati u cijelome svijetu, a za sada nas je samo predstavio u zemljama nastalim raspadom bivše Jugoslavije.

Ima li u tome neka skrivena poruka? Nije, valjda, da bi naš Predsjednik ponovno želio biti predsjednikom Jugoslavije? Ma ne, to su klevete! Česta druženja s **Antom Markovićem** su samo nostalgija. Naš Predsjednik samo želi obnoviti dobre odnose s našim nabližim susjedima. S Bosnom će mu to posebno lako ići jer je, kako sam reče, Alija Izetbegović njegov stari prijatelj. Možda je baš zato našem Predsjedniku, dok to još nije bio, bilo lako ići u Haag i svjedočiti protiv generala **Tihomira Blaškića**, i to - kako je autoru ovoga teksta rekao sam Blaškić - neistinito. Komu je prijatelj Alija Izetbegović, sigurno mu ne može biti prijatelj Tihomira Blaškića.

Neka prvih stotinu dana budu i posljednji

A kakvi su odnosi između Pantovčaka i vlade. Otprilike kao davnašnji između Gradeca i Kaptola. Samo što nije krv potekla. Premijer i Predsjednik stalno naglašavaju kako pripadaju istoj pobjedičkoj koaliciji, a promatračima izgleda kao da dolaze s dva različita i uz to posvađana planeta. Možda se tajna krije u mističnosti broja šest?

Premijer i Predsjednik nemaju vremena misliti o gospodarstvu, nezaposlenima i socijalno ugroženima, jer je u Hrvatskoj pitanje svih pitanja i majka svih bitaka, borba za nadzor nad obavještajnim službama. Tko ovlada tajnim policijama, taj je *gornji*. Dok se njih dvojica hrnu, neki mediji utemeljuju vlastite pismohrane tajnih državnih dokumenata koje su dobili od političara.

A za to vrijeme ministri ostvaruju svoje ambiciozne programe. Primjera radi, ministar školstva obećava velike uštede na grijanju i osvjetljenju u školama. Dakako, djeca bolje uče u hladnim učionicama, a čitanje u mraku također je od velike koristi za razvijanje osjetila sluha. Unatoč tomu, sve je više onih koji misle da bi za Hrvatsku bilo najbolje rješenje, kada bi prvi 100 dana nove vlade bilo istodobno i njezinih zadnjih sto dana.

Čelnici "šestorke" nisu bili na uskrsnoj misi u zagrebačkoj Katedrali. I to je u redu. Jer, što bi oni tamо radili? •

PRAG DOMA MOGA

Pero Budak

Sveti moj praže,
ništa mi od tebe
draže.
Ni svetije!
Toliki su te praže,
zakoračili, zaskočili,
prekoračili, preskočili;
Uljegli i uskočili
u dom moj.
Tu su krali
otimali, varali,
Tu su ranjavali
ubijali
crijeva parali.
Tu su žegli, palili,
Tugu na moj dom
navalili.
Sve što smo mukom
priskrbili,
stekli, izgradili,
napravili i stvorili:
Sve su nam odnijeli,
uništili, razorili.
Smrt, glad, bijedu
bolest, brigu i žalost
su donijeli;
Smijeh, igru, pjesmu
i kolo:
Sve su nam odnijeli.
Narod moj prevaren,
pokrađen, opljačkan,
desetkovani,
oslijepljen, osakačen,
izranjen;
krvavih dlanova
uvijek iznova
krov sažgan
nad glavom
podiže.
Nejačke i ranjene
pridiže,
Sakuplja snagu,
uzdiže
i novu nadu
užiže.
Sveti moj praže,
toliki su na prevaru,
na silu
preko tebe došli
u dom moj.

O sveti moj praže,
zatvorit ću sva vrata,
zaključat i zamandalit,
zabrklijat i zakračunat,
zasune od čelika povući,
Reze staviti,
okove, lance i katance.
Nitko više neće na prevaru,
ni silu,
preko tebe proći
u dom moj doći.
Neće više majke civiljet
za sinovima svojim,
Nit plakati mlade snaše
za muževima,
Sestre za braćom,
Djeca za očevima.
Sveti moj praže,
vjeruj,
kunem se:
Jecaje iz grla
zamijenit će pjesma.
Vrata ću otvarati
samo prijateljima.
Oni jedini
mogu da dođu
pjesme
s nama da pjevaju,
1 kolo
s nama da igraju,
hljeb jedu,
sol
sir i meso.
I vino da piju!
Da s nama pjevaju,
da plaču
i da se smiju.
O dragi moj, sveti praže,
ništa mi od tebe draže.
Ni svetije!
Vjeruj,
kunem se:
Od danas će sve biti
drugačije.
Nije ovo svačije.
I nije ovo ničije.
Ovo je dom moj.
Dom moga roda.
Mojega naroda!

U posljednje vrijeme pojavio se zanimljiv fenomen: vrlo je «moderno» i «napredno» predstavljati se «ljevičarem»

LIJEVO I DESNO OD PAMETI

Činjenica je da su sve velike totalitарne ideologije i pokreti XX. stoljeća bili ljevičarski

 prvim godinama sovjetske vlade član Politbiroa boljševičke partije **Nikolaj Buharin** odgovorio je na optužbe da njegova stranka ne dopušta nikakvu oporbu. Prilično cinično, Buharin je izjavio: «Nije istina da u sovjetskoj Rusiji nema oporbe. Imamo oporbu - ali za razliku od buržoaskih zemalja, naša oporba ne nalazi se u parlamentu nego u zatvoru.»

Buharin tada nije mogao slutiti da će i sam nakon nekoliko godina dijeliti sudbinu «oporbe u zatvoru»: Staljin ga je uhitio kao «desničara» (jer se Buharin suprotstavio radikalnim, nehumanim mjerama vlasti protiv seljaka). Bivši Lenjinov suborac bio je osuđen na smrt - i strijeljan.

Kad se danas vodi rasprava o takozvanim «desničarima», sudbina staroga boljševika Buharina, koji je završio svoj život pod optužbom da je «desničarski» agent imperijalizma, vrlo je poučna. Pod određenim uvjetima, današnje «ljevičare» i «revolucionare» vrlo brzo može se pretvoriti u «desničare» i «imperialiste».

Sjećam se događaja u Zagrebu s kraja 1971. godine, kada su se preko noći do tada ugledne kulturne ustanove, na primjer Matica hrvatska, odjednom pretvorile u «kontrarevolucionarne» (tj. desničarske) organizacije. Čak i najugledniji članovi najviših komunističkih tijela, koji su nama, stranim dopisnicima, bili predstavljeni kao nositelji napretka i novih, «progresivnih» ideja titoističkoga komunizma - samo dan poslije bili su obilježeni kao mračni desničari koje treba iskorijeniti.

Piše:

Carl Gustaf Ströhrn

Ako već ne uhapsiti, onda svakako marginalizirati.

Savka i Tripalo - za Zapad ljevičari

Baš u slučaju Hrvatskoga proljeća pokazalo se da su pojmovi «desno» i «lijevo» relativni i netočni. Sa stanovišta zapadnih demokracija, na primjer, **Savka Dabčević-Kučar** i **Miko Tripalo** bili su izraziti ljevičari -jer su oni

Carl Gustaf Ströhrn

zastupali (barem tada) izrazito socijalističke i komunističke ideje. Iz perspektive ortodoksnoga komunizma - ne samo u Beogradu, nego i u samom Zagrebu - oni su slovili kao «desničari», «revolucionari» i prikriveni separatisti, jer su rušili vlast dotadašnjeg titoističkog i srpskog «aparata» u Hrvatskoj, čak je i

sam **Franjo Tuđman** u zapadnim krugovima sve do prvih slobodnih izbora u Hrvatskoj označavan kao «nacionalni» ljevičar.

U javnoj raspravi zapažamo posljednjih dana zanimljiv fenomen: vrlo je «moderno» i «napredno» sama sebe predstaviti kao «ljevičara». Iz toga slijedi da su svi protivnici «desničari». Ta razlika nastala je u prvim godinama europskog parlamentarizma: u francuskom parlamentu radikalne, revolucionarne stranke bile su, gledano iz perspektive predsjedatelja, na lijevoj strani dvorane, dok su umjerene, odnosno konzervativne stranke bile na desnoj strani. Među njima još je bilo mjesto za «sredinu». Danas imamo donekle absurdnu situaciju: «ljevičari» optužuju svakoga tko se - po redu sjedenja - nalazi «desno» od njih - kao desničara. Boljševici su optužili umjerene zapadne socijaldemokrate zbog «desničarstva» (i izdaje marksističke ideologije). Unutar socijaldemokratskih stranaka do današnjega dana imamo «desne» i «lijeve» frakcije ili skupine. Nedavno su «ljevičari» u Austrijskoj socijaldemokratskoj stranci spriječili kandidaturu bivšega socijaldemokratskoga ministra unutarnjih poslova, **Karla Schlogla**, za predsjednika stranke: oni su smatrali da je Schlägl (koji je u narodu uživao određenu popularnost) - «desničar», jer želi ograničiti ulazak stranaca i azilanata u zemlju. Za britanskog konzervativca, recimo, takav čovjek nije, naravno, nikakav «desničar» - nego «ljevičar», jer pripada socijaldemokratskoj stranci.

Atentatori na Hitlera - desničari

Povika ekstremne ljevice protiv umjerениh ljevičara dobila je absurdne razmjere. Tako su, uoči nacionalsocijal-

ističke pobjede Hitlera u Njemačkoj njemački komunisti pod kontrolom Moskve i Staljina proglašili SPD, Socijaldemokratsku stranku Njemačke «socijal-fašističkom». Socijaldemokrati su odjednom postali «socijal-fašisti», koji su - po tvrdnjama komunista - značili veću opasnost za radničku klasu i za komunističku revoluciju nego sam Hitler.

Vrlo je zanimljivo da ljevica Hitlerov pokret stalno označava kao «njemački fašizam», premda - strogo gledano- Hitler nije bio fašist nego - nacionalni socijalist. Njegova stranka nosila je naziv «Nacional-socijalistička njemačka radnička stranka». Zastava stranke bila je - crvena; za razliku od komunista, oni su imali kukasti križ umjesto crvene zvijezde. Gledano iz te perspektive - Hitler nije bio desničar, nego ljevičar.

On je bio, kako saznajemo iz karakteristike njegove stranke, socijalist, samo ne na internacionalnoj, nego nacionalnoj osnovi. Ali o tome nitko danas ne želi ni čuti: da su, naime, sve velike totalitarne ideologije i pokreti dvadestoga stoljeća bili - ljevičarski.

Postoji još jedan zanimljiv primjer. Najdjelotvorniji «antinacistički» pokret otpora protiv Hitlera u Njemačkoj nije se oslanjao na radničku klasu, koja je uglavnom slijedila «nacional-socijalističku» liniju, nego na konzervativne, tj. desničarske slojeve društva. Atentat na Hitlera organizirali su visoki časnici njemačke vojske, uglavnom iz uglednih plemićkih i aristokratskih obitelji Pruske (**grof von Stauffenberg, von Motike, York von Wartenburg** i ostali). To znači: njemačka desnica bila je «antifašistička», i to na vrlo djelotvoran način.

Opasno prepoznavanje?

Pod današnjim uvjetima rasprava o «ljevici» i «desnici» katkad se doima kao dječja igra: «Ako se ne slažeš sa mnom ili čak ako se ne pokoriš mojim

planovima, ti si desničar». A ako si «desničar», onda ćemo te isključiti iz igre — sve do metode Buharina, da treba oporbu baciti u zatvor.

I na kraj u vrijedi: mi određujemo tko je desničar, a tko nije. Ozbiljno rečeno, na takav se način ne može stvoriti demokracija, jer ona znači: sve snage koje priznaju Ustav i zakone imaju moralno i političko pravo sudjelovati u parlamentarnoj borbi za vlast. Ako se ta pravila ne priznaju, onda politička borba vodi prema građanskom ratu.

Što se pak tiče sadržaja, u današnjim je uvjetima «ljevo» i «desno» teško prepoznati. Jedan primjer, socijaldemokratski (i time ljevičarski) kancelar Njemačke, **Schröder**, oslobođio je velike tvrtke plaćanja nekih poreza. To je, barem se tako čini, «tipično desničarska» mјera. Njemački demokršćani koji se nalaze «desno» od socijaldemokrata, napadaju Schrödera da on zanemaruje srednji njemački sloj, to jest male ljudi, koji nisu oslobođeni ni od kakvih poreza. To znači da CDU na neki način danas zastupa «ljevice» pozicije od «ljevih» socijaldemokrata. Već se na tom primjeru pokazuje da je cijela «desno-ljeva» rasprava donekle — absurdna.

A što se tiče nesretnoga Buharina i njegove «oporbe u zatvoru», treba citirati još jednog «desničara», **Winstona Churchillia**, kojega su jedanput pitali kakva je razlika između istočnih komunističkih i ljevičarskih sustava i onih zapadnih. Churchill je rekao: «Razlika je vrlo jednostavna. Ako netko u 5 sati ujutro zvoni na mojim vratima, onda ja znam da je to čovjek koji dostavlja svježe mlijeko».

(Preneseno iz Hrvatskog slova)

Mami

Višnja Sever

Zjutra denes bu dvajšest let
kak si prešla na drugi svet.
Meni se pak tak pričinja
da je včera se to bilo.

Kak srebreno lehko krilo
otprhala si Ti vu nebe.
A mi burno navek vuz Tebe
i se bu spet kaj je bilo.

V Vekivečnosti ni meje.
Navek ki saki dobro seje
dođe na poček po meri
i fletno vujde skroz Dveri.

I pak se burno kak negda
v zime vuz Tebe grejali.
Čudaj kipcov spominali
vicima Tvojim se smejali.

P.S. Zorka Sever politička zatvorenica Lepoglave 1946. •

VEČER

Tomislav PEĆARINA

Večer da se reče volim te
da se srce pusti u hodočašće.

Mrak je obukao crninu
sprovod dana
grbavi konjic njiše se na električnom
stupu i zvijezde užiše palicom ampera.
Pod kišobranom mraka u noći poput
likera grbavi konjic s nosom Edisona
i s paušalom električne centrale
ima tronute oči bez kapi smijeha.

A večer je da se reče volim te
svom slašću i strašću toga grijeha.

1949. •

MALAPARTE, ROJNICA I "ZDJELA PUNA SRPSKIH OČIJU" (II.)

(O pamćenju povijesti radi povijesnog pamćenja)

Kapetan Perušina je ispravno stavio u sumnju i sve Rojničino maštanje o njegovim vezama s engleskim obavještajcima, jer bi ga ti bili kasnije zaštitili, što nije bio slučaj:

"Što da rečem o tvrdnji I. Rojnica o njegovim vezama s tobožnjim engleskim špijunima u Sarajevu. Pragu, a osobito onim u Dubrovniku. O svrsi ovih tobožnjih veza on ništa ne govori. To prepusta mašti čitaoca, koji se pita: Kako je moguće, da se je Rojnjica uz tako važne i moćne veze morao nakon rata uteći sjeni šume i noći, fingiranju ludila, odvažnosti i izlaganju mladih života dvojice neustrašivih hrvatskih rodoljuba (K.S. i I.V.), te sjeni 'pseudonima', da se spasi od progona 'nezahvalnih' Engleza?"

Dakako, odgovor na ova pitanja čekamo još uvijek, iako ih je Perušina postavio prije 31 godinu.

"Sine ira et studio"

Vjerodostojnost svakog svjedočanstva ovisi o tom koliko je ono dano "sine ira et studio" (kako kaže latinska izreka), tj. bez srdžbe i pristranosti, bez skrivenih namjera. Dakako, teško je to postići, posebice kad netko piše svoja sjećanja, jer obično vidi i prikazuje samog sebe u puno ljepšem svjetlu nego što je u stvarnosti.

Kao rijedak primjer gdje je pisac prikazao stvari onako kako su se događale, odnosno onako kako ih je on doživljavao, bez dodatnog friziranja, možemo spomenuti knjigu **Vinka Nikolića** "Tragedija se dogodila u svibnju". U prikazu te knjige, koji je objavljen u br. 147 časopisa "Republika Hrvatska" (za prosinac 1984.), posebno je istaknuto da je "glavna vrijednost ove knjige u tom što je to dnevnik **mladog** Vinka Nikolića, onakav kako ga je on onda napisao i koji je on sada samo prepisao a da ga nije obradivao, čuvajući do skrajnosti njegovu vjernost. «Makar uz očitu predvidivu pogibelj,») piše Nikolić, «da izgledam današnjem čitatelju naivan (naravno, i skrajne patetičan i sentimentaljan, donekle i plačljiv); i premda su vrijeme i kasniji događaji demantirali naše nade i razotkrili svu onu naivnost mnogih naših prognoza i kombinacija; netočnost mnogih vijesti, neozbiljnost i nekada zlonamjestom nekih parola, pa i bedastoću naše 'spiritističke' igre, svejedno, to sve **ostavljam nepromijenjeno**, da bude što vjernije ogledalo ondašnjeg **našeg** (ne samo mojeg osobnog) i raspoloženja, i mišljenja, i lutanja i kolebanja, našega shvaćanja i osjećanja, jer samo ćemo tako pomoći našim mladim naraštajima stvoriti sliku Velike Tragedije za naš hrvatski narod. Ta, dakle, **vjernost Dnevniku**, pisanom pred četrdeset godina, prvi je kriterij ove knjige, da ona bude i ostane **pouzdan dokumenat onoga vremena.**»"

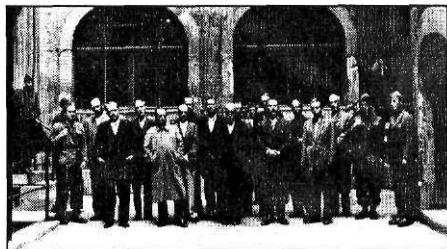
Svjedočanstvo ili osvećivanje?

Nažalost, Rojnjica se u svojim knjigama nije držao one prije spomenute latinske izreke,

Piše:

mr. Kazimir KATALINIĆ

nego je bio vrlo neobjektivan, pa su njegova svjedočenja o pojedinim događajima i ljudima ovisila o tome je li ih ili nije ubrajao među svoje prijatelje. Tako se je znalo dogoditi, da je iz knjige u knjigu mijenjao svoja svjedočanstva, zaboravivši što je prije bio napisao. Do te je promjene dolazilo naročito ako je netko koji je prije spadao u krug njegovih prijatelja, u međuvremenu prestao to biti. Klasičan je tako slučaj ocjene i svjedočanstva o **prof. Danijelu Crljenu** prigodom pregovora s Englezima, kod Bleiburga.

Glavnina hrvatske vlade pala je u jugoslavensko zarobljeništvo

U prvome svesku svojih uspomena, pišući ukratko o tragediji kod Bleiburga, Rojnjica glavnu krivnju za neuspjeh pregovora s Englezima baca na generala **Herenčića**, koji je stupio u vezu s Englezima. Svi smo znali, da je uz Herenčića bio prisutan i prof. Crljén, ali o Crljenu u tom svjedočanstvu nema niti jedne riječi, kao da uopće i nije postojao. No u drugom svesku odjednoć general Ivo Herenčić više nije ni jedina ni glavna osoba u Bleiburgu, nego uz njega, anekad i ispred njega, preuzima glavnu ulogu prof. Crljén.

Možemo se upitati, kako to da Rojnjica iznosi dvije istine, sad jednu sad drugu. Sto je to prouzročilo tu temeljnu promjenu? Jedino je objašnjenje, što se između 1969., kad je izašao prvi svezak, i 1983., kad je objavljen drugi svezak, osobni odnos između gospodina Iva Rojnica i prof. Danijela Crljena bio stubokom promjenio, pa se njihovo veliko i dugodišnje prijateljstvo izrodilo u isto tako žestoko neprijateljstvo.

Ali ako se vrelo za povijest piše po prijateljstvu odnosno neprijateljstvu s jednom osobom, može li se to vrelo doista smatrati pouzdanim?

"Retuširana" istina nije istina

Dok sam ovih dana pažljivo čitao nedavno izašlu treću Rojničinu knjigu uspomena, sjetio sam se one priče o lovcu-lažljivcu, kojemu nije vjerovao prijatelj kad mu je pričao koliko je zečeva ubio, pa je stalno smanjivao njihov broj, dok na koncu nije rekao: "Da, ali je ipak u grmu nešto šušnulo."

Slično se dogodilo i s Rojničinom pričom o planu da se tiska knjiga o neuspjehu **Titova** samoupravljanja. I on, naime, polako uljepšava i frizira svoju priču, koja sve više i više raste, zaboravljajući pritom što je ranije svjedočio.

U nastavku navodim tri različite Rojničine verzije, sve tri iz njegove treće knjige uspomena. Prva je od 17. lipnja 1976. (pismo pukovniku **Babicu**), druga je nastala početkom 1983. (pismo **Stjepanu Đurekoviću**), a treća i konačna onda kada je pripremio svoju treću knjigu, koja je izišla koncem prošle godine.

Dne 17. lipnja 1976. piše Rojnjica pukovniku Babiću: "Ja već godinama tražim čovjeka koji bi obradio materijal za objaviti knjigu *Samoupravljanje u teoriji i praksi*. (...) Ja sam dobio izvrsnu vezu s jednim poznatim novinarom, publicistom i političkim piscem iz Južne Amerike, poznat čitavoj Americi i jednom dijelu Europe. On je bio spreman knjigu napisati, a ja sam obećao platiti tiskanje. (...) Dok sam ja oduševljeno očekivao da će **Rada** poslati materijal, dobivam od njega pismo u kojem kaže da odustaje od posla." (Str. 61.)

No sedam godina kasnije taj dotadašnji "poznati novinar, publicist i politički pisac iz Južne Amerike" dobiva bitno drugačiju karakteristiku. U pismu bez točnog datuma, koje je Rojnjica početkom 1983. uputio Đurekoviću, doznajemo da se radi o "jednom ruskom čovjeku koji je bio glavni šef za Južnu Ameriku i, naravno, poznavao čitavu mrežu ruskih agenata na tom području. Bio je, u svoje vrijeme, u Rusiji, gdje je i završio komunističku školu. Poznavao je **Staljinu**, Tita i druge glavešine ruskog i međunarodnog komunizma." (Str. 232.-233.)

Međutim, konačnu i dobrano uvećanu dimenziju toga zanimljivog i tajanstvenog čovjeka otkriva nam Rojnjica tek nekoliko godina kasnije. Ne citira nikakvo pismo, nego nam prenosi svoja "svjedočanstva", onako kako su mu pala na pamet dok je pisao svoju nedavno izašlu III. knjigu:

"Već prije sam došao do uvjerenja da moramo svakako napisati knjigu protiv Tita i jugokomunizma pod naslovom *Samoupravljanje u teoriji i praksi*. (...) Angažirao sam uglednog novinara i književnika, bivšeg Staljinovog komesara za Latinsku Ameriku, koji je bio politički komesar u Španjolskom građanskom ratu u proleterskoj brigadi, čiji je zapovjednik, kako je govorio, bio maršal Tito. (Str. 35.)

Zanimljivo je, da Rojnjica nigdje ne spominje ime tog uglednog novinara i književnika. Ali, ako se radi o "novinaru, publicistu i političkom piscu" koji je "poznat čitavoj Americi i jednom dijelu Europe", koji je razlog te nepotrebne tajnovitosti?

Ovo stalno promjenljivo Rojničino "svjedočanstvo" postaje gotovo smješnim, kada znamo da Tito uopće nije bio u Španjolskom ratu, pa prema tome nije mogao biti zapovjednik u toj proleterskoj brigadi, gdje da je bio i

ovaj ugledni politički komesar i "bivši Staljinov komesar za Južnu Ameriku".

Osim toga, iz ove smo Rojničine knjige mogli po prvi put dozvati, da je postojala funkcija nekakva "Staljinovog komesara za Latinsku Ameriku". Uvjeren sam da ta funkcija kao i ime tog Staljinovog komesara nije bilo poznato nikomu drugom u Južnoj Americi, nijednoj južnoameričkoj obavještajnoj službi, pa ni samoj CJA-i. Dakako, to je jedan indicij više koliko je Rojnica bio u doba NDH "veoma dobro informiran", pa sada možemo razumjeti i sve ono što je opisivao u svojoj prvoj knjizi, tj. zašto su dr. Ante Pavelić i mnogi drugi s toliko nestreljenja očekivali posjete gosp. Rojnici, koji im je ne samo davao pametne savjete (kojih se oni, nažalost nisu držali, pa smo zato i izgubili državu!) nego ih je također "iz prve ruke" obavještavao o situaciji širom Hrvatske, i o stvarima koje nisu bile nikome poznate, pa ni tadašnjim hrvatskim obavještajnim službama.

Retuširana istina nije istina, niti je retuširano prepričavanje nekakvo svjedočanstvo. A pisac koji tako postupa, ne može biti prihvaćen kao svjedok prošlih događaja.

"Ima dobru memoriju"

"Sigurni smo", napisao je Vinko Nikolić u pogоворu II. Rojničine knjige, "da se ne će moći pisati povijest hrvatske emigracije, posebno one u Argentini (...) bez ove Rojničine knjige. Ona je, štaviše, jedan pouzdan izvor, jer Rojnica je marljivo bilježio i ima dobru memoriju."

No, je li Rojnico istamarljivo bilježio, je li osim toga uopće uzimao u obzir ono što je ne samo marljivo bilježio nego i objavio nekoliko godina ranije, te konačno možemo li se doista pouzdati u njegovu dobru memoriju?

U svojoj II. knjizi (str. 293.-295.) Rojnica je objavio svoje dopisivanje s Brunom Bušićem, tj. tri pisma napisana 13., 25.5. i 3.8.1970. Iz njih je vidljivo, da se tada Bruno Bušić nalazio u Parizu, da je tamo studirao, ali da se kanio vratiti u domovinu čim to bude bilo potrebno. "U Zagrebu su mi rekli prije polaska," stoji u pismu od 25.svibnja 1970., "da se čuvam, da se ne bih kompromitirao, jer će me sigurno trebatи čim se prilike malo poboljšaju. Ako me pozovu, ne bih nimalo dvoumio, odmah bih prekinuo studij u Parizu i vratio se u domovinu."

I doista, kad su ga zatrebali, Bruno se vratio u Zagreb gdje je bio redoviti suradnik upravo pokrenuta "Hrvatskog tjednika".

Nakon Karadordeva, izdržane robije i nepodnošljivih progona, Bušić je u rujnu 1975. ponovno krenuo u emigraciju, ovaj puta za njega konačnu i tragičnu, jer je u njoj tri godina iza toga izgubio u Parizu svoj život od udarčkih zrna.

Rojnica se upravo našao u Londonu, kad su telefonski javili Jakši Kušanu da je Bušić pobegao i da će doći zbog svog azila u London. Sve je to objavio, s točnim datumima, na str. 439. svoje II. knjige.

Čudnovata i netočna verzija

No u svojoj III. knjizi objavljuje na str. 409.-410. sasvim drugačiju verziju, punu netočnosti i suprotnosti s onim što je prije toga ne samo znao, nego i napisao. Prenosim to doslovce, s time da sam masnim slovima, kur-

zivom i rednim brojem označio sve netočnosti, kako bih ih lakše mogao raščlanjivati.

Poslije, za nas Hrvate porazne likvidacije Hrvatskog proljeća u Karadordevu, Bruno Bušić je otiašao na studije u Pariz.(1.) Uspostavio sam pismenu vezu s njim, o čemu sam pisao u mojoj knjizi *Susreti i doživljaji*, svezak II. U pismu mi je dao do znanja, da se poslije studija vraća u Hrvatsku, prema tome ne želi surađivati s emigracijom. Bušić je vjerovao u svoje veze skomunistima.(2.) Ne tom se je vratio počela ga je pratiti Udiba i provocirati u tolikoj mjeri da je inscenirala ispad protiv njega u Dubrovniku, gdje su ga pretukli. Kadaje video i ocijenio, da mu prijeti opasnost što se tiče slobode kretanja, a i samog života, god. 1975. organizirao je bijeg na Zapad.

Najprije se sklonio u Austriju, zatim je preko Švicarske dospio do Londona, gdje su ga čekali Jakša Kušan i *Nova Hrvatska*. U početku je suradivao u *Novoj Hrvatskoj*. Budući je u to vrijeme (1975.) osnovano

1977., dakle godinu i pol nakon što je napustio "Novu Hrvatsku". Pravi razlog njegova prekida s Jakšom Kušanom bio je sasvim drugi (političko neslaganje), što Rojnica znade veoma dobro, pa ovo njegovo drugačije svjedočenje nije tek uzrokovan slabom memorijom; br. 8) Bruno Bušić općenito je uživao ugled i povjerenje u hrvatskoj političkoj emigraciji, a ne samo među mlađim naraštajem, ali još i prije nego što je bio izabran u Sabor HNV-a kao i za Pročelnika HNV-a. Da nije tako, kako bi onda bio dobio najveći broj glasova? Zar su glasači HNV-a bili uglavnom "mladi naraštaj" i zar su glasači pripadali "pogotovo redovima ekstremističke emigracije" (osim ako ne bismo pod tim terminom podrazumijevali onu veliku većinu hrvatske emigracije, koja je oštroti odbijala dilašovske i trećejugoslavenske ideje nekih emigrantskih krugova)?

Pouzdan izvor?

No ove pogreške, koje bismo mogli dobrim dijelom uvrstiti u faktografske, tj. pogreške u podatcima, nisu toliko bitne. Uostalom, bez nekoga većeg truda pronašao sam u III. Rojničinoj knjizi 78 (sedamdeset i osam!) faktografskih netočnosti, pa i takvih gdje se žive proglašava mrtvima.

No, netočnosti koje sam označio brojevima 1) i 2) sasvim su druge vrste. Iz njih se vidi da je Rojnica zaboravio daje Bušić studirao u Parizu 1970., a ne u Karadordevu. Pokaže osim toga da Rojnica ili ne zna ili svjesno prešuće da je Bruno Bušić bio uhićen i da je robijao nakon Karadordeva. Tvrdi da se je Bruno vratio u domovinu iz Pariza, ali nakon Karadordeva, i to zato jer je "vjerovao u svoje veze s komunistima", dakle u svoje veze s onima koji su zavladali u Hrvatskoj nakon Karadordeva, a znamo da Bruno nije vjerovao čak ni Savki ni Tripalu!

Rojnica je zaboravio i sve ono što je sam napisao u svojoj II. knjizi u vezi s Brunom Bušićem, a što je pak posebno važno. Naime, ako je zaboravio ne samo ono što je čuo i doživio, nego i ono što je sam napisao, koliko se možemo pouzdati u njegovu memoriju i u njegove zapise?

Istina je da je III. Rojničina knjiga izšla prošle godine, ali je ovaj dio o Bruni Bušiću, koji se nalazi na str. 409.-410. Rojnica napisao deset godina ranije, tj. u srpnju 1989. (vidjeti str. 433.). Pa ako se uzme u obzir da je prvo izdanje njegove II. knjige izšlo 20. rujna 1983., onda je između tog datuma i datuma kada je napisao ovaj netočni prikaz Bušića, vremenska udaljenost veoma mala, samo šest godina.

No ako je nakon nepunih šest godina zaboravio i pobrkao ne samo ono što je doživio, nego i ono što je napisao, kako mu se može vjerovati da 1969. točno i vjerno opisuje ono što je doživio (ali ne i zapisao) 1941. ili 1945., dakle 24 ili 28 godina ranije?

Bismo li, nakon svega navedenog, mogli djeliti već navedeno mišljenje Vinka Nikolića, da su Rojničine knjige pouzdan izvor, jer da je "Rojnica marljivo bilježio i ima dobru memoriju"? *

ULOGA I MJESTO HRVATA ISLAMSKE VJERE

a vrijeme Drugoga svjetskog rata većina bosansko-hercegovačkih muslimana pozitivno se odnosila prema hrvatskoj državnoj neovisnosti i uključenju cijele Bosne i Hercegovine u Nezavisnu Državu Hrvatsku, iako nije bila, poput uostalom i mnogobrojnih Hrvata katolika, oduševljena političkim karakterom režima.

O tim činjenicama Dr. Džafer-beg Kulenović (Hrvatska smotra, Buenos Aires, Argentina, god. I. br. 2, 20. lipnja 1951., str. 3.-6.) u svom odgovoru na tvrdnje Dr. Vlatka Mačeka, da su muslimani u «potpomagali pojedine vladavine za vrijeme bivše Jugoslavije, a isto tako da su sjedili u vlasti NDH» piše:

«Mi smo sudjelovali u pojedinim vladama, ali ne da potpomažemo bilo kakvu vladavinu, već da zaštitimo one koji su nas izabrali, i da po mogućnosti usmjerimo i rad drugih koji bi cijelokupnom narodu bio od koristi. Koliko smo u tome uspjeli ili ne, to nije pitanje; glavno je naša dobra namjera i uloženi rad za postignuće dobra koje bi nam svima bilo zajedničko.

Mi smo tako sjedili i u vlasti NDH. Vladu NDH mi poznajemo kao hrvatsku državnu vladu, a ne kvislinšku. Hrvatski je narod želio i stvorio svoju vlastitu državu, koju je nastojao izgraditi, ali su ga u tome priječili neprijatelji hrvatske samostalnosti, pa radi toga ni hrvatskoj državnoj vlasti uslijed ratnog meteža nije uspjelo ostvariti prave težnje hrvatskog naroda. Ne poričem ni jednomu čestitom Hrvatu da ne bi želio imati svoju vlastitu državu, ali nije dosta samo želja, već je potreban i domoljubni rad da se postigne taj uspjeh. Tako su i bosansko-hercegovački muslimani ušli u hrvatsku državnu vladu da pokažu na djelu da im je kao Hrvatima puno stalo do toga da hrvatska država bude što bolje izgrađena. U jednom metežu, koji je sličio građanskom ratu, to se ovog puta nije moglo postići.»

Rijetko je tko na ovako eksplicitan i razložan način obrazložio želju svih Hrvata za svojom vlastitom državom i ujedno pružio valjan odgovor i onima koji se u svojim političkim ciljevima ni usudili nisu razmišljati, a kamoli ići preko granica Banovine, da i ne govorimo o samostalnoj državi.

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ Dr. iur.

U pogledu sudjelovanja muslimana u ukupnoj državnoj strukturi NDH, složio bih se s tvrdnjama da su mogli biti i zastupljeniji, ali ističem da su ipak više sudjelovali u vlasti NDH, nego, primjerice, nakon austrougarskog zposjednuća Bosne i Hercegovine, pa čak i sada. Iako su u Domovinskom ratu muslimani, rame uz rame, sa svojom hrvatskom katoličkom braćom, dali nesebičan doprinos ostvarenju samostalne države Hrvatske, nažalost, nisu tako zastupljeni i u državnoj strukturi. Tisuće, deklariranih kao Hrvati islamske vjere ili u to vrijeme Muslimani, sudjelovalo je aktivno na bojišnici u stvaranju kićme današnje države. Brojni, kao nosioci stvaranja okosnice funkcije države. Osobno ja, a i mnogi drugi, od samog početka 1989.-1990. Sudjelovanjem i nesebičnim žrtvama, ranjenim i poginulim za hrvatsku domovinu od Vukovara do Dubrovnika, jasno smo i bezrezervno iskazali svoju volju. Kasniji tragični događaji u Bosni i Hercegovini, ne daju nikomu za pravo da se naše zajedničko djelovanje potire, umanjuje ili taji i da se raspaljuje nepovjerenje u nas, te nas se eliminira iz udjela u državnoj strukturi koju smo stvarali i u istoj valjano sudjelovali.

U NDH je musliman stalno bio potpredsjednik Vlade — Dr. Osman i Dr. Džafer-beg Kulenović. Prvi je doglavnik bio Ademaga Mešić, a dva doglavna pomoćnika bili su prof. Hakija Hadžić i prof. Alija Šuljak.

U Vladi su bila i četiri muslimana ministra: Dr Mehmed Alajbegović, ministar vanjskih poslova, te ministri Hilmija Bešlagić, dr. Meho Mehicić i Ismet ef Muftić.

Potpredsjednik Sabora bio je Ismet-beg Gavran Kapetanović, potpredsjednik Hrvatske državne banke ing. Junuz Mehmedagić, otac poznatog književnika i publicista Dr. Envera Mehmedagića, dok su diplomatski predstavnici države bili prof. Salih Baljić, prof. Hakija Hadžić, Enver Čolaković, povjerenik za kulturnu razmjenu.

Tu su zatim visoki upravni službenici, povjerenici, stožernici i drugi dužnosnici: Rasim Kršlak, moj ujak, posljednji povjerenik općine Ravno, Ragib Čaplić, Derviš Omerović, Hasan Čustović, Muhamed Hadžibaščaušević, Asim Ugljen, dr. Avdo Ferizbegović, Šefkija Balić, dr. Bahrija Kadić itd.

Narodni zastupnici u Saboru bili su, osim spomenutih, i Ismet Bektašević, Ferid beg Cerić, Bećir Džonlagić, Zuladija Hasaneffendić, dr. Hivzija Gavran Kapetanović, Fetah Krupić, Mesud Kulenović, Muhamed Omerčić, Nezir Spahić, Hamdija Šahinpašić, Mujaga Tafro i dr.

Pregled bi bio nedostatan da ne spomenemo i više vojne časnike u NDH, Hrvate islamske vjere, pri čemu je znakovito da je u karađordjevičevskoj vojsci samo jedan Hrvat uspio postati general (Ivan Prpić), uz to imenovan na posebnu Mačekovu zamolbu. Prvi muslimanski general u ovom stoljeću, nakon Enver —paše Halilbašića u turskoj carevini, bio je domobranski general Junuz Ajanović. Od pukovnika i dopukovnika spomenuti ču tek neke: Muhamed Ridanović, Šefket Hasandedić, Muhamed Sulejmanpašić, Sulejman Filipović i drugi.

Imam Poglavnika tjesnog sdruga / PTS /bio je dopukovnik Muhamed Zelić, a od visokih vojnih dužnosnika u ustaškoj vojnici treba navesti još i dopukovnika Edhema Karikovića te pukovnike Ćamila Krvavca i Mehu Salčića. Svi su ugradili svoje živote u temelje hrvatske države.

Osim što su obnašali visoke dužnosti u redovitoj hrvatskoj vojsci, muslimanski časnici bili su i na čelu posebnih dobromisljubčkih odreda: pukovnik Avdaga Hasić, pukovnik Sulejman Pačariz, pukovnik Ibrahim vitez Pirić-Pjanić, bojnici Memišaga Đubur i Bećir Lokmić...

Pukovnik Avdaga Hasić je kao zapovjednik 12. udarne divizije potkraj rata, iako nije imao školske vojničke naobrazbe, promaknut u generala.

Nakon prevrata 1945., kada su progoni muslimana dostigli neviđeni stupanj okrutnosti - što je najbolje opisao Safet Jaskić u knjizi «Srbokomunistički zločin nad Bosnom» - većina Hrvata islamske vjere morala je prebjegić u emigraciju.

Da ih spomenemo samo nekoliko: dr Džafer - beg Kulenović, predsjednik

hrvatske vlade u izbjeglištvu, prof. Hakija Hadžić, dipl. ing. Hilmija Bešlagić, dipl. ing. Hamid Hromalić, dr. Meho Mehicić, Hasan Čustović, dipl. ing Nahid Kulenović, sin Džafer bega (predsjednik njemačkog ogranka HOP-a, ubijen po UDB-i 1969.), dr. Muhamed Muftić, dr. Enver Mehmedagić, pukovnik Ibrahim vitez Pirić-Pjanić i drugi.

Društvo bosansko-hercegovačkih i sandžačkih Hrvata muslimana naklonjenih HSS-u tiskalo je u emigraciji svoju «Spomenicu» i objavljivalo časopis «Svijest», u kojem su suradivali, između inih: prof. Hazim Šatrić, Emin Batlak, brat general bojnika Nijaza Batlaka, poznatog pod pseudonimom Mate Šarlije-Daidže, Muhamed Krupić, Mujo Čolan, Alija Kuštrić, Muhamet Ogrić, Ferid Salihović, Hadži Ismet Varatanović, Asim Lepić i Omer Zuhrić.

Na Bliskom istoku djelovao je Sead Zubčević, moj sestrić, objavljanje i list «Hrvatska volja», a širom svijeta osnivani su Hrvatski islamski centri, mesta u kojima je održavan vježbiti plam hrvatstva, kao što su to uostalom činili i Hrvati katolici prisiljeni na emigraciju. Centri su u Munchenu, Chicagu, Torontu, Melbourneu. Posebno ističem centar u Melbourneu koji i sada okuplja brojne Hrvate islamske vjere.

Nezaobilazna je u emigraciji i djelatnost Dr. sci. Asafe Durakovića koji povremeno objavljuje zajedno s bratom dr. sci. prof Zijadom Durakovićem, poetske zbirke u Zagrebu. Posebno je neizbrisiv rad Dr. Ferida Karihmana, književnika, kroničara, eseista, čuvara vječnog ognja islamskih Hrvata, kojem dugujem neizmernu zahvalnost.

Spomenuo bih Ragiba Abdića, Kerima Reisa i mog intimnog prijatelja, nezaobilaznog i legendarnog hrvatskog generala Nijaza Batlaka Daidžu, alias Matu Šarliju, ratnog viteza Domovinskog rata, prvog brigadira HV-a, potom i generala HV-a, višestruko odlikovanog za ratne zasluge.

Navedene činjenice svjedoče o kontinuitetu misli i djela Hrvata islamske vjere, koji su se opirali poistovjećivanju vjerske i nacionalne pripadnosti. Da nije te zablude koju su Srbi nametali na ovim našim prostorima, posebice u Bosni i Hercegovini, postojanje dviju religija - rimokatoličke i muslimanske - unutar jedinstvenoga hrvatskog korpusa ne bi izazivalo nesporazume i pometnju. Uostalom, to i nije jedinstveni slučaj u svijetu. I njemački narod, primjerice, pripada dvjema

crkvama, kojih su se pripadnici tijekom povijesti grubo sukobljavali, pa čak i ratali, ali su na kraju sve razlike ipak veoma uspješno prevladane.

Problem položaja muslimana u Hrvatskoj, dakle, nije u samoj činjenici postojanja jednog naroda s dvije religije, nego u velikosrpskoj imperijalističkoj politici koja perfidno koristi religiju kako bi napravila raskol između Hrvata katolika i Hrvata muslimana.

S druge strane, ako netko želi po nacionalnoj pripadnosti biti Musliman odnosno Bošnjak, mora se poštovati njegova odluka, ali to nipošto ne oduzima meni pravo niti bilo kome drugom da ukazuje na njegovo i svoje hrvatsko podrijetlo. Osobno sam nacionalno Hrvat, ali sam i islamski vjernik koji pripada tradicijskom i kulturnom krugu islama.

Istina, iako su se okolnosti znatno izmijenile, činjenice su ostale i nadalje iste. Danas, možda jače nego ikada prije, ukazuje se potreba za ponovnim obnavljanjem vrijednosti koje ni otomanska okupacija, niti jugoslavenska indoktrinacija, a niti srpska politika likvidacije nije uspjela zbrisati. Mnogi ne će ni da čuju za takvu mogućnost, držeći da danas više nema potrebe za takove odnose. Držim da su takovi u dubokoj zabludi. Nažlost, vrlo brzo će utvrditi da ideje velikosrpske politike nisu zauvijek, već privremeno napustile zacrtane ciljeve i da se stoljećima razradjavana ideologija prilagodava novim okolnostima. Takova ideologija, permanentno održavana i zasnovana na suludoj glorifikaciji izgubljenih bitaka, sada više nego ikada, ima itekako hrane, za kovanje ponovne osvetničke kampanje, koja se bez sukoba teško ili nikako ne može izbjeći.

S druge strane, u današnjih Bošnjaka prema Hrvatskoj nema, niti je bilo, čak niti u naznakama, bilo kakove teorijsko ideoološke podloge slične imperijalnim srpskim ciljevima, što je već samo po sebi i putokaz potrebe obnove vrijednosti, koje su naši predci znali poštovati, cijeniti i ostvarivati. Ako je međusobni rat katolika i muslimana, rezultat uspjeha velikosrpske imperijalističke politike, a prema stavovima ijedne i druge strane, to doista jest, onda je taj rat, ipak, povjesno rečeno, unatoč svih grozota, samo ekscesnajava u našoj povijesti, obilatoj međusobnim poštivanjem, uvažavanjem i tolerancijom. Opravdano je stoga vjerovati, daje uloga hrvatskih muslimana u stvaranju klime, postupnog uklanjanja posljedica zajedničke nesreće i sprječavanja budućih

takovih i sličnih nesreća, enormna. Upravo Hrvati islamske vjere, svojim osobnim i zajedničkim doprinosom u ostvarenju hrvatske države, kako onda, tako i sada jesu most, koji će jamčiti punu i potpunu sigurnost s ove i s one strane hrvatske granice. No, da bi mogli djelovati i ostvarivati takove uzvišene i uzajamno potrebne obrambene ciljeve, potrebno je, prije svega, kao što je to činjeno i u vrijeme prve države, da nas se uključi u sve oblike državnog aparata, da bi postali vjerodostjni i odgovorni sudionici stavova i ideja koje promičemo.

U protivnom, bit će nam oduzeta mogućnost potrebnog i odgovornog jamstva za opće hrvatsku zajedničku korist i probitak a time, otvaranje puteva snagama destrukcije, koje se malo po rinalo, uz tuđu pomoć vraćaju. Stoga očekujem od hrvatske katoličke braće, da sa punom zauzeću pridonesu da ostvarimo naše mjesto i ulogu u zajedničkoj hrvatskoj domovini, njenoj i sadašnjosti i budućnosti. •

HRVATSKA

Posvećeno mučenicima Tvojim

Arvacka

Ervacka

Rvacka

Krvacka

(...)

Riči moja virenice

Od nikog mi ne'š nastradat

Ko Te takne lipotice

sam će sebe iskomadat

HERCEGOVINA

Antunu Mladenu Vranješu

Žeravica u oku

Sja. Na čatrnnji

žedno je ljeto.

Petar VULIĆ •

IZVORI U ENGLESKOM JEZIKU O TRAGIČNOJ 1945. I NJENIM POSLJEDICAMA

OHRVATSKOJ tragediji g. 1945., i onome, što se desilo nakon toga krvavog svibnja, malo se pisalo na engleskom i drugim stranim jezicima u posljednjim godinama. Ljude na Zapadu: političare, državnike, pisce, novinare, publiciste, pa čak i razne humanitarce, malo je zanimalo što se desilo s narodima kao Hrvati, a moramo ovdje dodati također i Slovence, Crnogorce, pa čak donekle i Albance. Zanimljivo je, da je u nastavku tragedije, to jest poslije svršetka Drugog svjetskog rata, među prvim žrtvama balkanskog obračunavanja i terora pao jedan Crnogorac, vođa njihovih nacionalista- Sekula Drljević, u Austriji.

U tijeku godina, što je vrijeme više prolazilo, najprije se počelo, a zatim sve to više pisalo o tome što se desilo osobito Hrvatima u južnoj Austriji (Koruškoj), Sloveniji, i u kobnim «kolonama smrti». Bleiburg, ime mjesta u austrijskoj Koruškoj, danas je zapisan u stotinama izvora na engleskom jeziku. Ono, što su Bleiburg i Tezno kod Maribora bili za Hrvate, to su za Slovence bili Vetrinjska Tragedija i Kočevje. Sve to skupa je bio samo mali dio ogromne tragedije, koja je zapravo počela već koncem 1944., nastavila se g. 1945., i nakon toga.

Javno mišljenje na Zapadu: u Velikoj Britaniji (koja je su-odgovorna za hrvatsku tragediju 1945.) i u Sjedinjenim Američkim Državama nije kroz nekoliko poratnih godina gotovo ništa čulo o tragediji, pogibiji i patnjama «nekih balkanskih naroda».

U g. 1945. Amerikanci i Englezi su već bili umorni od rata i nisu o tome više voljeli ni govoriti. Mnoge Amerikance je najviše zanimala velika tragedija židovskog naroda; radilo se o žrtvama njemačkog nacističkog terora. Pri tome se zaboravljalo najoš brojnije, milijunske žrtve Poljaka, Rusa i Ukrajinaca. Vrlo malo izvora na engleskom spominje, na primjer, daje nekoliko tisuća Hrvata stradalo u njemačkim konc-logorima, tako samo u Dachau sedam stotina!...

Izvore i početke tragedije u četrdeset-petoj treba tražiti u povijesti diplomacije triju velesila. Na sastanku u Jalti u veljači 1945. F. D. Roosevelt (kojije tada već bio smrtno bolestan), W. Churchill i J. V. Staljin su zaključenim ugovorima zapečatili

Piše:

Dr. Jure PRPIĆ

sudbinu milijuna anti-komunističkih snaga, svih onih izbjeglica i prebjega, koji su bili u zapadnim zonama. Ugovor u Jalti je glavni razlog pogibije nekoliko milijuna prisilno izručenih pripadnika istočno-europskih naroda, a među njima i Hrvata. Sporazum u Jalti između Velike Trojice bio je «legalna» baza svih izručenja iz područja u Austriji, Njemačkoj i Italiji, koje su zaposjele oružane snage Velike Britanije i SAD. Hrvati su prisilno poslati u propast i smrt ne samo zato, što su izgubili rat (i borili se na «krivoj» strani), nego i zato, jer su o njihovoj sudbini već unaprijed odlučili «Veliki Saveznici».

Hrvatski vojnici i civili na povlačenju

Svjetska javnost je počela dobivati vijesti i izvještaje o hrvatskom slučaju u vremenu, kad je bio zatvoren i u listopadu 1946. osuđen u Zagrebu neustrašivi nadbiskup zagrebački i hrvatski metropolita, Alojzije Stepinac. U tom vremenu, u tijeku nekoliko mjeseci, objavljeno je u tisku na engleskom jeziku mnogo izvještaja i članaka o Stepincu, o hrvatskom problemu i o patnjama Crkve i naroda. Kroz godine su se pisale u zapadnom svijetu brošure, knjige, članci i studije o nadbiskupu, a kasnije kardinalu Stepincu.

Među prvim publikacijama ove kategorije bila je knjižica džepnog formata:

Edward Lodge Curran, *Stepinac or Tito?* Brooklyn, N.Y.: International Catholic Truth Society, 1947.; 52 str.

Po tome slijedi prva opsežnija knjiga na engleskom o Stepincu i Hrvatskoj:

A. H. O'Brien /Count of Thomond/, Archbishop Stepinac: *The Man and His*

Case, Westminster, McL: The Newman Bookshop, 1947.; 100 str. ilustr.

O'Brien je bio irski grof, koji je osobno poznavao Stepinca i Hrvate, narod koji je u vijek simpatizirao s irskom borbom za nezavisnost. U svojoj knjizi autor brani Stepinca, Crkvu i hrvatski narod. On također opisuje tragediju g. 1945. i napominje, da je u likvidacijama stradalo oko 400,000 Hrvata.

Iste godine pojavila se knjižica, koju je napisao u Americi rođeni franjevac, koji je za vrijeme rata živio u Hrvatskoj, i uspio se vratiti u Ameriku, nakon što je svojim očima video što se desilo pod konac rata i nakon toga. A to je:

Theodore Benković, *The Tragedy of a Nation*, Chicago: Croatian Franciscan Press, 1947.; 69 str., ilustr.

Dvije godine kasnije jedan razočaran američko-hrvatski komunist, očeviđac strašnog stanja u poratnoj SFRJ, daje dramatski autobiografski prikaz u svojoj knjizi. Unatoč svim nedostatcima, slijedeća knjiga je značajno svjedočanstvo:

Mark Basic, // *Happened in Yugoslavia - It Must Not Happen Here*. Chicago: By the author, 1949.; 256 str., ilustr.

Glavna svrha knjige bila je upozoriti sve Južne Slavene, kao i ostale Amerikance, na ono, što se desilo u SFRJ, i da se ne bi takvo što desilo u USA., to jest uspostavajednog komunističkog režima.

Po kronološkom redu dolazimo do slijedeće knjige:

Pavle D. Ostović, *The Truth About Yugoslavia*, New York: Roy Publishers, 1952.; 300 str.

Ostoviću, koji je tada živio u Montrealu, predgovor je napisao Ivan Meštrović, dugogodišnji prijatelj autora i kolega iz Jugoslavenskog Odbora za vrijeme Prvog svjetskog rata. Ovo je vrlo dobro napisana knjiga, čiji je autor bio idealni «Jugoslaven», sada već razočaran i vrlo kritičan prema obim Jugoslavijama. Uvjernjivim riječima prikazuje tragediju Hrvata g. 1945. i nadalje.

Nakon što je Stepinac bio odpušten iz Lepoglave i interniran u Krašiću g. 1952., opet se mnogo pisalo o njemu i o Hrvatima (spominjući i hrvatsku tragediju). Cijeli ti-sak na engleskom je još više o svemu tome pisao nakon što je iste godine Stepinac

imenovan kardinalom, a SFRJ je u znak prosvjeda prekinula diplomatske odnose s Vatikanom. Već slijedeće godine pojavljuje se knjižica:

Michael Derrick, *Tito and the Catholic Church*, London: The Catholic Truth Society, 1953.; 36 str.

Predgovor istoj je napisao engleski kardinal Griffin. I on i autor brane Stepinca i Crkvu u Hrvatskoj i opisuju njena stradanja poslije svibnja 1945.

Iste se godine pojavila knjiga, u kojoj jedan mladi Amerikanac (još tome židovskog podrijetla) opširno govori o proljeću 1945:

Richard D. Goodman, *The Real Truth About Communist Yugoslavia*. Erie, Pennsylvania: By the author, 1953.; 76 str., 2 zemljovidne karte.

Cetvrtog poglavljima ima naslov «Death March and Massacres». Karlo Mirth je opširno prikazao ovu knjigu u svojoj *Croatia Press*, Vol. VII, No. 129-130 (Nov. 1-15, 1953.), str. 3-4. Također je u broju C. P. od Oct. 1-15, 1953. objavio opširnu dokumentaciju: «The Crimes of Tito's Regime Against the Church» (str. 1-11).

Opširno je raspravljao o Stepincu, Hrvatima i događajima na koncu i poslije rata američki pisac i novinar Richard Pattee.

Richard Pattee, *The Case of Cardinal Aloysius Stepinac*. Milwaukee, Wis.: The Bruce Publishing Co., 1953., 499 str.

U prvome dijelu knjige autor da je na oko 150 str. povijesne podatke o Hrvatskoj, Hrvatima i Kardinalu. U drugome dijelu na skoro 250 str. donosi dokumente i mnoge važne podatke u obranu Stepinca i Hrvata. To je do sada, bez sumnje, najbolja i najveća knjiga o Stepinцу, Hrvatima i tragediji, koju je napisao jedan Amerikanac. Knjiga je objektivna, dobro napisana i odlično dokumentirana. Pojavila se u vremenu, kad se u Americi mnogo pisalo o našim problemima u vezi sa Stepinčevim imenovanjem za Kardinala. Jednoga dana treba se to sve sakupiti u jednoj opširnoj bibliografiji!

Dakako da je bilo i dosta negativnih članaka, izvještaja i rasprava o nama, zlonamjerno napisanih, s iskrivljenim činjenicama, povjesnim falsifikatima, pa čak i uvredama. U većini tih napisa, jednako kao i u poplavi knjiga na engleskom jeziku o Titu i SFRJ, koje su objelodane tih i kasnijih godina, namjerno se prešućivala naša Golgota u četrdesetpetoj!

I onda dolazi američki građanin John D. Pintar sa svojim potresnim svjedočanstvom:

Four Years in Tito's Hell. Buenos Aires: Hrvatska pučka knjižnica/L. Perinić/, 1954.; 300 str.

Pintar je ovdje opisao tragediju Hrvatske, kao i svoje patnje kroz četiri godine Titovog pakla, prije nego se uspio vratiti u Ameriku.

Antun Bonifačić i američki Hrvat profesor Clement S. Mihanovich bili su urednici prvog hrvatskog tiskanog simpozija na engleskom:

The Croatian Nation in Its Struggle for Freedom and Independence. Chicago: «Croatia» Cultural Publishing Center, 1955.; 444 str., karte.

Izdavači i nakladnici su bili hrvatski franjevci, čije je središte na Drexel Boulevard; u tijeku desetljeća mnogo su doprinijeli širenju istine o Hrvatskoj na engleskom jeziku. Među dvadesetak suradnika je i Ivan Meštrović, a na str. 293-308 dr. Krunoslav Draganović (tada u

Nadali su se skorom povratku
u Domovinu

Rimu) piše o temi «The Biological Extermination of the Croats in Tito's Yugoslavia». Tom temom - biološkom istrebljenju Hrvata poslije svibnja 1945. - pisac se i kasnije bavi. Ta njegova djelatnost postaje njegova misija i dio njegove kasnije kobi i tragedije.

Profesor Dinko Tomašić na Indiana University, koji je godinama pisao ohrvatskom problemu i za vrijeme rata - kada je bilo teško biti Hrvat u Americi - branio u svojim člancima na engleskom hrvatski narod i opstojanje nezavisne Hrvatske, izdao je knjigu, u kojoj se u osam poglavљa govori o teškom položaju Hrvata:

Dinko Tomasic, *National Communism and Soviet Strategy*, Washington, D. C: Public Affairs Press, 1957.; 222 str.

Unatoč naslovu, knjiga govori većinom o SFRJ, i brani hrvatski narod.

Koncem pedesetih i početkom šezdesetih godina sve to više se govorilo u službenom Washingtonu i u američkom

Kongresu o komunističkoj strahovladi i pokoljima u Istočnoj Europi. Tako se raspravlja slučaj Katyna, za koji su bili krivi Sovjeti, kao i Bleiburga, za koji su bili krivci sovjetski ratni i poratni saveznici u SFRJ. Republikanski član Zastupničkog doma (House of Representatives), mrs. Frances Bolton, prijateljica Hrvata, u povodu 15-godišnjice Bleiburga objavljuje u službenom glasilu Kongresa izvještaj i prosvjed, koji je tiskan u *Congressional Record*, Vol. 106, No. 100, June 2, 1960., pp. 10992-10923.

Iste godine pojavljuje se i brošura američkog Hrvata Škrtića:

Stephen W. Skertic, *The Bleiburg Tragedy; Croatian Golgotha*. Cleveland, Ohio: The United American Croatians, 1960.; 8 str.

Zasluga je Ujedinjenih Hrvata i Ivana Prcele, da su bile izdane dvije knjige bivšeg hrvatskog časnika Hećimovića:

Ove dvije knjige su značajna svjedočanstva očevida, koji je preživio povorce smrti i poslije toga godine patnja po raznim tamnicama i logorima:

Joseph Hecimovic, *In Tito's Death Marches: Testimony on the Massacres of the Croatian War Prisoners and Civilians after World War II*. Translated and edited by John Prcela. Chicago: United American Croats Central Committee, 1961.: 103 str., mape.

In Tito's Death Marches and Extermination Camps. Translated and edited by John Prcela. Foreword by Dr. Edward Mark O'Connor, Canisius College. New York: Carlton Press, 1962.; 209 str. mape.

Hećimović je poslije svih patnja uspio g. 1957. pobjeći na Zapad i kasnije se nastanio u Torontu. Prevodilac i urednik ovih knjiga (od kojih je druga bolja od prve) Ivan Prcela prebjegao je na Zapad g. 1945. iz redova partizana u Trstu, u koje je bio prisilno unovačen. Našao je utočište u Clevelandu i godinama se bavio dokumentacijom o g. 1945. i tiskanjem iste na engleskom.

G. 1961. hrvatske organizacije u Sydneyu, u Australiji, izdaju knjižicu dr. Ive Omrčanina *Seed of Blood* od 49 str. Ovo svjedočanstvo govori o stotinama hrvatskih katoličkih svećenika, koje su za vrijeme rata pobili partizani i četnici.

Dvije godine kasnije se pojavljuje:

Johann Wuscht, *Population Losses in Yugoslavia During World War II: 1941-1945*. Bonn, West Germany: Edition Atlantic-Forum, 1963.; 27 str.

Daje među ostalim podatke o gubitcima njemačkog i hrvatskog pučanstva.

gubitcima među Hrvatima govoriti također Karlo Miith u dokumentiranoj raspravi:

«War Victims of Croatia: New Statistical Data in Sharp Contrast to the Previously Published Allegations», *Croatia Press*, No. 259 (November 1969.), str. 2-6.

Jedno od najvažnijih i svakako najopširnije djelo na engleskom jeziku o toj temi jest:

John Prcela and Stanko Guldescu, *Operation Slaughterhouse: Eyewitness Accounts of Postwar Massacres in Yugoslavia*. Philadelphia: Dorrance & Co., 1970.; 557 str., ilustr., mape.

Predgovor je isto napisao američki general Charles A. Willoughby. Prvi dio knjige pruža dobro napisanu povjesnu pozadinu cijelog problema. U drugom dijelu su mnogobrojna svjedočanstva pojedinaca, koji su bili u kolonama smrti i preživjeli sve strahote g. 1945. Knjigajunatoč nekim nedostatcima - ostala do danas najopširniji i glavni izvor svima, koji istražuju i pišu o hrvatskoj tragediji. Bila je prikazana u mnogim američkim publikacijama, ušla je u mnogobrojne američke knjižnice i obavila je svoju svrhu: to jest, da obavijesti zemlje engleskog govora o četrdesetpetoj.

Američki svećenik M. Raymond osvrće se kratko na teške dane u svojoj vrlo dobroj knjizi o Stepincu:

The Man for This Moment: the Life and Death of Aloysius Cardinal Stepinac. Staten Island, N.Y.: Alba House, 1971., 345 str., ilustr.

American Croat - Američki Hrvat (izdavač i urednik Pero Radiešović, Pasadena, Calif.) Vol. 8, No. 43-44 (1972.) donosi na str. 5-8 članak Karla Mirtha «War Victims of Croatia». Ta je vrijedna i tehnički lijepa publikacija u tijeku dosta godina objelodanila na engleskom mnogo dobrih podataka i prikaza o svemu što se desilo u Hrvatskoj poslije svibnja 1945.

Kao jedan od povoljnijih komentara Prcela-Guldescu knjige o Bleiburgu pojavio se članak u *Common Sense*, No. 599 (Union, N.J., February 15, 1972.), str. 1-2, 4, kojega je napisao Paul Pulitzer pod naslovom «The Dead Speak: Bleiburg-Maribor Massacres».

Pru solidnu i opširnu knjigu o problemu poslijeratnih izručenja napisao je američki građanin Julius Epstein, a podaci su slijedeći:

Operation Keelhaul, the Story of Forced Repatriations from 1944 to the Present. Introduction by Bertram D.

Wolfe. Old Greenwich, Conn.: The Devin-Adair Co., 1973.; 255, ilustr.

O događajima u Bleiburgu govoriti na str. 73-74, a str. 175-180 donose svjedočanstvo Vladimira J. Bosiljevića o hrvatskom slučaju. Šteta je, što je iznenadna smrt prekinula rad autora, koji je pronašao mnoštvo tajnih službenih dokumenata u Washingtonu i spremao se objaviti ih. Epsteinova odlična knjiga uz kasnija djela N. Bethella i N. Tolstoja, ostaje standardno djelo u historiografiji o prisilnim repatrijacijama i izručenjima.

Pisac ovih redaka osvrnuo se na hrvatsku tragediju u kraćim publikacijama u g. 1973:

Ireland, Croatia and Bangladesh. Arcadia, Cal.: The American Croat; 40 str., ilustr. mape.

Tragedies and Migrations in Croatian History. Toronto: Hrvatski put; 26 str., ilustr.

Zarobljenici kod Metleče u Sloveniji,
15. svibnja 1945.

Te dvije knjižice tiskali su Petar Radiešović (prvu) i Rudi Tomić (drugu), hrvatski nakladnici i aktivisti. *Tragedies* je izšla nakon vrlo uspjelog simpozija o Bleibburgu u Clevelandu, koji je organizirao Ivan Prcela. Među prisutnima je bio i mladi Amerikanac C. Michael McAdams iz Kalifornije. On će kasnije stalno govoriti i pisati o hrvatskom problemu (kao i o 1945.) i širiti istinu o Hrvatskoj i Hrvatima.

G. 1973. pojavljuje se u dalekoj Australiji jedna vrlo zanimljiva knjiga:

Les Shaw, *Trial by Slander. A Background to the Independent State of Croatia and An Account of the Anti-Croatian Campaign in Australia*. Canberra: Harp Books, 1973.; 221 str., ilustr.

Autor joj je pisac i novinar irskog podrijetla, koji se ujeku protuhrvatske kampanje pod laburističkom vladom u Australiji našao ponukan da ustane u obranu Hrvata, hrvatske države i da napadne australsko-jugoslavensku suradnju u defamaciji Hrvata. «Slander» znači u engleskom «kriva optužba, zlobna uvreda». Znači, naslov na hrvatskom bi glasio

Suđenje krivom optužbom. Nijedna knjiga na engleskom, koju je napisao jedan stranac, nije s toliko osjećaja, razumijevanja i oduševljenja branila Hrvate i Hrvatsku kao ova knjiga. Pojavila se u vremenu, kada su desetine australskih novina i časopisa pisali na stotine članaka i vijesti o Hrvatima u Australiji, u Hrvatskoj i o njihovoj bližoj i daljnjoj prošlosti.

U prvom dijelu knjige Shaw piše o prošlosti Hrvata, a u drugom raspravlja o protu-hrvatskoj kampanji u Australiji. U prvom dijelu poglavje XII. ima naslov «Bleiburg: 1945» (str. 102-106). Pod konac detaljnog opisa tragedije u 1945. citira i američki tjednik *Time*, koji je u članku tiskanom dne 16. rujna 1946. potvrdio «likvidaciju nekih 300,000 Hrvata po partizanima neposredno poslije rata».

Citira dnevnik dr. Giuseppe Massuccija, tajnika papinog izaslanika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, pod datumom 22. studenog 1945.:

«Nova suđenja neprestano šalju ljude u smrt vješanjem. Čitava zemlja je natopljena rijeckama suza. Poslije masakiranja nekoliko stotina tisuća hrvatskih vojnika i civila u prvim mjesecima komunističkog režima, još uvijek se svakodnevno izvršuju strijeljanja i vješanja. Očigledno radi se o sustavnom masovnom ubijanju po novom režimu, a ne o seriji pojedinačnih čina neodgovornih elemenata. Gotovo svatko tuguje za nekim».

Svoju osudu nad počinjenim nedjelima Shaw završava ovim riječima:

«Sve pojedinosti tragedije Bleiburga su potpunoma dokumentirane, tako daje nepotrebitno uopće bilo šta više dokazivati. Za vrijeme rata Hrvatska je izgubila vrlo mnogo života; strahote su se desile u najvišem stupnju. Radi se tu zapravo o pokušaju genocida. Komunistička propaganda je stalno pokušavala svaliti krivnju za sve te strahote na hrvatski ustaški pokret. A doista, bili su krivi komunistički partizani Josipa Broza Tita. Svaki dio Hrvatske ima svoje Katinske šume».

Knjigaje, dakako, bila više zapaženau Australiji nego li ovdje u Americi. Kako je autor s njom prošao, nije mi poznato, ali svakako kod naših ovdje novo-doseljenih nije našao na potporu, koju je zavrijedio. Les Shaw bio je hrabar pisac, koji je branio Hrvate i Hrvatsku, kad je bilo to dosta teško. A kroz to su vrijeme knjige stranih autora na engleskom većinom napadale Hrvate i -prešućivale Bleiburg!

Knjiga, koja je izazvala dosta veliki dojam i «uvitlala prašinu» u Engleskoj, bila je engleskog lorda Bethella:

Nicholas Bethell *The Last Secret: Forceable Repatriation to Russia, 1944-1947*. London: André Deutsch, 1974.; 224 str., ilustr.

Kako se vidi iz naslova, izručenja su trajala od 1944. pa sve do g. 1947., dakle dvije pune godine nakon konca rata, kada su Amerikanci prisilno repatriirali nekoliko tisuća sovjetskih podanika, bivših vojnika. Makar se u knjizi govori najviše o izručenjima Sovjetskoj Rusiji, ipak četvrtog poglavje (str. 75-102) govori o «The Croats and the Cossacks», dakle o Hrvatima i Kozacima, koje su Englezi izručili Titu, odnosno Rusima.

Prvi hrvatski autor, koji je pisao o Bleiburu na temelju istraživanja originalnih službenih engleskih dokumenata, bio je dr. Ivo Omrčanin sa svojim djelom:

The Pro-Allied Putsch in Croatia in 1944 and the Massacre of Croatians by Tito Communists in 1945. Philadelphia: Dorrance & Co., 1975.; 151 str.

Tu se govori ne samo o Vokić-Lorković «Puču», nego također i detaljno i na dramatski način o pokolju Hrvata po Titovim komunistima u g. 1945.

NA TRAGOVIMA MRTVE VOJSKE

Jure PRPIĆ

JA U NOĆNE sate - to je moje doba -
zavijem se plaštem kobnog crnog

mraka,
i zamišljen lutam od groba do groba;
popisujem, brojem mnogo strašnih raka!
...

Tražim mladu vojsku, no nigdje je
: . nema!

Miruju mladići poklani i strti.
O, 'grozna je svaka ova jama nijema
građana, vojnika iz proljeća smrti.

Iz prsa junaka danas raste trava.
Ugasle su oči u tom grobnom miru,
cijela vojska nestala u krvavom viru
u daima kletim, kad nastade strava.

(Iz zbirke *Posljednji svibanj*) •

Jere Jareb i Ivo Omrčanin, na temelju istih dokumenata onda objaviše važnu raspravu:

«The End of the Croatian Army at Bleiburg, Austria in May 1945; According to English Military Documents», *Journal of Croatian Studies*, Vol. XVIII-XIX (New York, 1977-1978.) str. 115-182.

Citirani dokumenti su pohranjeni u Public Records Office u Londonu.

O demografskim gubitcima Hrvata u vrijeme i poslije rata pisao je na temelju dobrih podataka pok. Bruno Bušić. U prijevodu Ružice Kapetanović izišla je njegova rasprava «Demographic Losses: Croatian Victims in Croatia and Yugoslavia» u mjesecniku *The Croatian Times*, Vol. I, No. 9 (Omaha, Nebraska, September 1977.), str. 6-7, 10-11. Urednik tog mjeseca na engleskom jeziku, koji je izlazio pune dvije godine, bio je Jozo Vrbić. U istom je objavljeno mnoštvo dragocjenih podataka o Hrvatskoj prije i poslije 1945.

Kao nadopuna knjizi Lorda Bethella o izručenjima i pokoljima antikomunističkih vojničkih jedinica i građana pojavljuje se vrlo važna knjiga:

Nikolai Tolstoy, *The Secret Betrayal*. New York: Charles Scribner, 1977.; 503 str.

Isto djelo tiskano je u Engleskoj g. 1978. pod naslovom *Victims of Yalta*, dakle «Žrtve Jalte». Grof Tolstoy, član glasovite niske obitelji Tolstoja, rođen u Engleskoj, odličan je pisac i solidni znanstveni radnik, odličan povjesničar. U *Žrtvama Jalte* opisuje u detalje prisilno izručenje mnogih tisuća ruskih i ostalih antisovjetskih vojnika (i mnoštva civila) u istom području u Austriji, gdje su bili izručeni i Hrvati. Nu u ovoj knjizi on ne govori o njima. Knjiga je važna zato, jer opisuje odgovornost Engleza za prisilnu repatrijaciju ogromnog broja protuboljjevičkih boraca, koji su onda bili većinom likvidirani.

Tolstoy je kasnije saznao o tragediji Hrvata i počeo ju je istraživati. Na velikom simpoziju, koji je bio održan u Torontu od 11. do 13. studenog 1983. na York sveučilištu, grof Tolstoy je održao vrlo zanimljivo predavanje pod naslovom «The Klagenfurt Conspiracy: Beliburg Tragedy». O istoj temi, to jest «Klagenfurtskoj zavjeri», koja je završila bleiburškom tragedijom, on je zadnjih godina opširno pisao, a dijelov tih napisa bili su objavljeni i u hrvatskom tisku. Na velebnom simpoziju na York University, među stotinama prisutnih, bilo je i nekih, koji su

preživjeli tragediju u Koruškoj. S njima je Tolstoy razgovarao. Rezultat njegovih istraživanja bit će u povodu četrdeset-godišnjice tragičnih događaja nova knjiga o svemu, što se desilo u Bleiburu i Koruškoj i o strašnim posljedicama za stotine tisuća Hrvata.

G. 1981. Tolstoy je objavio svoju knjigu *Stalin's Secret War* (New York: Holt, Rinehart and Winston), 463 str. U njoj uz ostalo raspravlja također o izručenjima Rusa, Kozaka i ostalih, koji su odlukom engleskih vlasti postali Staljinove žrtve. Što je važno u ovoj knjizi su Tolstojeve tvrdnje, da je među britanskim časnicima, u obaveštajnoj službi i na mnogim važnim službenim mjestima, bilo dosta prikrivenih pro-Sovjetskih pojedinaca koji su doprinijeli odlukama, da se komunistima izruče sve protukomunističke snage u južnoj Austriji.

A što se tiče sporazuma u Jalti između «Velike Trojice», danas se u političkoj literaturi na Zapadu piše, daje tamo podpisani i *tajni sporazum* «o fizičkoj likvidaciji svih vojski malih naroda, koji su sudjelovali u ratu protiv Rusije i saveznika uopće. Taj zaključak odnosio se napose na hrvatsku vojsku».

To s punim pravom navodi dr. Franjo Dujmović u svojoj knjizi *Hrvatska na putu k oslobođenju* (Roma: ZIRAL, 1976.), na str. 439.

Od svih onih, koji su u SFRJ bili odgovorni za pokolj Hrvata, jedino je Milovan Đilas priznao, da se tragedija doista desila g. 1945. On je to objavio na engleskom već g. 1976., kad se pojavila njegova knjiga *Wartime* (New York: Harcourt Brace Jovanovich), 470 str., ilustr., mape. Prevodilac ove autobiografske knjige bio je prof. Michael B. Petrovich, s državnog sveučilišta u Wisconsinu. Đilasovo svjedočanstvo je problematične vrijednosti, jer neobjektivno *smanjuje* broj ubijenih Hrvata na tek desetinu pravog broja.

Sličan je slučaj s knjigom:

Borivoje M. Karapandžić, *The Bloodiest Yugoslav Spring 1945; Tito's Katyns and Gulags*, New York: Carlton Press, 1980; 176 str.

On kao Srbin, dakako, naglašuje srpske žrtve u proljeću 1945. a ne daje potrebnu pažnju mnogo većem broju hrvatskih žrtava. Nu, i uz sve nedostatke i ta će se knjiga uvijek konsultirati, kad se bude tražila istina o «najkrvavijem jugoslavenskom proljeću».

Da se upotpuni literatura na engleskom o hrvatskog tragediji treba se procitati i jedna knjiga, koja govori više o stra-

danjima za vrijeme samog rata, a nuzgredno spominje 1945., a to je:

Croatian Islamic Centre, *Massacre of Croatians in Bosnia-Herzegovina and Sandžak*. Toronto: Croatian Islamic Centre, 1978.; 80 str., ilustr., mape.

Predgovor joj je napisao Dr. Jusuf Luzzay, sveučilišni profesor. Govori se dokumentirano o pokoljima hrvatskih muslimana i katolika. Eto, to je ono sve najvažnije, što je bilo objavljeno na engleskom jeziku o toj tužnoj i tragičnoj temi do g. 1985.

U listopadu 1982. izšla je u nakladi Associated Book Publishers, Scottsdale, Arizona, moja knjiga *Croatia and the Croatians: A Selected and Annotated Bibliography in English*. Vlasnik te nakladničke kuće je Ivan Kapetanović. Knjiga «Hrvatska i Hrvati» ima skoro 60 str. uvodnog povijesnog sadržaja, kao i 315 str. bibliografskih podataka: preko tisuću i sto raznih izvora na engleskom jeziku. Uz engleske izvore spomenute u ovom mom članku nabrojio sam i ocijenio u knjizi na desetine djela (knjige, rasprave, članci, itd.) koja govore o Hrvatima u dvije Jugoslavije. Začudo, u desetcima knjiga na engleskom o SFRJ se uopće ne spominje hrvatska tragedija iz godine 1945! To nije nimalo na diku autorima tih knjiga, a među njima ima dosta poznatih stručnjaka iz Istočno-europskih i slavenskih znanosti. O tome *zašto* nisu htjeli pisati o Bleiburu i o cijeloj tragediji, dalo bi se dosta pisati!

Međutim, sudska nam je sklona, daje potomak velikog Lava Tolstoja (koje je naslijedio i njegova spisateljske sposobnosti) postao pobornik cijele i neprikrivene istine o čitavoj tragediji Četrdesete. Nikolai Tolstoi i Lord Bethell izišli su pred javnost Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država i ostalih zemalja engleskog govora ne samo sa čitavom istinom, nego također i s velikom optužbom protiv glavnih krivaca na Zapadu za zlodjela od prije četrdesetak godina. Tolstoj otvoreno govori o ulozi *izdajnika* prije i poslije konca rata! I u svojoj optužbi navodi mnoge dokaze iz službenih izvora. Potomci žrtava iz g. 1945. bit će njemu i Bethellu zato vječno zahvalni.

Nakon što je ovaj članak već bio napisan (u veljači 1985.), desilo se nekoliko događaja, koji su važni za širenje istine o godini 1945. Treći svjetski kongres za Sovjetske i Istočno-europske znanosti (III World Congress for Soviet and East European Studies) bio je održan u američkom glavnom gradu Washingtonu, u Sheraton

Washington Hotelu, za vrijeme: 30. listopada do 4. studenog 1985. Sponzorirali su ih: American Association for the Advancement of Slavic Students (Američko društvo za unapređivanje slavenskih znanosti) sa sjedištem u Stanford sveučilištu u Kaliforniji, kao i International Committee for Soviet and East European Studies (Međunarodni komitet za Sovjetske i Istočno-europske znanosti), čije je središte u Parizu. AAASS ima preko tri tisuće članova i najvažnija je organizacija slavista u Sjevernoj Americi. Na kongresu u Washingtonu bilo je preko tri tisuće prisutnih iz cijelog svijeta. Hrvati su afilirani s AAASS svojom organizacijom Association for Croatian Studies (ACS) - Društvo za Hrvatske znanosti. Uz ostale svoje panele, ACS je održala i panel pod naslovom: «*Croatians in European Politics, 1939-1945*» («Hrvati u europskoj politici za vrijeme 1939-1945.») Uz dra Jeru Jareba, koji je govorio o hrvatskom nacionalističkom pokretu 1929-1945., govorio je pred velikim brojem prisutnih i grof Nikolai Tolstoy o ulozi engleske vlade za izručenje Hrvata i ostalih u svibnju 1945. To zasjedanje bilo je u petak 1. studenoga. To je bilo prvi puta, da se na jednom važnom međunarodnom znanstvenom kongresu govorio o Državi Hrvatskoj i o Bleiburu.

Iste godine, 1985. - kada su Hrvati u domovini i tuđini komemorirali četrdesetu godišnjicu tragedije - Ante Beljo (koji živi u Sudburu, Ontario) obogatio je literaturu o Bleiburu svojom velikom knjigom (koju je izdala Northern Tribune Publishing):

Yugoslavia - Genocide: A Documented Analysis; Yugoslavia - Genocid: Dokumentarna analiza.

Ta jedinstvena knjiga na preko 750 stranica je, dakle, na engleskom i hrvatskom jeziku. Engleski dio knjige zaprema nekim 420 str., a prevodilac je bio D. Sladojević-Šola. Bogat je podatcima, dokumentima, statistikama i različitim gradivom, uključivši bibliografije, i dobro će doći svakome, tko želi proučavati povijest tih događaja. Beljo također ističe, da se Bleiburska tragedija *nastavlja* terorom protiv Hrvata u tuđini. Taj je prouzrokovalo mnoge žrtve u raznim zemljama. Beljina knjiga je rasprodana u tisućama primjeraka i ušla je u stotine knjižnica zemalja engleskog govora. Predstavlja ogroman napor, požrtvovnost autora i njegovu misiju, da širi istinu o Hrvatskoj i Hrvatima.

U vezi s time što Beljo spominje i umorstva Hrvata po agentima jugoslavenskih vlasti, treba istaći, da je njemački prijatelj Hrvata, Hans P. Rullman, objavio raspravu:

Assassinations Commissioned by Belgrade: Documentation About the Yugoslav Murder Machine. (Prevela na engl. dr. Zdenka Palić-Kušan). Hamburg: Ost-Dienst, 1981. i 1983., 74 str., ilustr.

Rullman nastavlja pisanjem o zlodjelima nad Hrvatima u svojoj maloj reviji *That's 'Yugoslavia' - Information and Facts*, koju već godinama izdaje u Hamburgu. I on i Beljo ističu, da su Hrvati kroz zadnjih četrdesetak godina izvrgnuti sustavnom biološkom uništavanju, pravom *genocidu*, kojima je Bleiburg bio vrhunac i ostao vječni simbol.

Konačno je prošle godine - 1986. izšla dugo očekivana knjiga:

Nikolai Tolstoy, *The Minister and the Massacres*. London: Century-Hutchinson, 1986; 442 str.

Autor ju je napisao nakon opširnog proučavanja dokumenata i razgovora s mnogim preživjelima. Knjiga je izazvala dosta veliku raspravu u Velikoj Britaniji i o njoj se dosta pisalo i u Americi. "Ministar i pokolj" je do sada najopširnija i najsolidnija rasprava o prisilnim izručenjima u južnoj Austriji. Kao jednog od glavnih krivaca za izručenje Hrvata, Slovenaca i ostalih Tolstoj optužuje tadašnjeg engleskog ministra za Sredozemlje i ratna područja u Europi, Harolda Macmilliana. Isti je u međuvremenu umro, nakon što je odbio sve optužbe grofa Tolstoja.

O problemu prisilne repatrijacije nakon Drugog svjetskog rata raspravljalo se na znanstvenom zasjedanju na Oxford Sveučilištu u Engleskoj za vrijeme 20.-22. ožujka 1987. Uz američke, kanadske i engleske predavače, nastupili su i Hrvati Ante Beljo i Ante Čuvalo. Pozvani profesoři iz Jugoslavije nisu došli! (O tome je opširno izvjestila *Nova Hrvatska*, Br. 7, 1987., 5. travnja, na str. 13-14.). Rasprava o izručenjima će se nastaviti na simpozijima u bliskoj budućnosti.

Cleveland, Ohio-USA

John Carroll University, koncem svibnja 1987.

(Iz spomen-zbornika četrdesete obljetnice tragedije: Bleiburg: uzroci i posljedice, KHR, München-Barcelona, 1988.)

(Preneseno iz Hrvatske revije..)

POLJACI MISLE DA BI RUSI TREBALI ZATRAŽITI OPROST ZBOG ZLOČINA U KATINSKOJ ŠUMI

U Poljskoj se obilježava 60. obljetnica zločina u Katinskoj šumi u Rusiji te u druga dva sovjetska logora /NKVD je po nalogu Staljina početkom Drugog svjetskog rata likvidirao 14.500 poljskih časnika i 7000 zatvorenika/

Dokumente o pogubljenju ratnih zarobljenika objelodanio je tek 1992. godine tadašnji ruski predsjednik Boris Jelcin

VARŠAVA, 12. travnja (od *Vjesnikova* dopisnika) - U Poljskoj se u srijedu i četvrtak obilježava 60. obljetnica zločina u Katinskoj šumi u Rusiji te u druga dva sovjetska logora u kojima je NKVD početkom Drugog svjetskog rata likvidirao 14.500 poljskih časnika i 7000 zatvorenika. Istinu o stravičnom zločinu sovjetski je državni aparat prikrivao punih pedeset godina. Dokumente iz kojih se vidi da je odluku o pogubljenju ratnih zarobljenika izdao sam Staljin i sovjetski Politbiro objelodanio je tek 1992. godine tadašnji ruski predsjednik Boris Jelcin. Za Poljake je Katinska šuma kroz gotovo pet desetljeća komunističkog režima bila tema o kojoj nisu mogli otvoreno progovoriti. Tragedija u kojoj je 1940. poginuo cvijet poljske inteligencije, našavši se u sovjetskom zarobljeništvu nakon što je Crvena armija na temelju pakta Ribbentrop-Molotov zauzela istočni dio Poljske, od samog je početka bila ovijena zavjerom šutnje. O masovnoj egzekuciji poljskih oficira u Katinskoj šumi, nedaleko mjesta Smolensk u današnjoj Rusiji, prvi su javili Nijemci tri godine kasnije. Usljedio je oštar demant sovjetskih vlasti koje su zločin pripisale hitlerovskoj Njemačkoj. Iako

O masovnoj egzekuciji poljskih časnika u Katinskoj šumi, nedaleko mjesta Smolensk u današnjoj Rusiji, prvi su javili Nijemci 1943. godine

su rezultati ispitivanja međunarodne lječničke komisije još iste godine bili jednoznačni, istina o zločinu bila je izuzetno neugodna za zapadne saveznike, i to u trenutku kad je Sovjetski savez ponosio glavni teret vojnih operacija protiv Hitlera. Poljska emigracijska vlada u Londonu našla se tako pod pritiskom zapadnih saveznika da utiša slučaj. Istinu o Katinskoj šumi skrivale su i poljske komunističke vlasti, a 1957. godine cenzura je dobila nalog da u knjigama i raznoraznim publikacijama ne može biti spomena ni o samom imenu Katina. Tek kad se nakon događaja 1989. godine počeo klimati SSSR, novinska agencija TASS je 1990., na pedesetu obljetnicu zločina, emitirala obavijest u kojoj je stajalo da je za pogubljenje poljskih časnika kriv NKVD.

Gornji dom poljskog parlamenta je u srijedu na posebnoj sjednici izglasao-

vao deklaraciju u kojoj traži utvrđivanje svih krivaca za zločin i suđenje onima koji još žive. Poljski senatori istakli su da bi takav potez s ruske strane bio doprinos poboljšanju poljsko-ruskih odnosa. Većina Poljaka smatra da bi Rusi trebali zatražiti oprost ne samo za događaje u Katinu, već i za stotine tisuća Poljaka koje su sovjetske vlasti deportirale u Sibir i prisilno raseljavale u srednjoazijske republike. U diskusiji o katinskim događajima širokog odjeka imala je izjava nadbiskupa poljskog grada Lublina, Jozefa Zycinskog koji je u nedjeljnoj propovijedi naglasio da za katinsku tragediju Poljaci ne smiju okrivljavati čitav ruski narod, koji je i sam bio žrtva nasilja.

Marko OLENKOVIĆ
(Preneseno iz *Vjesnika*) •

Kwasniewski se u ime KP ispričao za prikrivanje zločina u Katinskoj šumi

VARŠAVA, 13. travnja (od *Vjesnikova* dopisnika)-Poljski predsjednik Aleksander Kwasniewski ispričao se u četvrtak svojim sunarodnjacima u ime bivše poljske Komunističke partije, kojoj je i sam pripadao, za prešućivanje i krivotvorene istine o zločinu koji se za vrijeme Drugog svjetskog rata dogodio u Katinskoj šumi i druga dva sovjetska logora, gdje je ruska tajna policija NKVD 1940. godine likvidirala 14.500 poljskih časnika i 11.000 civilnih zarobljenika, uključujući liječnike, znanstvenike i pravnike. U komunističkoj Poljskoj, vlasti koje su usko surađivale s Moskvom nisu dopuštale javno govoriti o događajima u Katinu, a službena verzija je bila ona koju je širio SSSR, kako je masakr počinila hitlerovska Njemačka.

Kwasniewski se, obilježavajući 60. obljetnicu katinskog zločina, ispričao u ime «onih koji su, upavši u mašinu totalitarne propagande, namjerno ili nehotice, prešućivali i krivotvorili povijest Katina». Poznatije stav nekadašnjeg poljskog komunističkog vođe Ladislawa Gomulke koji je na pitanja o Katinu uvijek odgovarao: «Nijemci su našli uvjerljive dokaze krivnje Sovjetskog saveza, SSSR je našao uvjerljive dokaze krivnje Nijemaca, a u interesu je Poljske da o tome šuti». Kwasniewski je istodobno istaknuo zaslugu poljske Katoličke crkve i demokratske oporbe, koji su od početka sedamdesetih godina počeli širiti istinu o katinskoj tragediji.

Tek nekoliko godina uoči pada komunizma, Komunistička partija je shvatila da daljnje skrivanje istine radi protiv nje, a poljski komunistički vođa Wojciech Jaruzelski je počeo nagovarati Mihaila Gorbačova da se s Katinske šume skine pečat službene tajne. No, dokumente je objelodanio tek 1992. godine Boris Jelcinc. U srijedu, dan uoči obljetnice, Kwasniewskog je telefonski nazvao ruski predsjednik Vladimir Putin i izvjestio ga o novo otkrivenim grobovima poljskih časnika koji su pali kao žrtve NKVD-a. Putin je predložio da u istrazi tih grobova sudjeluju i poljski stručnjaci. Poziv ruskog predsjednika dan uoči obljetnice katinskog masakra ovdašnji komentatori ocjenjuju kao važnu gestu, koja bi mogla dobiti popravljanju i zadnje vrijeme sve napetijih odnosa između Varšave i Moskve.

Marko OLENKOVIĆ

(Preneseno iz *Vjesnika*, 14.04. 2000.) •

**SUPRUGA BRITANSKOG
PREMIJERA «ŠVERCALA»
SE U JAVNOM GRADSKOM
PRIJEVOZU**

Cherie Blair platila kaznu zbog vožnje bez karte

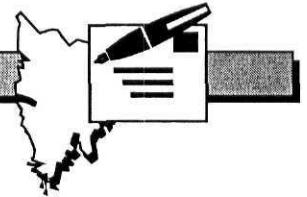
LONDON (Hina/AFP) - **Cherie Blair**, supruga britanskog premijera, izazvala je u utorak simpatije londonskih putnika u javnom prijevozu nakon što je dan prije platila kaznu za vožnju bez karte.

Ispitani putnici su za britanske medije gotovo jednoglasno izrazili svoju solidarnost sa Cherie izjavljujući da su i sami često bili uhvaćeni u prekršaju zbog neodgovarajućeg sustava izдавanja putnih karata.

Cherie Blair platila je u ponedjeljak kaznu od deset funti jer nije kupila voznu kartu na kolodvoru Blackfriars u središtu Londona. Šalter je, tvrdi ona, bio zatvoren, a ona nije imala dovoljno sitnog novca za automat na kojem se prodaju karte.

«Nadamo se da će Cherie reći Tonyju da učini nešto protiv kaosa u kojem se nalazi javni prijevoz te da će se riješiti Johna Prescott», ministra za to područje, izjavio je jedan putnik.

Slobodna Dalmacija, 12.1.2000.

PISMA IZ ISTRE

Oj, hrvacka mati...!

U uvo vrime uskršnje dojde i meni da se bogu obratim. Da zavapin kako Isus Nazarećanin kad je brižan začavalan na križu visija:

- «O, Bože, zašto si me ostavio?!!) U ovoj dolini suza. Jer vrime je takovo i zbivanja su takova, da čovik more plakati, eli se smijati...do suza!

Ča san to ja Bogu skrivija, ne znam, ma kaznija me je i to napro, van ja rečen! Sve je u tvojin rukami, o Bože, pak zašto san se mora roditi i u pogrešno vrime i na pogrešnen mistu? Toliko san se puti razočara, da se više nikad ničen ni radovati ne usudin. I ča sad? Da živin ud danas do sutra? Prez idealu, prez ničega ča bi bilo i bitnije i važnije ud unega, ča je izgleda nikojima zapravo i najvažnije. Usenaseipodase! Ma ča to je život? Tako i blago živi. Zvir, životinja! Istina je i to da su još stari Grkljani bili rekli da je čovik zapravo životinja koja se bavi z politikon. Zoon politikon! Ma i životinja, kad zasvin orientaciju zgubi, pati. Pati kako...životinja! Pati kako patika, bi rekli klinci. Zoon politikon?! S vragon i politika! Kad ne kapiš više niš. Niš mi nemojte goroviti! A najmanje da van je sve jasno. Vrime kad je sve jasno, eli kad misliš da ti je sve jasno, kratko traje. Euforija! Kad vidiš uno ča biš stija viditi, ča biš stija da je, a ne vidiš i ne želiš viditi uno ča je. Ni uno ča biš stija da ni. Oj, hrvacka mati, vero imas zašto tugovati!

Briga mene zapravo ki kega i zašto prisluskiva. Je.e se meni za to! Ma mi niki stvari ne gredu u glavu. Uvu moju staru, suru tvrdnu glavu. Čitan, slušan i gledan na televiziji sve uno ča govore o unin snimkami razgovora, o stenogramima. Kako je i ča je Tuđman z svojin suradnicima razgovara. E pa sad, da je niki potajno namistija mikrofone i

Piše:

Blaž PILJUH

snima uno ča HDZ-ovska vlast govor, to bi mi bilo jasno. Pak da danas uni koji su došli na vlast do kraja diskreditiraju bivšu vlast. I sve uno ča ne gre pripisu svojin prethodnicima. Da je Tuđman sam da potajno namistiti mikrofone i potajno da snimati razgovore koji bi mogli kompromitirati oporbu i to bi mi bilo jasno. Ma da se snima, sa znanjem Tuđmana uno ča će danas koristiti uni koji će ga oblatiti, to mi ni jasno. Vero ni! A vam?

Kako se bere med

I? Su vas opelješili? Hahaha...ho-ho...! I neka su! Kad ste naivci. Kad vjerujete banki. Istarskoj banki samo zato ča je...istsarska! A mene nisu. Kako, zašto? He,he! Prvo, za to čaja mirovinu dignen zajno, čin dojde na tekući račun. I još gren u dozvoljeni minus ud 1000 kunah. A utrapija san još i četiri čeka Istarske banke kad san si auto osigura.

Da van pravo rečen, ja se nanke malo ne razumin u ekonomiju. Ni u financije. Ni u banke. Zato se vajk držin une stare seljačke logike: Ne viruj ni-nemu ki ti šolde pita!

E, a ča san ja učinija sa svojon ušteđevinom? Niš! Kako niš? Lipo...niš! Za to ča niman niš! Ma koja ušteđevina, vas molin! Sve ča moreš potrošiti danas, nemoj ustaviti za sutra! To je zame zakon! Sutra? Ča je sutra? Sutra more biti ništo i...niš! Ne, ne rečen, lipo je biti škrban, vridan, marljiv. Kako pčela. Samo, pčela je marljiva, ma ni baš pametna. Po čile dane lete pčele okolo, skupljaju med, u košnicu ga nose. Na kraju dođe tamo niki, niki čovik, pa njin ga pobere.

Uzme palj, kacidu, kutlaču, pak si nalije važe, to jest tegle, kako će te. A ča ste vi puno pametniji ud pčelah? Po čile dane, misece, lita, delate, pak uti svoj trud u banku nosite. Na kraju dođe niki, pitajboga ki, ma čovik ni, pak ti pobere sve uno ča si čili život mukotrpno skuplja. Lipo, elegantno! Cak!!! Zvadi saće, med pobere, a ti se lipo je...! Ne rabi mu ni palj, to jest...kutlača. Dosta mu je L.Kutle! A vi ne znate ni ča se je zapravo dogodilo. Ča ste rekli? Da znate, da van je to sve Zagreb, da van je sve to HDZ pobra. Ma nemojte! A to ča su u upravnem odboru banke skoro lito dan sidili Istrijani, IDS-ovci čak, ninemu niš. Ma dajte, vas molin ne budite baš do kraja naivni.

Koliko ja vidin, došla su nika nova vrimena u koja se mi koji smo bili odgajani na kaubojskim i partizanskim filmovima ne moremo ni uklopiti ni snajti. Na kraju bi vajk pobijedila pravda. Doduše, pljačke, otimačine, grabež, je vajk bilo. Samo su se kroz povijest mijenjali nazivi za to. Komunisti su to nazivali nacionalizacija, eksproprijacija, novopečeni kapitalisti, tajkuni pak...pretvorbe. Samo, nikad si ima osjećaj da se vrši nika narodna, sирова i сурова, puntarska, slobodarska, sankilotska pravda. Da se uzima bogatima, na krvi i znoju siromaha, stečeno bogatstvo i da se siromahima daje. A u zadjne vrime, koliko ja vidin, uzima se ud siromaha i daje bogatima, sve to uz blagoslov vlasti, države, zakona. I ča sad? Pojma niman, da van pravo rečen. Z nikin pametnin ljudima, starijin i mudrima san razgovara. Pak su mi rekli da je sad vrime za čekanje. Ne znan ča će te vi, ma ja ēu čekati. A unima koji su nas zaje..li, želin samo da hi pogodi stara židovska kletva: Da-bogda imao, pa...nemao!

Vaš Blaž Piljuh •

KOMUNISTI IZ HRVATSKE I HRVATSKA DRŽAVA (XI.)

KPH I 1941. OSTAJE DOSLJEDNO NA JUGOSLAVENSKOJ LINIJI

Tek će potanja istraživanja pokazati, do koje su mjere hrvatske obaveštajne službe bile upućene u protudržavnu djelatnost komunista u Hrvatskoj, koja, kao što se vidi, datira već od 10. travnja 1941. Teško je vjerovati da je hrvatskim državnim vlastima baš sve promaklo, ali je činjenica da sustavnijih progona komunista do napada na SSSR nije bilo. Niz uhićenja sredinom svibnja uglavnom je obuhvatio komuniste Srbe i Židove, a ograničavanje slobode manjega broja komunista Hrvata vjerojatno je trebao prevenirati možebitne demonstracije odnosno prosvjede zbog potpisivanja Rimskih ugovora.

Tek nakon njemačkog napada na SSSR, hrvatske se vlasti okomljaju na komuniste, a i tada uglavnom na njemačko traženje. U svakom slučaju, nema ni najmanjeg dokaza za to da je Moskva 1941. kanila priznati Hrvatsku,¹ pa su posve neutemljena Omrčaninova domišljanja, da je Hebrang u ustaškom zatvoru (dakle, dugo nakon njemačkog napada na SSSR!) pristao na suradnju, te se dogovorio kako će otići u Moskvu i тамо poraditi u korist hrvatske državne neovisnosti.

Odmah nakon 22. lipnja 1941. na području NDH počinje žestoka protokomunistička promičba. Kao što je spomenuto, prve su mjere protiv komunista, po svemu sudeći, zatražili Nijemci,³ iako bi i bez toga komunistički poziv na pobunu (ustanak) nesumnjivo izazvao oštru reakciju državnih vlasti. Ipak, i nakon njemačkog napada na SSSR, komunističke internirce u Kerestincu moglo se posjetiti bez propusnice, a i u prvim su danima srpnja oni u logoru živjeli

Piše:

Tomislav JONJIC

Olga i Andrija Hebrang

posve udobno, budući da ni nakon početka njemačko-sovjetskog rata nije došlo do zaoštrenja mjera. I dan prije nego što su internirci krenuli u proboj, u logor se moglo doći i s njima razgovarati bez propusnice.⁴

Komunisti su sami izazivali represiju

Sami su komunisti nesumnjivo dali povoda za represivnu akciju režima. I sredinom lipnja CK KPH objavljuje niz proglaša, u kojima se režim naziva

izdajničkim, te se poziva ne samo na naslon na SSSR, nego i na obnovu Jugoslavije.⁵ Na vijest o njemačkom napadu na SSSR, komunističke skupine počinju pripremati oružanu pobunu protiv hrvatskih državnih vlasti, s težnjom da što veći broj osovinskih vojnika privežu uza svoje tlo i tako olakšaju položaj SSSR-a. Na vijest o njemačkom napadu na SSSR, sisački komunisti već 22. lipnja polaze temelje prvomu partizanskom odredu. U Bjelovaru je 22. lipnja ustrojena prva Bjelovarska partizanska grupa, koja je brojala četiri dobro naoružana člana.⁶ Po odluci Oblasnoga komiteta KPH za Dalmaciju, od 23. lipnja počinje izlaziti ilegalno glasilo *Naš izvještaj*.

Prva skupina mladih komunista i skojevaca uhićena je u Zagrebu, 24. lipnja, zbog raspačavanja letka CK KPH. Trojica su osuđena na smrt, a jedan na 20 godina tamnica, što je javnosti priopćeno plakatima. Bio je to prvi slučaj takve vrste.⁷ Istoga je dana jedan mladić u Dubrovniku javno klicao "sovjetskoj Rusiji", zbog čega je 5. srpnja osuđen na smrt.⁸ Kominternin pouzdanik je u naputku komunistima od 29. lipnja isticao kako je "svaki partijac dužan braniti SSSR", naglašavajući "da ako u roku od 24 sata ne počnu akcije, da će biti smijenjen čitavi CK KPH".⁹ CK KPH krajem lipnja poziva na borbu i otpor protiv mobilizacije u hrvatsku vojsku. Treba poduzimati sabotaže i diverzije, te na svaki mogući način slabiti snage NDH i Osovine. ("*Zivio SSSR kao glavna parola*".)¹⁰

Krajem lipnja jačaju previranja i u komunističkim redovima u Hrvatskoj. Ta su previranja uvjetovana time što Komin-

1 O posebnom tretiranju Jugoistoka pokazuje i činjenica daje sovjetski veleposlanik u Londonu, I. M. Majski, sredinom srpnja 1941. dobio nalog sklopiti sporazume o uzajamnoj vojnoj pomoći s izbjegličkom vladom Poljske i Čehoslovačke, po uzoru na upravo potpisani anglosovjetski pakt, ali ne i za sklapanje sličnoga sporazuma s Jugoslavijom. S čehoslovačkom je vladom taj sporazum brzo potpisani (nakon čega su je Britanci priznali!), dok su se pregovori s Poljacima (dakako, zbog granica),

2 Usp. I. Omrčanin, *Enigma Tito*, 79-80.

3 Jugoslavenska će optužnica protiv Kaschea to naročito istaknuti. (Usp. N. Kisić-Kolanović, *Vojskovođa i politika*, 288.)

4 Usp. Z. Komarica, *Kerestinečka kronika*, 106., 108., 118., 150-151.

5 NOBD, I., dok. 4-6, s. 20-29. Niz komunističkih dokumenata iz lipnja i srpnja objavljuje i I. Jelić, *Tragedija u Kerestincu*.

6 Usp. P. Gregorčić, *Narodnooslobodilačka borba u Zapadnoj Slavoniji*..., 157.

7 Narcisa Lengel-Krizman, *Prilog proučavanju djelovanja zagrebačke partitske organizacije 1941-1945*, ČSP, god. III., br. 2-3, Zagreb, 1971., 61. F. Jelić-Butić, *Ustaše i NDH*, 229b.

8 Z. Komarica, *Kerestinečka kronika*, 127., 277.

9 I. Jelić, n. dj., 63. Usp. Izjavu Rade Končara za komisiju CK KPJ, iz druge polovice srpnja 1941. na istom mjestu, dok. 21, s. 197-201.

10 NOBD, I., dok. 7-8, s. 30-36.

ternin pouzdanik Josp Kopinič inzistira na bezuvjetnom poduzimanju oružanih akcija, kako bi se podigao ustanak i time olakšao položaj SSSR-a. Komunističko vodstvo, koje ističe da prilike još nisu sazrele za ustanak, Kopinič optužuje za sabotažu i izdaju. Ta su unutarnja okapanja vjerojatno utjecala na to, da se poduzme ubojstvo redarstvenoga agenta Lj. Tiljka. Nakon tog ubojstva, kao odmazda, 9. srpnja 1941. strijeljano je deset uglednih komunista (B. Adžija, O. Keršovani, O. Priča, Z. Rihrtman (Richtmann), Ivo Kuhn i dr.). Oni su proglašeni intelektualnim začetnicima Tiljkova umorstva.¹

Mnoge pojedinosti o tom događaju još uvijek nisu poznate, a svakako vrijedi spomenuti, da je šef zagrebačkog redarstva B. Cerovski bio izdao nalog za njihovo puštanje, te nije mogao objasniti kako je došlo do strijeljanja.² Nakon što je objavljena vijest o tim strijeljanjima, preostali internirci u Kerestincu, koji su, kao što je spomenuto, bez većih teškoća mogli pobjeći pojedinačno ili u manjim skupinama, potaknuti su na demonstrativan skupni bijeg. Odluku o tome partisksa su tijela donijela 10. srpnja. Slijedom toga su se između 75 i 92 intemirca (podaci variraju) odlučili na bijeg (proboj) u noći od 13. na 14. srpanj 1941. Većina je uhićena i stavljena pred pokretni prijeki sud. Spasilo ih se svega nekoliko, a najpoznatija žrtva te akcije bio je fanatični obožavatelj sovjetskoga političkog sustava, hrvatski književnik August Cesarec.

To stradanje većeg broja komunista, tvrdo uvjerenih da se njemačka vojna sila slama pred naletima Crvene armije i da je u Zagrebu u tijeku boljevička revolucija, kojoj se oni imaju staviti u prve redove, do danas nije u cijelosti razjašnjeno, te je u kasnijim desetljećima u više navrata izazvalo okapanje među komunistima.

S jedne se strane tvrdilo kako je akciju organizirao Kominternin pouzdanik Josip

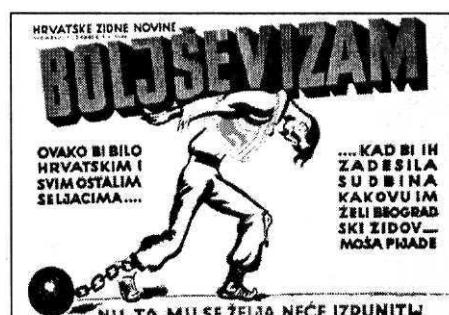
Kopinič, sa svrhom eliminiranja jugoslavenski orientiranoga partijskog vodstva i ustrojenja samostalne KPH, sve u sklopu priprema sovjetskog priznavanja NDH. Budući da je već došlo do njemačko-sovjetskog rata, ta ja postavka neozbiljna. S druge strane, u posljednje se vrijeme ne isključuje mogućnost da je sam Tito, pod utjecajem srpskih krugova u KPJ, inscenirao akciju u kojoj je imao stradati vrh one struje, koju su neki krugovi u ideološkom pogledu smatrati revizionističkom, a u nacionalnom pogledu nedovoljno jugoslavenskom. Međutim, da ta tvrdnja nije uvjerljiva, govorci činjenica da je glavnina interniraca bila izrazito jugoslavenski orientirana, te bezuvjetno odana KPJ i Kominterni. Čini se kako je najuvjerljivija pretpostavka da je Kopinič, nezadovoljan nedostatkom borbe aktivnosti u Hrvatskoj, ovim

odmazdu su strijeljana 192 pripadnika KPJ i SKOJ-a.⁴ Unatoč tomu, komunisti nisu mirovali. U glavnoj je pošti u zagrebačkoj Jurišićevoj ulici 14. rujna 1941. izvedena diverzija, koja je privremeno paralizirala telefonske i telegrafiske komunikacije ne samo u Hrvatskoj, nego je poremetile njemačke veze s Bugarskom, Rumunjskom, Grčkom, Srbijom i jugozapadnim dijelovima SSSR-a.⁵ Unatoč tomu, odnos hrvatskih vlasti prema komunistima nije bio posve netolerantan. Đilas u memoarima svjedoči kako ustaški pukovnik Juraj (Juco) Rukavina, iako je sretao komuniste na zagrebačkim ulicama, nikad ih nije prijavljivao.⁶ To potvrđuje i V. Velić, napominjući kako je Rukavina na taj način štitio i Hebranga, iako je znao da se ovaj nalazi na čelu KPH.

Jugoslavenstvo kao konstanta komunističke politike

Nema nikakve dvojbe, da je točna Jarebova ocjena kako je vodstvo KPJ preferiralo one hrvatske komuniste, koji su bili neupitno jugoslavenske orientacije. Tomu, uostalom, svoj uspjeh ima zahvaliti i Vladimir Bakarić, kojega je V. Popović u listopadu 1941. promakao u političkoga komesara Glavnoga štaba NOO-a za Hrvatsku: bio je podrijetlom Hrvat, a osjećao se Jugoslavenom.⁷

U političkoj promičbi, komunističko se vodstvo pozivalo na interese Hrvatske i hrvatskoga naroda. Iako je njihova promičba donekle mogla biti uspješna zbog otpora protiv politike fašističke Italije u anektiranome dijelu Dalmacije, komunisti su među Hrvatima ostajali kratkih rukava zbog niza razloga, od kojih valja istaknuti sljedeće: a) u godinama pred rat, posebice od 1935., organizirani su se komunisti jasno odredili kao pobornici opstanka jugoslavenske države; b) komunizam je

pokušajem htio rasplamsati komunističku pobunu i tako ispuniti svoju zadaću olakšavanja položaja Crvene armije. Istodobno je time kanio polučiti i osobne probitke, odnosno napredovati u komunističkoj hijerarhiji.

Par tjedana kasnije, komunističke su skupine 4. kolovoza 1941. napale odred pripadnika 13. jurišne satnije hrvatskih sveučilištaraca pred učeničkim domom u Runjaninovoj ulici u Zagrebu. Za

¹ *Hrvatski narod*, b.), 147/111. i 154/111., Zagreb, 11. odnosno 18. srpnja 1941. O akciji protiv Tiljka, koji nije bio omiljen u ustaškom redarstvenom aparatu, ali je za komuniste bio posebno opasan, jer je mnoge osobno poznavao, zanimljiv je zapis ostavio jedan njezin sudionik. Usp. Martin Mojmir, *Hvatanje i likvidacija policijskog agenta Ljudevita Tiljka jednog od najgorih krvnika (pored Kosmajca) beogradske Glavnjače a kasnije instruktora ustaške policije*, u: *Zagreb 1941-1945*, Knjiga I., 109-118.

² Usp. Z. Komarica, n.d.j., 126, 128.

³ *Hrvatski narod*, b.), 154/111. i 174/III., Zagreb, 18. srpnja odnosno 7. kolovoza 1941. Usp. ZNOR, V/l, dok. 90-91, s. 260-263. Opš. i s jugoslavenskih komunističkih pozicija, v. 1. Jelić, n. dj.

⁴ Opš. Narcisa Lengel-Krizman, *Zagreb u NOB-u*, Zagreb, 1980., 246-250.

⁵ Prema Moškovljevu svjedočenju, Dido Kvatemik je zbog ove diverzije dao uhitiću Vladu Singera, koji je svojedobno sprječio otpuštanje Vilima i Nade Galjer, sudionika u diverziji, poznatih po pripadnosti komunističkom pokretu. (Bogdan Krizman, *Pavelić između Hitlera i Mussolinija*, 148b.) Eksploziv je aktivirao Nina Rubčić, a glavni izvođač akcije bili su R. Končar, Voja Kovačević i Slavko Markon. (Slavko Markon, *Diverzija u zagrebačkoj pošti*, u: *Zagreb 1941-1945*, Knjiga I., 141-149.) Usp. *Oglas Ratnateljstva za javni red i sigurnost od 17. rujna 1941.*, u: ZNOR, V/l, dok. 172, s. 420-421.)

⁶ Nakon rata je izručen jugoslavenskim vlastima, osuđen na smrt i smaknut. Nije molio za milost, niti se pozivao na to, stoje u doba rata faktično štitio komuniste. (Usp. Milovan Djilas, *Memoirs of a Revolutionary*, Haircourt Brace Jovanovich, New York, 1973., 131-135.)

⁷ V. Vurušić, *Razgovor s Vladimirom Velebitom*, n. dj., 101.

⁸ ZNOR, 11/2, dok. 42., s. 84. Usp. J. Sareb, *Pola stoljeća...*, 120-121.

kao ideologija bio omražen, a antikomunističko raspoloženje među Hrvatima široko rasprostranjeno, zahvaljujući antikomunističkoj orijentaciji Katoličke crke, Hrvatske seljačke stranke, ali i ostalih hrvatskih političkih snaga; c) između četničkih pobunjenika i partizanskih odmetnika tijekom 1941., pa i u prvim mjesecima 1942. na vojnopolitičkoj i organizacijskoj razini nije bilo jasne razlike; d) slijepo slijedeći Kominternine smjernice, komunisti ni iz taktičkih razloga nisu napuštali parolu o potrebi obnove Jugoslavije, pa ni onda, kad bi usporedno s njom plasirali krilaticu o potrebi uspostave "nezavisne i napredne Hrvatske".¹

Iako ne postoji pismeni programatski dokument, koji bi potvrđivao da je partizansko komunističko vodstvo ikad pomisljalo na što drugo osim obnove Jugoslavije i provedbe komunističke revolucije, u usmenoj se propagandi iz taktičkih razloga povremeno govorilo o drugim rješenjima, pa i o balkanskoj federaciji, u koju bi Hrvatska ušla s autonomnim pokrajinama (BiH, Sandžak, Bačka i sl.).

Kako je nakon iskustva prve Jugoslavije hrvatskomu narodu, koji je sada dobio makar okrnjenu državu, i makar s autoritativnim režimom, jugoslavenska alternativa bila potpuno neprihvatljiva, pozivi na pobunu nailazili su među Hrvatima sve do sredine 1942. na slab odaziv. Naknadne konstrukcije nekih hrvatskih pisaca o hrvatskome partizanstvu - motivirane potrebom da se neutralizira velikosrpska haranga o genocidnosti hrvatskog naroda - jednako su daleko od povijesne istine kao i pamfleti srpskih ideologa. Ne žećeći zbog niza razloga ulaziti u borbu za istinu o NDH, jednu su povijesnu laž neki hrvatski hrvatski povjesnici (Tuđman, Boban i dr.) pokušavali nadomjestiti povijesnim neistinama i ideologiziranim prikazima.

A istini za volju, pobunjenici su upořišta imali mahom u selima nastanjenim

srpskim življem.² Nisu tomu bili posrijedi nikakvi ideološki razlozi, ljubav prema demokraciji i protivljenje diktaturi. Ključnu su ulogu imali nacionalni i politički motivi. Znatan dio Srba na području NDH, s pravom ocjenjuje Matković, "nije se mirio s uspostavom hrvatske države i nije ju prihvaćao bez obzira na ustaštvo".³

To vrijedi ne samo za četnike, nego i za partizanski pokret, kojega se tijekom čitave 1941. zapravo i ne može jasno razlučiti od četničkoga. Da običan puk

pripadnika njegove partizanske postrojbe u Lici činili Srbi.⁴ I u Zapadnoj Slavoniji Hrvati se 1941. slabo ili nikako ne odazivaju pozivima u šumu, pa je i u tom dijelu Hrvatske pobuna zapravo ograničena na srpsko pučanstvo. Zajednički nastupaju organizirani komunisti i odmetnuti srpski seljaci, od kojih neki otvoreno nose znakovlje, kojim pokazuju svoju privrženost kralju Petru.⁵ Ista se situacija ponavlja i u sjeveroistočnim dijelovima Hrvatske,⁶ kao i u Dalmaciji.

T. Krizman: Jajce, drveni most (u prvoj polovici 20. stoljeća)

slabo ili nikako razlikuje partizane od četnika, bilo je jasno ne samo u Lici ili Sjevernoj Dalmaciji, nego i u područjima, u kojima je srpska manjina jedva postojala.⁷ Unatoč nekolicini Hrvata u vodstvu pojedinih skupina, popis partizanskih odreda na karlovačko-kordunskom području potvrđuje kako su Hrvati tijekom 1941. i 1942. predstavljali jedva spomena vrijednu manjinu među partizanima.⁸ CK KPH je u kolovozu 1941. javljaо jugoslavenskoj centrali da su se digla samo srpska sela.⁹ Partizanski general Milan Kuprešanin potvrđuje kako su 98 posto

Proglas Glavnog štaba NOP odreda Bosne i Hercegovine te Komande vojno-četničkih odreda 1. listopada 1941. zajednički potpisuju J. Dangić, S. Mihailović i P. Đukanović s jedne, te R. Čolaković, S. Princip i S. Vukmanović s druge strane.¹⁰ Zapovjednici partizanskih odreda u Dalmaciji prepustaju četničkim postrojbama oružje, iako veoma dobro znaju za talijansko-četničku suradnju s ciljem "propasti Hrvatske".¹¹

(nastavit će se) •

1 Tako, primjerice, CK KPH početkom kolovoza 1941. poziva hrvatske vojниke da se priključe partizanskom pokretu. Uz krilaticu o uskrsnuću slobodne, nezavisne i napredne Hrvatske javlja se i poklik "bratskoj solidarnosti svih naroda Jugoslavije" i Komunističkoj partiji Jugoslavije. (Usp. NOBD, I., dok. 17, s. 49-51.)

2 J. Kotnik, n. dj., 41.

3 Hrvoje Matković, *Povijest Nezavisne Države Hrvatske. Kratak pregled*, Naklada Pavičić, Zagreb, 1994., 166.

4 Usp. *Izjava boraca Špiljskog partizanskog odreda od 5. rujna 1941.* u: NOBD, I., dok. 38, s. 91.

5 Usp. popis koji je napravio Đuro Zatezalo, u: Milan Bekić i dr., *Okrug Karlovac 1941*, n. dj., 317-336.

6 Dokumenti centralnih organa KPJ-NOR i revolucije (1941-1945), I., 184-185.

7 Narodni heroji NOB-aodržavi HDZ-a, *Nacional*, br. 188, Zagreb, 23. lipnja 1999., 24., 41.

8 P. Gregorić, n. dj., 145., 147., 161-162.

9 Pavle Gregorić, *NOB u sjeveroistočnoj Hrvatskoj 1942. godine. Sjećanja i dokumenti*. Stvarnost, Zagreb, bez god., 19., 46., 57. i dr.

10 ZNOR, I V/2, dok. 1.s. 7-9.

11 Usp. NOBD, I., dok. 44, s. 147. Kako PK KPH za Dalmaciju 27. prosinca 1941. izvješćuje CK KPH, zapovjednik partizanskog odreda u Mokromu Polju kod Knina, iako se smatra komunistom i nalazi se pod nadzorom PK KPH, "Talijane pozdravlja fašistički i nosi talijansku značku". (Isto, dok. 135, s. 351-354.)

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (18.)

Glavni del pučanstva koje se za Ruse proglaši, biaše herpa, da tako rečemo Skandinanavacah. Ona herpa, primiv kerstjanstvo, primi cerkvene knjige, u njih cerkveni jezik hrvatski. Sonom herpom pomeša se i Mongolah, i drugih narodah. Vladar te smese, Rusah, odpravi na svršetku XIV. veka pismo papi Klementu VII. To pismo prevodi hrvatski, ili, kako ga Giovio zove, "ilirski" tumač.

Bez dvojbe, onaj tumač nije ni sanjao o ruskom jeziku. Kako je, dakle, rusko pismo razumio? Lahko: ono pismo biaše u cerkvenom hrvatskom jeziku, a ovaj je jezik znao onaj tumač.

Dakle cerkveni jezik hrvatski proguta i skandinavštinu, i mongolštinu, i mnoge druge narodnosti u Rusiji.

Što da rečemo o magjarštini naprava hrvatštini? To da je magjarskim naselbinam, dok se pokažu u Hrvatsku, pervi posao naučiti se hrvatski jezik, i da se otočići hrvatštine u Ungarii derže proti magjarštini i švabštini. (...)

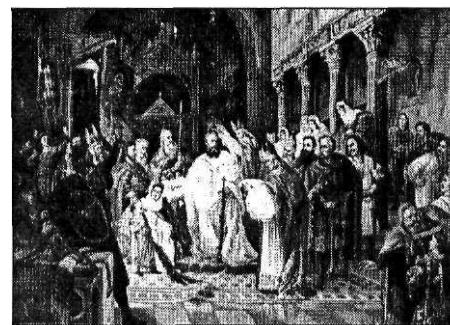
Imamo li pravo, kada jezik što ga tudjinci zvahu "ilirskim", mi zovemo narodno hrvatskim? U tomu nam pravo davaju i isti tudjinci. Taube zove Iliri Kazimira Bedekovića, Baltazara Kerčelića, Josipa Rogera Boškovića, Dubrovčanina kako i Posavce. Dakle jezik štono ga se došlaci naučiše, biaše jezik ovih muževah, te se oni došlaci izdadoše za Ilire kon što se pohervatiše. To je učinjeno na izvanjsko podticanje. Narod bo hrvatski niti je što znao o Ilirih ni o ilirstvu, nego samo o Hrvatih i o hrvatstvu. Stoga Stefan Raić "prevede Relkovićeva Satira iz jezika hevat-skoga na jezik sarbski", t.j. šaren cerkveno-hrvatski, ovaj bo u ono doba izdadoše za jezik serbski. (...)

Ako trebaš, i ako je moguće još veće čudo hervaštine proti rumunjštini, evo ga. Starinska Tribalija, prava Serbia, Rašia, vazda biaše najneznatnja pokrajina hrvatska. U tu zemlju nastanilo se je jako malo Hrvatah, ter u njoj vazda

Piše:

Tomislav HERES

biaše perkomerna većina Rumunjah, Cincarah, pučanstva klatežna (skitničkoga, nomadskoga - nap. M.M.). Ona rukovet Hrvatah ne samo da se je kroz dvanaest vekova na udarcu svih neprijateljskih živaljah uzderžala, ne samo da se i danas ispoveda Hrvati, nego ona je kroz vekove kvasala i ukvasala susedne narodnosti tako, da zarobi, begunci, doseljenici, klateži koji se u naše strane pod imenom zemljopisnim Serbaljah rojiše, većinom biahu učenici, pohervatjenici one rukoveti Hrvatah Tribalie. (...).

F. Quiquerez: Krunidba kralja
• Zvonimira

Hrvatski jezik, u hrvatskoj, u jakoj, u veličanstvenoj kervi, prejak je, nedobitan je, prijetan je: a u kervi herdjavoj, on se lahko prima i lahko propada. Hrast, na svojem korenju, napreduje, derži se proti navalom; a naverni ga na verbu ili na smerdljiku, on propade. (...)

Hrvatski jezik pokaza i pokazuje da je ne samo prijetan, nego da je i prečverste narave. Ovaj jezik ne treba nikakovu povlasticu, nikakovu zaštitu: uz jednaku slobodu, u jednakih okolnostima, on se ne boji nadtecanja s nijednim susednjim jezikom. Dakle on ne pita drugo nego slobodu. (...)

Upitajmo spomenike stariega, narodna knjižtva našega. Čirilica je skerpana za rastaviti Hrvate iztočne

cerkve od Hrvatah zapadne cerkve koji ostadoše uz glagolicu. Na mesto glagolice stupi latinica. (...)

Narod hrvatski ima svoje narodno, osamstogodišnje knjižtvo. I dok gledamo da se svi narodi, koliko najviše mogu, derže svojega stariega knjižtva, što gledamo kod nas?

Kod nas, na grobu narodnoga, prebogatoga, najuglađenjega jezika i knjižtva diže se barbarstvo.

Tko to radi?

Slavoserbi.

Zašto to rade Slavoserbi?

Zato, jer i u tomu, kako i u svemu smeraju proti Hrvatom.

U istinu, što još ostaje da učine proti narodu hrvatskomu oni ljudi, koji su taj narod lišili njegove povesti, njegove narodnosti, njegovih pravah, njegove međunarodne osebnosti, njegova narodna imena? Ništa drugo nego da ga liše i knjižtva, i jezika njegova narodna. Odpadnici od sve ostale narodne svetinje, Slavoserbi su dosledno, odpadnici i u jeziku i u pisanju. (Ante Starčević, Književna djela, priredio Dubravko Jelčić, Matica Hrvatska, Zagreb 1995., str. 416.-423.).

Slavoserbi su, kaže Starčević, "zakleti izdajice Hrvatske". Nije li grijeh, pita se Starčević, "nije li sablazan misliti da medju svimi narodi sami mi Hrvati imamo toliko izdajicah? Jer drugo je pravdati se o domaćih pitanjih i rešavati ih ovako ili onako, a drugo je svoj narod učiniti tudjim sužnjem. I ne moramo li nuda sve složni biti mi Hrvati, naprava tudjincem kojih gospodstvo kroz vekove poznamo?" (A. Starčević, Književna djela, str. 257.).

Na pitanje: "A tko su Slavoserbi?" - Starčević odgovara: "Slavoserbi su smetje naroda, versta ljudih koji se prodaju svakomu tko i po što ih hoće, i svakomu kupcu davaju Hrvatsku u nametak; versta ljudih, koje će svatko, ako se ne da više, kupiti i za zdelu krumpirah; ljudih koje imati svatko bi se studio osim Austrije i dru-

gih herdjavih vladah; ljudih kojih najverstniji možda bi dobili od prave vlade da čiste lule; ljudih koji su po svojoj sužanskoj naravi proti svemu što je dobro, slavno, veličanstveno; koji su se kao zakleli narod hrvatski sbrisati s lica zemlje, te o tomu i rade" (A. Starčević, *Književna djela*, str. 258. - 259.).

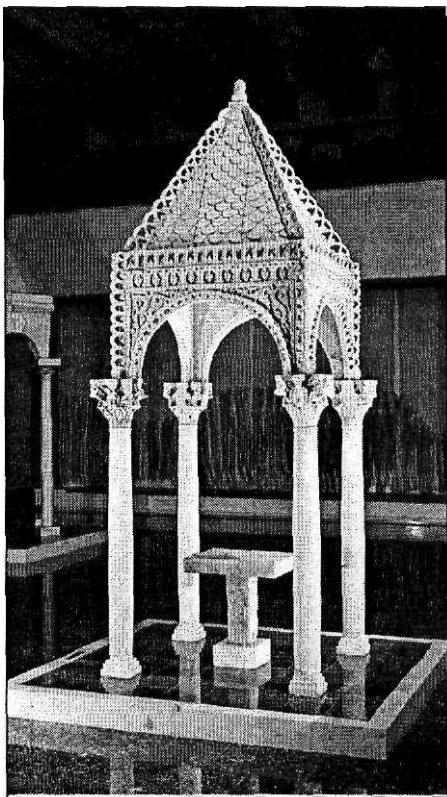
N. K. (Nebojša Koharović) Starčevićev izraz *Slavoserbi* tumači kao **Slave-nosrbi** (A. Starčević, *Književna djela*, str. 506.). Nu to je u opreci s gornjim Starčevićevim opisom Slavoserba. Starčević pod pojmom Slavoserb razumijeva hrvatskoga malogradjanina.

"Starčević je, kao u svemu, tako i u nazivu hrvatskoga malogradjanina originalan i osebujan. Dohvaćajući u moralnom smislu bit unutrašnje tragike materijalističkoga čovjeka XIX. stoljeća, on ga procjenjuje kao **sužnja**, sužnju vanjskoj akciji poradi sužanstva u duši. Ako mu se kao politiku i historiku nametnuše dva latinska pojma 'sclavus' i 'servus' u značenju roba (sužnja), to je onda duhovito udesio kovanicu 'slavoserb' i stvorio tako pojam, u kojem se ne radi o nekom društvenom ili stranačko - političkom svrstavanju, nego o nečem višem, nego što je i samo psihološko svrstavanje; radi se tu, naime, o duhovnom i bitnom (ontološkom) svrstavanju. Starčevićev je 'slavoserb' psihološki i sociološki tip čovjeka, koji ne mora značiti pripadnika koje narodnosti ili koje stranke... Istina, Starčević je taj tip odkrio u Hrvatskoj baš u ljudima i strankama, što se u ono doba prihvatiše slavstva, jugoslavenstva, austrijanstva ili madžaronstva, pa je i sam ogorčen u političkoj borbi znao kadkada generalizirati sve pripadnike izvjesnih stranaka kao 'slavoserbe'; osim toga samo ime 'slavoserb', naročito danas, asocijativno podsjeća na izvjesnu stranačko-političku orientaciju, pa ipak se nipošto ne smije tako uskogrudno i netočno interpretirati taj pojam ... i mi možemo reći, da Starčevićovo 'slavoserbstvo' nije politička pojava, a može prožeti svaku politiku, kao što je baš bio slučaj u njegovo a i u naše doba" (Dušan Žanko, *Svjedoci*, Zagreb 1998., str. 69. - 70.).

Slavoserbi su dakle oni pripadnici hrvatskoga naroda, koji zatajuju svoju povijest i svoju narodnost, koji rade protiv hrvatskih prava, protiv medjunarodne osobnosti hrvatskoga naroda i protiv hrvatskoga narodnoga imena zamjenju-

jući ga drugim imenima (ilirskim, slavenskim i dr.).

Pokazali smo, da Radoslav Katičić nije uspio dokazati ni obstojnost jedinstvenoga slavenskoga naroda ni jedinstveni slavenski odnosno praslavenski jezik. Stoga je još uvijek u pravu Ante Starčević, koji u članku **Bi-li k Slavstvu ili ka Hrvatstvu?** kaže:

Ciborij iz biskupije kod Knina

"Neima povestničkoga dokaza, **ni** spomenika, ni traga, da su Slavjani bili jedno teklo, jedan narod, jedna oseba, budi po kervi, budi po jeziku, budi po deržavi, ili da su imali budi kakov narodan jezik, budi kakovo narodno ime; o tome ničemu nema ni sene, a kamo li da ima dokazah ili razlogah, da se je ono pučanstvo zvalo Slavjani, ili da je govorilo jezikom sličnim jezikom hrvatskomu, ili poljačkomu itd." Dalje Starčević veli, da su "i romanci i germanci samo pojmovi, samo reči, naroda ili plemena romanskoga, ili germanskoga, u životu, u istini, neima. Francez kaže da je on Francez, samo Francez, Talian da je on Talian, itd.".

Nu Starčević nije, kako bi netko mogao pomisliti, zagovornik neznanstvenoga načela tla i krvi: "Svaki je narod smesa različnih narodah, različne kervi. O nijednom se Hrvatu ne može reći, da ne-

ima kervi n. p. rimske, ili gerčke, ili koje barbarske, a može se reći, da danas neima nigde same i čiste kervi Hrvata iz VII. veka, kako ni one od nijednoga naroda onoga doba. To se je kroz vekove tako pomешalo, da je svaki narod, svoje verste, kov Korintiački. Tu govoriti o bratinstvu, ili svojti, ili jedinstvu, po kervi, bila bi očita nespodoba."

Od prvoga do trećega stoljeća po Kristu Rimljani i Grci su na latinskom i grčkom jeziku razmjerno dobro opisali ozemlje, koje je na sjeveroistok sezalo do Baltika, južnoga Urala i Aralskoga jezera. Dosta dobro su opisali okolicu Dunava, Crnoga mora i Kavkaza, te pojedine narode, plemena i mnoga naselja na tomu području. U tim se opisima ne spominju nikakvi Slaveni. Po tomu, jedinstveni Praslaveni nisu uobće obstojali kao cjelovita imensko -jezična skupina. O Slavenima se, kako kaže Radoslav Katičić, može govoriti tek od sredine VI. st. po Kristu. Pani ti Slaveni nisu ono isto, što se razumijeva pod današnjim Slavenima.

Ako uobće nisu obstojali Praslaveni kao cjelovita imensko jezična skupina, a nema baš ni jednoga pouzdanoga dokaza da su obstojali, onda se hrvatski jezik u pismenosti i književnoj kulturi nije mogao osloniti «i na staroslavenski». Niti je u ranosrednjovjekovnih Hrvata vladao «slavenski zakon i običaj». Vjera u Hrvata prije pokrštavanja **nije** bila «drevno slavensko poganstvo». **Nije** praslavenska ni «usmena književna predaja sakralnoga pjesništva mitološkoga sadržaja koja je do nas (Hrvata) došla i u hrvatskomu književnomu folkloru, i to razmjerno vrlo bogato.» Po svojemu izhodištu **nije** praslavenska ni «usmena predaja pravnoga nazivlja i uzriječicorječja (frazeologije), koje se u Hrvata dobro održalo, a čitavi članci sa zakonskim odredbama i opisom postupaka (procedura) ušli su u stare hrvatske pravne tekstove, kakvi su Vindolski zakon, Istarski razvod i Poljički statut, baš kao što su ušli i u povelje bosanskih banova». Umjesto Katičićeva praslavenskoga i slavenskoga (R. Katičić, *Na kroatističkim raskrižjima*, str. 21.-25.) mi nalazimo indoiranško.

0 indoiranском podrijetlu govori i Natko Nodilo u svojoj knjizi **Stara vjera Srba i Hrvata** (LOGOS, Split 1981.). Ovo je djelo, pod naslovom **Religija Srba i Hrvata, na glavnoj osnovi pjesama, priča i govora narodnog**, tiskano od

1885. do 1890. godine u deset knjiga Rada JAZU (77.-86., 89., 91.-94., 99.-102.). Iz spomenute knjige donosimo najvažnije potvrde.

Pobratimstvo i posestrinstvo, veli Nodilo, «davno je arijsko, ili je barem na lik premile arijske sveze među rođenim bratom i sestrom: sanskrtski je **BHRATAR** pomagač, a **SVASAR** tješiteljica» (str. 5.). «Osobito glede Zore i triju sunačnih lica u noći, kazivanje slavenskih priča donekud ponavlja kazivanje Rigvede» (str. 19.). «Sanskrtska riječ **devas** za bogove ista je riječ, koja i zendska **DAEVAS**; pa ova u Avesti ne označuje blage bogove, nego zle duhove. Općenito božanstvo Eranci (Iranci) izražaju sa riječi **BAGHA**; a ovo isto i mi, jedini u tome između svih zapadnih Indo-Europljana, činimo sa našom riječi **bog**» (str. 26.). «Sa Zoroastrom, Eranci (Iranci) razbistriše staru religiju, uzvisivši je do reda, dualističnog, a skoro i monoteističnog. Sudeći po tome, što mi u eranskem (iranskom) smislu označujemo božanstvo, trebalo bi reći, da se Zoroastrova misao, kojekako, dodjede i otaca naših... Mi imamo, osim **bog'**, još drugih svečanih vjerskih riječi, koje se čine jednake sa eranskima (iranskima). **Svet¹** je ono u nas, što **QPENTA** u Eranaca (Iranaca), a **gatnja** što i **gatha** u Avesti. I naša **aždaha**, jošte i te kako živa u svemu pučkom predanju, čista je prilika davašnje **ažidahe** na Eranu (Iranu)» (str. 27.).

Naš gromovnik Perun je indski gromovnik Indra, koga «vedične himne najviše veličaju» (str. 70.). Bog **Vid** «kano da sjedi između Ahuramazde i Zeusa; a može biti, daje i ovo od nadahnuka eranskog (iranskog)» (str. 29.). «Vidovo je lice ratoborno; a tome nije čudo u religiji, naslijegenoj od Arijaca» (str. 76.). «Cijela religija Sutvidova kano da je vrlo bujnabilakod davnih Hrvata... Rekao bih, da je forma **sut** za svet hrvatska osobina» (str. 51.).

Navodimo dalje i druge Nodilove potvrde o svezama Hrvata s Indoarjcima. Arijski simbolizam, po kome med znači svjetlost kojom se hrane bogovi, sačuvan je u hrvatskim božičnim običajima i mnogim pričama. Iranskoga su podrijetla izričaji «smolavi pakao» i «ognjeno jezero» u hrvatskim pučkim pjesmama i pričama. Nodilo je našao, da u kotaru imotskomu «još postoji u svoj čistini mazdejska misao iz Aveste (VENDIDAD,

III, 99.-109.) o sukobu između Ahuramazde i Angromainja (Ahrimana) i njegovih zlih duhova (Daeva). Pepeljuga je indoarijska baština. Naš Vrag (dolazi od **varg**, što znači kinjiti i mučiti) «donekud nas sjeća na **VRITRU** jednoga od najglavnijih demona u Vedama». «S vida historičnog», kaže Nodilo, dokazan je vjerski utjecaj Zoroastrove (Zaratustrine) religije.

Oltarna pregrada u crkvi Sv. Martina u Splitu

Pogrebni običaji Indoarjaca urezani su na hrvatskim stećkima; najpoznatiji su takvi stećki «na zemljištu imotske starohrvatske županije». Ime **Trita** i **Traitana** u Vedama označuje «tri lica sunčanoga boga Indre... Od troje braće Trita, najmlagliji, jest i najvaljaniji; bori se protiv mrke noći, sjeće je i izbavlja Zoru, ali, preko te borbe, umalo da se ne utopi u neizmjernoj vodi pukle noći...» Ovaj je bog svoje ime i junaštvo prenio i među Irance: «u Avesti on je božji vitez **THRAETAONA**... Kod nas bila bi ostala gola naga riječ **TRUTINA**, koja eto pluta na površini naših pjesama, da nas zar opominje na cijeloviti ovi arijski mit». Trutina je tamna (hadska)

voda, a označuje i hadski most po kojemu duše umrlih prelaze na drugi svijet.

Već smo govorili o medu kojim su se hranili indoarijski bogovi, a koji je kao simbol svjetlosti sačuvan u hrvatskim božičnim običajima i pričama. «Svjetla medovina - piše Nodilo - koja teče s rajskog drveta, od prevelikog je zamašaja u vjeri i u bogoštovljvu Arijaca. Njom pomlagaju se bogovi, zagreznuti u tami, sapeti u uzama dušmanskim; njom se krijepe, redom, svi rajnici. Ono je bogovsko pilo i jelo, besmrtno pilo, kad bijelo, a kad žuto i zlaćano, kao što je zlaćane ili bijele boje svaka svjetlost, sunčana i mjesecna. Hranu nebesnu, od koje napreduju bogovi, a svjetli se sav svijet božji, obožavat će ljudi pa će pokušati, da je i tvarno naprave od žutog soka, iscijegjena iz bilja kojekakva. To je **Soma** u Indiji, **Haoma** na Eranu (Iranu). Soma je Indimabog; a na Somu da dohrle, da se njim okrijepe, prizivaju se nebesnici, navlastito rani **A^VINI**, nebrojeno puta u himnama Rig-Vede. I Erancima (Iranima) je Haoma nešto veličajno, neiskazano, to je, u mazdejskoj liturgiji, od prilike ono, što euharistija u kršćana... Spomen bogovske gosbe traje i kod nas... 'Jedna čaša meda (ili masla) svemu svijetu dosta', a razumijeva sunce. Maslo vodi nas ravno k Rig-Vedi, gdje 'maslom rosukaju sjajni bogovi.'» (str. 157.-158.).

Franjo Smiljanić i Slavomir Sambunjak u svojoj razpravi **O besmrtnosti i svjetlosti kazuju kosti** («Dometi», god. XV, br. 12., Rijeka 1982., str. 67. - 76.) razmatraju nalaze iz ranohrvatskih grobova načinjene od jelenjih parožaka. Dva takva nalaza izdvajaju se motivskim bogatstvom prikaza. «To su predmeti sa zajedničkim prikazom stabla i pod njim dvije simetrično suprotstavljene rogate životinje. Prikaz vjerojatno sadrži motiv drveta života i arhetip je, te se kao takav javlja gotovo u svim kulturama svijeta, pa i Euroazije. Među najstarijim likovnim ostvarenjima toga prikaza Europi su prostorno najbliži oni iz Mezopotamije. Tamo ga poznaju i realiziraju Asirci i Babilonci. Tako je na jednoj asirsko-kasitskoj posudi iz 13. do 10. stoljeća p. n. e. među suprotstavljenim bikovima prikazano stablo koje raste iz rozete. Taj motiv ima iransko porijeklo, a značenje mu je, smatralo se, nejasno.»

(nastavit će se) •

POSLJEDICE OLUJE

edavno smo pratili istražitelje Međunarodnog tribunalna iz Haaga na područje Gospića.

Novinski naslovi svakodnevno su uzburkavali znatiželju i olako se optuživalo pojednice - čelne ljudi u obrani Gospića. A što je istina - tek se mora utvrditi. General Stipetić veli: "Bljesak i Oluja čiste su vojne operacije i u njima nije počinjen ni jedan zločin". (*Vjesnik* od 29. ožujka o.g.)

A započelo je ovako: *Jutarnji list*, 8. travnja: "Nema mira za četiri ratna druga" (Ivan Korade, Ante Gotovina, Ivan Čermak i Mirko Norac - generali iz Oluje). Provokativni upit novinara: "Tko je ubio one civile i čemu oni stupovi dima?", pomisao navodi da su počinili ratni zločin, te da im je otvoren put u Haag. General Bobetko, upitan što učiniti, ako ih pozovu, odgovara: "Čujte, ako ih pozovu moraju najprije argumentirano dokazati temelje optužnice. Ne bi smjeli dopustiti grupno slanje ljudi, i ovdje imamo pravnu državu i pravne institucije.

Piše:

Kaja PEREKOVIC

Ako bi do toga došlo, o tome bi trebao odlučiti Hrvatski državni sabor, a ne da budemo transmisija izručivanja naroda i optužujemo vlasitite ljudi, a da nikakvih argumenata nema."

A onda se pojave istražitelji, kako piše *Slobodna Dalmacija* od 16. travnja: "Montirane optužbe Haaškog svjedoka Milana Levara zaprepastile Zadrane: Srpske žrtve spaljene su samo u Levarovoј glavi" A Levar veli da su ubijeni srpski civili spaljeni na zadarskom smetištu?

Sudionici skupa u Gospiću

Večernji list od 17. travnja zapisuje riječi Anke Levar, bivše supruge Milana Levara: "Ako je Levar vidio ubojstva, onda je u njima i sudjelovao". Supruga je ogorčena i tvrdi da Levar laže i izmišlja zbog materijalne koristi. U *Slobodnoj Dalmaciji* od 17. travnja čitamo: "Ratni zapovjednik Vukovara, Branko Borković, o Gospiću veli: 'Pola milijuna Hrvata je nosilo uniformu, jesmo li onda svi zločinci? Istražite zločine u Vukovaru.'" Ogorčen zbog događaja u Gospiću, pita: "Što žele sluge Beograda u današnjoj vlasti? - Domovinski rat - nepotreban?"

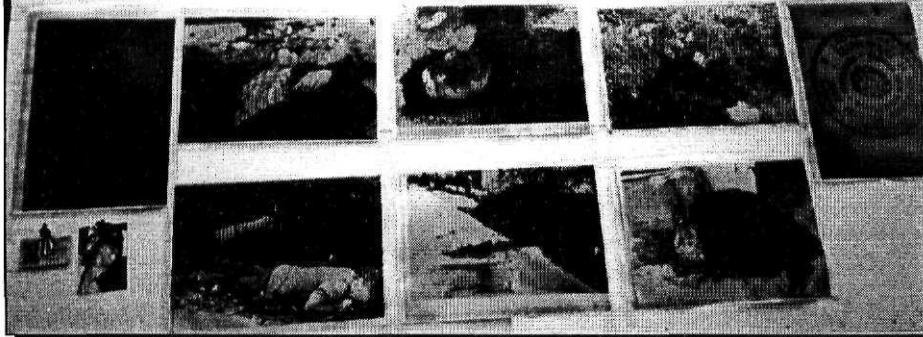
Krajnji je cilj da se obezvrijedi Domovinski rat, da se Tuđmana izjednači s Miloševićem, a časni hrvatski ratnici s "otadžbinskim" vojnicima. Drugi cilj je relativiziranje krivnje i tjeranje Hrvatske u situaciju da prizna kako je Domovinski rat bio nepotreban, što nam mjesecima sugeriraju neki "slobodnomisleći" novinari, veli Borković. U istom broju *Slobodne Dalmacije* na str. 5 - čitamo: "**Zašto Haag punih pet godina šuti o krivcima iz Škabrnje**" Tu vidimo stravične slike ubijenih civila na vlastitom pragu, a pravda šuti.

Zbog toga se okupio velik broj bivših branitelja iz Domovinskog rata i obrane Gospića. Došli branitelji ogorčeni, s vrlo dojmljivim nadpisima i iskazuju svoje ogorčenje radi jednostrane istrage (eventualnih) zločina u obrani Gospića. Istražitelji su našli nekoliko kostura - možda civila ili belih orlova i ostale agresorske bratije?

Valjda ćemo doznati. A, ljudi iz razrušene Kule i iz drugih sela kroz

„... a, OVO SU naši ...“

Škabrnja, 18. 11. 1991.

koja je prošla razbješnjela vojska pod šajkačama i šubarama traže da se istraže zločini na njihovu području.

To svijet ne zanima. Da pravda otvori oči, morala bi istražiti sve bunare i skupne grobnice diljem Hrvatske, koje su srpski osvetnici napunili ubijenim i zaklanim Hrvatima. Još uvijek se ne zna gdje je više od 1637 nestalih, koje traže tužne majke i ucviljene supruge.

Mi, politički zatvorenici osuđujemo svaki zločin, bez obzira na to je li izvršen nad Srbima ili bilo kome, no opravdano boli kad se zločin nad Hrvatima ne istražuje. Osuđujemo zločin u II. svjetskom ratu počinjen nad Zidovima. Osuđujemo zločin nad svakim tko je stradao zbog nacije ili vjere, pogotovo osuđujemo zločin što je od srbokomunističkih vlasti, po naredbi Tita i Komunističke partije pričinjen našemu hrvatskom narodu. Ne mogu se zaboraviti Maribor i Tezno, Jazovka i Daksa, Macelj i bjelelovarske grobnice. Nema pedlja zemlje gdje partizani i četnici nisu ubijali razoružane hrvatske vojниke, civile, pa i djecu. Svaka žrtva vapi da se utvrdi istina i zadovolji pravda.

Još prije par godina podnesene su prijave protu nekim sudionika zlodjela u Krašiću i Jazovki. Zahtjevali smo od međunarodnih institucija za ljudska prava da nam pomognu u razotkrivanju zločina i zločinaca u vrijeme završetka II. svjetskog rata. **Zašto nema podrške i odgovora?** Tezno kod Maribora potvrđuje istinu. Samo na 70 m² tenkovskog jarka iskopano je i komisjski potvrđeno da je nađeno 1.189 kostura. Zar se to smije zašutjeti? Nije li tu pričinjen genocid i prekršena konvencija o ratnim zarobljenicima? Ali, to je "pegla" pob-

jedničke sile, Engleske. Zato ti jaki i navlače koprenu zaborava, da se ne odkriju djela njihova udjela u genocidu. Nu, povijest je neizbrisiva. Odgovornost ostaje u pamćenju, a pravda se mora izvršiti kad-tad.

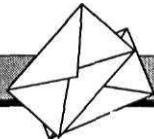
I ove godine idemo u Kočevski Rog, gdje će se skupiti mnoštvo iz Slovenije sa svojim biskupima i svećenicima. Žalosno je da nikad do sad nije bilo biskupske mitre hrvatskih biskupa na mjestu pokolja i stradanja nevinih 1945. Zašto? Slovenci tvrde, da je, uz njihove, slovenske rodoljube u Kočevskom Rogu ubijeno preko 12.000 Hrvata.

**NEDAMO SLOBODU
I ISTINU
ZA KREDITE**

Pitamo se zar se smije izjednačiti agresor i žrtva, dapače, smije li se opredijeliti na stranu agresora? Meni se čini da se upravo to događa. •

Zagrebački branitelji na skupu u Gospicu

ROPSKO PONIZAVANJE HRVATSKE

Premijer **Račan**, predsjednik **Mesić** i drugi visoki predstavnici nove vlasti uporno ponavljaju ono što kao prioritetni cilj javno stavlja "demokratska" međunarodna zajednica: **Miloševića** treba srušiti srpski narod (koji je "potpuno i u cjelini nevin", kad se radi o zločinima počinjenim prema Hrvatima, Muslimanima i kosovskim Albancima). A tomu "nevinom", "nebeskom" narodu, tako željnom (vidi se!) demokracije, na čelu stoje "oporbene demokratske" stranke. Najjača među njima je stranka **Vuka Draškovića** - Srpski pokret obnove.

Da, oni organiziraju javne prosvjede protiv Miloševića, ali ne zato što je Srbija izvršila agresiju na nepokorne joj dijelove bivše Jugoslavije, koje su željele osamostaljenje, ne zato što je razorila, samo u Hrvatskoj, trećinu zemlje, izvršila stravične masovne masakre, čije se žrtve i danas otkrivaju u masovnim grobnicama, sad ovdje, sad ondje. Oni su svi, kao i SPC, protiv Miloševića samo zato što nije uspio ostvariti obećano im još prije deset godina: stvoriti Veliku Srbiju, stoljećima nedosanjani san svetosavskog naroda.

Jer, nitko od predstavnika te "demokratske" srpske oporbe, pa ni onih pet-šest predstavnika koji su bili, po pozivu domaćina, dragi gosti na ustoličenju Stjepana Mesića, ovdje, u srcu Hrvatske, u Zagrebu, i davali interviewe, nitko od njih nije ni rječju spomenuo sav užas koji su napravili nesrpskim narodima, a kamoli se kritički osvrnuo na učinjeno, ispričao i priznao da su i oni krivi, jer su podržavali Miloševića sve dok nije počeo gubiti bitke, a stvaranje Velike Srbije opet ostao samo neuspjeli pokušaj.

Istini za volju, "zaboravila" je sve to dijelom i bivša vlast u ime nekih "viših", državnih interesa u međunarodnim okvirima. Ali ova nova, demokratska, kako samu sebe naziva, a kako je, jer joj je "simpatična", naziva i sva bjelosvjetska, imperialistička, neokolonijalistička, moćna, globalizacijska politička mafija, ova vlast se najzdušnije trudi izazvati opću amneziju u Hrvata, dokazujući sve novim i novim "otkrivenim" (u njihovim ladicama?) dokumentima, da je Domovinski rat bio kriminalni čin, da su Hrvati bili zločinci, a valjda i agresori, a žrtve - Srbi.

Književnik-hrvatožder Vuk Drašković aktivni je sudionik agresije na Hrvatsku i

krivac za neke zločine izvršene nad našim žiteljima, na našem teritoriju. Naime, još 1990. on je počeo organizirati paravojne oružane postrojbe svoje stranke - SPO - za borbu u Hrvatskoj. Bila je to, čuvena po zлу, njegova Sipska garda. Godine 1991. već su bili čak u Lici, navjše oko Gospića. Zapovjednik te banditske postrojbe bio je kriminalac i mafijaš **Dorđe Božović-Giška**, njegov zamjenik **Branislav Matić-Beli**. Je li i sam Vuk dolazio u Hrvatsku, nepoznato nam je, ali šefovi tadašnjih naših tajnih službi moraju to znati. No uporno šute sve do danas.

Zamjenik zapovjednika Srpske garde, Matić-Beli ubijen je 1991. na ulici u Beogradu. Po glasinama koje su kolale po Beogradu i po Draškovićevim izjavama, osumnjičeni su bili konkurenti - predsjednici nekih drugih srpskih "borbenih" stranaka, koji su također imali svaki svoju vojsku i palili, klali po Hrvatskoj. Sjetimo se **Šešeljevih** "Belih orlova", pa **Arkanovićih** Srpskih dobrovoljaca, postrojbi tajanstvenog do danas (zašto?) "kapetana" **Dragana** (bez prezimena) čiji su "knindže" terorizirali i ubijali na terenu oko Knina, pa neke manje strančice, ali sa svojom "vojskom".

Jesmo li zaboravili da su i Arkan i Šešelj, zajedno s Hadžićem, uhvaćeni 1991. na teritoriju Hrvatske, ali su - pušteni. I onda činili sa svojim postrojbama strašne zločine po našoj zemlji. Tko je njih pustio? Zašto se do danas šuti o tome? Naredbodavac (naredbodavci?) ima ime i prezime. U Hrvatskoj su, živi i danas. Ali, narod ne smije ništa znati o tome, narod mora to zaboraviti? Jer, Hrvatska mora izvršavati pokorno, do krajnjeg poniženja, svaku želu inozemnih joj naredbodavaca. I Vuk i Šešelj (danас čak dopredsjednik jugoslavenske vlade) i Arkan su Srbi, pripadnici njihovih postrojbi, zločinaca i kriminalaca, sve su Srbijanci, a vjerojatno i neki ovdašnji Srbi. Inozemstvo to ne želi slušati i mi moramo, što bi rekli Zagorci, čkomiti.

Zapovjednik Draškovićeve Srpske garde, spomenuti Dorđe Božović-Giška, poginuo je sredinom rujna 1991. kod Gospića. Da, kod Gospića. Najsvečanije je prenijet u Beograd, cijeli grad je izlijepljen slikama tog "srpskog mučenika", sprovod se pretvorio u veličanstvenu manifestaciju odlučnosti da se nastavi borba za one ciljeve za koje je poginuo Giška. Majka njegova na grobu je zaklinjala krvlju svojega sina srpske mladiće da idu njegovim putom

i nastave njegovo djelo. Tada je s drugoga groblja u Beogradu prenijet, pored Giške, i njegov zamjenik Branislav Matić-Beli.

Cijeli velikosrpski cirkus s herojskom borbom Srpske garde za Veliku Srbiju ponovio se u Beogradu 15. ožujka 1992. na polugodišnjicu Giškine pogibije. U *Politici* je objavljen veliki oglas: "U nedjelju, 15. marta, u 11 časova na Centralnom groblju davaćemo polugodišnji pomen (misu zadušnicu, op. a.) ĐORDU BOŽOVIĆU-GIŠKI, KOMANDANTU Sipske Garde, koji junački poginu za odbranu Sipstva. Večno ožalošćena i zahvalna SRPSKA GARDA." I u oglasu velika Giškina slika, a Beograd opet oblijepljen njegovim slikama s prigodnim natpisima.

Giška je, eto, lijepo piše, "poginuo za obranu Sipstva". I to kod Gospića. Jer, to je, zna se, trebao biti dio Velike Srbije. Pravili su naši novinari mnogo interviewa s Draškovićem svih ovih godina, ali ga nitko ne zapita za njegovu Srpsku Gardu i Gišku. No, Gospić ga nije, nadamo se, zaboravio. Trebala bi o tome obavijestiti gđu **Carlu del Ponte** naša Vlada, u prvom redu ministar **Picula**, ali i predsjednik Mesić koji je već bio - tajni - svjedok u Den Haagu. No, oni šute...

Sada je, doznajemo, ratni zločinac za područje Gospića mladi herojski general Hrvatske vojske, **Mirko Norac**. Carla del Ponte ima, vidimo, "sve dokaze". Oglasio se i, našoj javnosti dosada nepoznat, stavit **Milan Levar**, koji je već svjedočio u Den Haagu (kada? što?) protiv generala Norca, kako sam izjavljuje. "Djelomično vjerodostojnim svjedokom" naziva ga od jednom i nekadašnji šef svih hrvatskih tajnih službi, **Josip Manolić**. Je li i on, ili će možda tek biti, svjedok optužbe? No, zanimljivo bi bilo čuti od gospodina Manolića odgovore na pitanja: tko je pustio 1991. Arkana, Šešelja, Hadžića i zašto?; je li on ikada čuo za Srpsku gardu Vuka Draškovića koja je ratovala jeseni 1991. kod "srpskog" Gospića protiv naše HV?

Gospodin **Ante Škaro** u *Hrvatskom slolu* nedavno je napisao da Picula, odmah po dolasku na vlast, obećava zdušnu suradnju s haaškim tribunalom, a to znači izručenje naših generala. Pa upozorava: kad naši generali krenu za Haag neka ne zaborave da ih tamo šalje ova nova vlast koju je na slobodnim izborima, svojom voljom izabrao narod koji su oni obranili... Strašno, ali istinito.

Ljubica Štefan, Zagreb

BUDIMO PRAVEDNI!

Kao razvojačeni hrvatski branitelj i jedan od sudionika gospočkog prosvjeda protiv stalnog ponižavanja Hrvatske i optuživanja hrvatskih branitelja, mislim da imam pravo reći, da svoje vitezove i svoje svetinje možemo obraniti samo istinom i pravdom. To je u njihovu interesu, u interesu čuvanja tradicija Domovinskog rata i u interesu hrvatskog naroda i hrvatske države.

Svakako se ne ubrajam u one, koj i su sa simpatijama dočekali povratak na vlast u Republici Hrvatskoj bivših komunista. Ne znam koliko su utemeljena naša strahovanja, da će nova vlast vratiti Hrvatsku u nekakvu jugoslavensku zajednicu (a onda ni mi u BiH ne možemo proći bolje!), ali mi se čini da se previše brzo i previše jeftino prodajemo Europi. A sasvim je sigurno, da nova vlast manje od onih ranije drži do nacionalnih simbola, da je spremna popustiti i kod školskih udžbenika i kod razoružavanja vojske.

Dakle, o novoj vlasti ne mogu - bar zasad - kazati ništa dobra. Ničim, baš ničim, nisu pokazali da su bolji, ili da Hrvatskoj donose boljšak.

Međutim, mislim daje nepošteno ako ne priznamo, da se (i ova kapitulantska!) suradnja s Haagom i Bruxellesom odvija upravo po Ustavnom zakonu kojega je — uz blagoslov našega prvog Predsjednika, dr. Franje Tuđmana, donio raniji saziv Hrvatskoga državnog sabora, onaj s hadzeovskom većinom. Kad se sjetim onoga što često svi zaboravljamo, da je i ranija hadzeovska vlada izručivala Hrvate, da je upravo ona pripremila zakone i potpisala obveze koje ovi danas zdušno ispunjavaju, bude mi žao što tada nismo demonstrirali. Možda bi nešto bilo drugačije. A mi smo tada (krivo) mislili daje kritika vlade i kritika jedne stranke ujedno napadaj na državu. Valjda nam upravo zbog toga danas uspješno podmeću, da kritikom druge vlade i kritikom druge stranke odnosno koalicije, samo pušemo u jedra onih prvi. Zar smo zaslužili da nas se stalno instrumentalizira, zar nemamo svoje glave i zar nam Hrvatska nije ispred svega. I ispred nekih (bivših i sadašnjih) političkih stranaka i pojedinaca?

Ivan MARIĆ, Mostar •

Deseti travanj - komemoracija u Slavonskom Brodu

Priredio: Ivan RUDEC

Članovi URV Hrvatski domobran - ogrank Slavonski Brod i članovi Hrvatskog društva političkih zatvorenika podružnica Slavonski Brod okupili su se u ponедjeljak 10. travnja 2000. na svečanoj komemoraciji kod grobnice i spomen-obilježja poginulim i ubijenim vojnicima NDH (1941.-45.) U grobnici su pokopana 22 pripadnika Hrvatske vojske (od cea 100) ubijenih na okrutan način koncem svibnja 1945. u šumi u Gor. Slatiniku.

Na komemorativnom skupu prisustvovala su četrdeset i dva člana, otpjevana

Branko Becić: Sava u Slavonskom Brodu

je Lijepa naša, položeno je cvijeće i zapaljene svijeće, a u tihoj molitvi za duše svih poginulih hrvatskih sinova u borbi za slobodu i nezavisnost hrvatske države odana je počast i vječna zahvalnost. Prigodno izlaganje o borbi hrvatskih domobrana 1868.- 1918.- 1941.- 1955. kao i stradanjima hrvatskih sinova i kćeri diljem Hrvatske u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, kao i bivše socijalističke Titove Jugoslavije, održao je Ivan Rudec, dopredsjednik Hrvatskog domobrana i predsjednik HDPZ-a podružnice Slav. Brod. Nakon toga sudionici komemoracije otišli su u središte grada i kod spomenika Dr. Ante Starčevića u prisustvu predstavnika HSP-a položili cvijeće.

Nakon toga članovi su se uz kavu i okrjepljujuće sokove zadržali u razgovoru, obnavljajući uspomene na sve ono što su proživjeli kao vojnici NDH, a posebno zahvaljujući dragom Bogu što su bili ti sretinci koji su uspjeli preživjeti strahote križnog puta od Bleiburga do Vršca i Kovina, odnosno makedonsko-grčke granice. Dogovoreno je da se oni, koji budu živi i u mogućnosti, ponovo nađu na istom mjestu i 10. travnja 2001.

Uz pozdravljanje ZA HRVATSKU UVJEK duhovno osvježeni stari ratnici razišli su se svojim kućama, zadovoljni što su i ovom prilikom izvršili svoju rođljubnu dužnost. •

BRINJE - OBILJEŽEN DAN HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA

rinski i Frankopan, ta dva prezimena za svjestnog Hrvata ne predstavljaju samo breme teške naše povijesti, nego pojам žrtve za samostojnost hrvatske države. Svetost žrtve je to čemu se ne samo državotvoran Hrvat klanja. Kad smo se prije tri godine odlučili proglašiti ih našim uzorima u borbi i žrtvi za svetost hrvatske državne samostojnosti - odlučili smo se za pravu stvar. To je i skup u frankopanskom Brinju na dan pogibije Zrinskog i Frankopana u Bečkome Novom Mjestu opet zorno pokazao.

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

Dopustite mi da vas u ime predsjednika Hrvatskoga državnog sabora go-spodina Zlatica Tomčića, pokrovitelja obilježavanja Dana hrvatskih političkih zatvorenika, najtoplje pozdravim i zaželim svako dobro.

Gospodin predsjednik Tomčić se ispričava da osobno nije mogao biti načoran ovoj vašoj današnjoj proslavi. Proslava ovog Dana baš na 30. travnja, na dan pogibije Zrinskog i Frankopana

Vi, hrvatski politički zatvorenici imate sada časnu zadaću sačuvati istinu o tome, tko ste i zbog čega ste robojali, a u tome podršku ovog Sabora i predsjednika Tomčića.

I, na kraju, dopustite mi da pozdravim sve stanovnike Brinja i sve žitelje ove kršne Like i vama dame i gospodo, politički zatvorenici zaželim dug i ponosan život."

Pozdrav izaslanika predsjednika Sabora naišao je na izrazito odobravanja nazočnih oko 1000 bivših političkih uznika pristiglih od Vukovara do Čakovca i od Pazina do Dubrovnika, naravno i iz centra etničke Hrvatske, Kiseljaka i Sarajeva. Hrvatska bez granica bila je na okupu!

Organizator, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika Podružnica Gospic i njezin ogrank Brinje, uspješno su proveli organizaciju skupa. Sv. misu predvodio je u prepunoj crkvi, koja nije mogla primiti sve pristigle, v.l. **Vlatko Pezelj** održavši nadahnutu i primjerenu propovijed, a i sam je bivši politički uznik, kao i **fra Ilij** iz kapucinskog samostana iz Karlobaga, te mjestni župnik **don Jure**.

Misnom slavlju pristupio je i pomoći biskup Riječko-senjske biskupije **dr. Mijo Bogović**, koji je radi sudjelovanja u misnom slavlju i žećeći odati počast žrtvi koju su podnjeli bivši politički uznici, ostavio krizmeni objed, došavši odmah nakon obreda Sv. Potvrde. Njegova propovijed je zaista bila primjera vrijedna, jer je tražio od Hrvata slogu, jedinstvo, strpljenje i mir. Zbog obveza hitnog odlazka odmah je morao odlaziti, ne stigavši ni ovdje objedovati. Hrvatski politički uznici zahvaljuju mu na počasti koju im je ukazao i žrtvi koju je radi želje za bar kratkim druženjem s njima, podnio.

Profesorica **Marija Vičić**, ravnateljica O.S. Luke Perkovića iz

Pod visokim pokroviteljstvom Hrvatskoga državnog sabora održana je svečana proslava, a u ime predsjednika Hrvatskoga državnog sabora skup je nakon sv. mise u crkvi Uznesenja Bl. Djevice Marije pozdravio njegov izaslanik **dr. Furdek** rječima:

"Štovane dame i gospodo, drage Ličanke i Ličani!"

pokazuje koliko daleko u prošlost sežu patnje i stradanja hrvatskih sinova u borbi za neovisnu i slobodnu državu Hrvatsku i kako je na tom putu bezbroj onih znanih i neznanih koji su dali svoje živote, dio sebe ili kao Vi zbog tih svetih idealja o slobodnoj Hrvatskoj uzničili po kazamatima nenarodnog rezima. Zbog toga, velika HVALA!

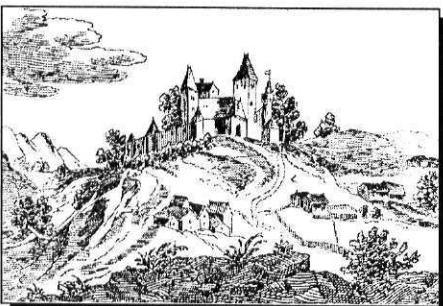

Spomen - ploča Stipi Javoru

Brinja, vodila je nastup, a učenici te škole izveli su prigodne recitale u kojima se ističe izvrsno naglašavan **Kranjčevićev** "Moj dom" i povijestni recital "Za Hrvatsku do smrti, do rana, do bola ..." U pjesmi "Mi nismo to što kažete da jesmo", više je došlo do izražaja obranaštvo nego borbeno dje-lovanje, koje bi bilo prikladnije, jer kome mi Hrvati trebamo dokazivati da smo drukčiji nego što oni govore. Prof. Vičić istakla je da frankopanski Sokolac, dakle Brinje, nikad nije palo u turske ruke, iako su, kako nam je poznato, Osmanlije poharali Liku.

Gradski pjevački zbor "Slatina" iz Slatine izveo je nekoliko napjeva među kojim je "U boj, u boj!" iz **Zajčeve** opere *Nikola Šubić Zrinski* bio prikla-dan nazočnima ali i borbenom Brinju.

Predsjednica HDPZ-a **Kaja Pereković** u svojem kratkom govoru istakla je da su se ovdje okupili bivši politički uznici iz svih hrvatskih

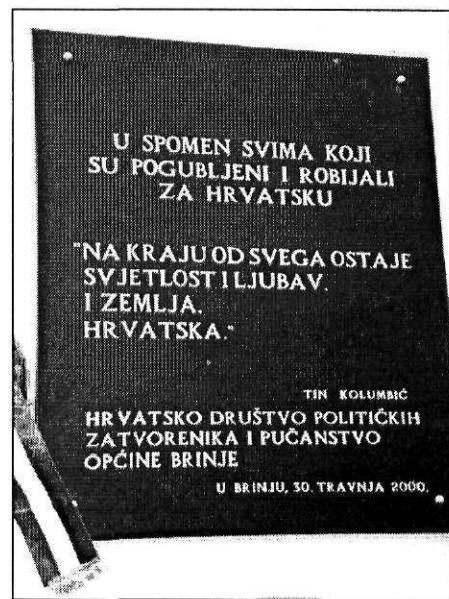

Brinj god. 1539.

županija i iz Bosne i Hercegovine. HDPZ postavlja u znak žrtve Hrvata ovoga kraja, spomen ploču onima koji su pali od zločinačke ruke srbo-četnika i drugih. Istakla je da su politički zat-vorenici u patnjama sanjali Hrvatsku

samostalnu, koja je obnovljena 1990. Hrabrost je izborila samostalnost, a neka ju mudrost čuva. Predsjednica je otkrila spomen-ploču, a župnik ju je blagoslovio.

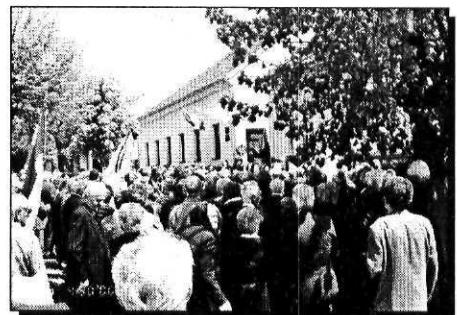
KUD Brinje izvelo je nekoliko pjevačko-instrumentalnih napjeva među, kojima je znakovit bio stih "i umrijet će, al' iz Brinja ne će", ističući tako svoju privrženost rodnom kraju i naravno Brinju.

Spomen - ploča palima za Hrvatsku

Ing. Davor Vičić, ravnatelj tvor-nice stolarije iz Brinja, posebno se istakao sposobnošću organizacije cijele priredbe, a predsjednik Ogranka HDPZ-a Brinje, **Vlado Dasović**, kao pravi domaćin na svoj je simpatičan brinjski način, rješavao s lakoćom i umirujućom staloženosti svaki zada-tak.

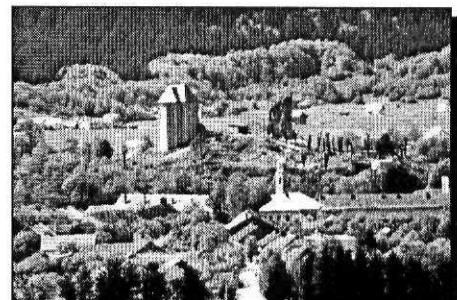
Ličko-senjski župan radi sprječe-nosti nije bio u mogućnosti osobno pozdraviti skup, ali njegov izaslanik, **prof. Branimir Šimunić** izrekao je mudre i domoljubne riječi na čast kršne Like i ispaćenog naroda. Kao prof. povijesti naglasio je da školski udžbenici ne smiju prešutjeti činjenicu da je hrvatska povijest oduvijek bila povijest stradanja u borbi za vlastitu državu, a to svjedoči i žrtva Zrinskog i Frankopana, naših patrona. Oni su pali radi hrvatskih interesa, pa ako engleski političari

Sudionici brinjske svečanosti

mogu uzviknuti da Engleska nema trajne prijatelje ni trajne neprijatelje, nego samo trajne interese, u čemu se treba Hrvatska razlikovati, upitao je prof. Šimunić.

U ime domaćina, Grada Brinja, skup je pozdravio član poglavarskoga **dr. Vladimir Moćan**, naglasivši da se na-lazimo u centru "Frankopanske držav-inje", u središtu Grada Sokolca čiji ostaci strše, a Grad Brinje počeo je ob-novu jednog dijela. Naglasio je da je općina Brinje imala u svojoj povijesti uspone i padove, ali najveći pad je odl-jev stanovištva. Bivši režimi nisu bili skloni ni ovom kraju ni Brinju, a unatoč činjenici da je i ova vlast ukinula policijsku postaju, ispred čije zgrade se i održavao skup, nadaju se Brinjani bol-jim vremenima. Koliko Brinjani žele da im se vrati policijska postaja govor i čin posvećenja praznog objekta bivše policijske postaje nadajući se u njoj opet službovanju naših hrvatskih ču-vara reda.

Sokolac

"Od svega ostaje svjetlost i ljubav i zemlja Hrvatska", stihovi su **Tina Ko-lumbića** ostali uklesani na spomen-ploči u junačkom hrvatskom Brinju, podno frankopanskog Sokolca. •

POZDRAVNI GOVOR KAJE PEREKOVIC

Poštovani gospodine predstavnici Hrvatskoga državnog sabora, dr. Miroslave Furdek, predstavnici Crkve, poštovani predstavnici Ličko-senjske županije i Grada Brinja, žilavog i ponosnog mjesta, prisutni predstavnici vojske i branitelji ove naše neovisne Hrvatske i predstavnici naše — hrvatske policije! Dragi Ličani i bivši politički zatvorenici!

Evo nas, bivših političkih zatvorenika, iz svih krajeva i županija Hrvatske, evo i naših političkih zatvorenika s područja Bosne i ponosne Hercegovine. Svi mi slavimo ovaj dan, 30. travnja. To je dan kad su u Bečkome Novom Mjestu pogubljeni hrvatski ban Petar Zrinski i knez Fran Krsto Frankopan. Ove smo godine Brinje izabrali da se na taj dan ovdje okupimo. Grad Frankopana je razrušen, ali sjećanje na tu rodoljubnu lozu ostalo je u srcima. I upravo ta ljubav dovela nas je ovdje, u našu patničku Liku, da dokažemo kako valja čuvati uspomene.

A danas je vrlo značajan dan za Brinje i Liku. Evo, HDPZ postavlja trajan znak za žrtvu vaših mještana koji su svoje živote, poput Zrinskog i Frankopana, dali za Hrvatsku.

Mržnja, dolazila s istoka ili zapada, uvijek nastoji da nas nestane. Ali, hrvatski feniks uvijek se ponovno diže iz pepela i ponovno zauzima poziciju borbe i uvijek iznova obnavlja Hrvatsku. I ovaj danas skup sijedih glava, bivših političkih zatvorenika, to su oni isti ljudi, suvremenici ovih Ličana, koji su krvlju i glavom platili svoju opredijeljenost za Hrvatsku i samo zbog toga su ubijeni od četnika — mrzitelja Hrvatske. A mi, nakon što je rat završio, a slučajno smo živi ostali 1945. nakon teških i krvavih križnih putova, osudiše nas na teške robije i bačiše mladost u tamnice. Sve smo izdržali s pomoću Božjom i Vjerom. Živjeli smo i sanjali svoju slobodnu Hrvatsku i Hrvatska je obnovljena 1990.

To je pobjeda naših bojovnika, naših sinova koji su odgajani u duhu Vjere i nade, koji su morali ispuniti zavjet svojih očeva i sijedih majki. Mi pamtimo, a mladima zapovijedamo: Nikad ne klonuti, nego zbijte svoje redove, pamtite i slijedite zavjet prvog Predsjednika ove naše Republike Hrvatske. Kad je Dr. Franjo Tuđman na kninskoj tvrđavi poljubio hrvatsku zastavu i s uzdignutim rukama uskliknuo: "Imamo Hrvatsku!"

Bljesak i Oluja je naša snaga i nitko nema pravo to popljavati, previše je krvi i suza proliveno da Hrvatska živi. Tako neka i ovaj čin što sad, kao predsjednica HDPZ odkrivam ovu ploču u spomen vašim sugrađanima, neka trajno podsjeća pokoljenja da: "NAVIK ON ŽIVI KI ZG1NE POŠTENO", kako reče naš uzor i čast.

U Brinju, 30. travnja 2000. •

ZAHVALE PREDSJEDNICE HDPZ-a

Predsjednica Hrvatskoga društva političkih zatvorenika zahvalila se 2. svibnja 2000. predsjedniku Hrvatskoga državnog sabora, g. Zlatku Tomčiću, i njegovu izaslaniku, narodnom zastupniku dr. Miroslavu Furdeku, na potpori i pokroviteljstvu nad obilježavanjem Dana hrvatskih političkih uznika u Brinju, 30. travnja 2000., sljedećim zahvalama:

Poštovani Predsjedniče,

u ime Hrvatskoga društva političkih zatvorenika, zahvaljujem što ste na proslavu Dana hrvatskih političkih uznika u Brinje poslali Dr. Miroslava Furdeka koji Vas je dostojno zastupao. Hrvatski politički zatvorenici duboko poštaju Hrvatski državni sabor i Vas, kao njegova predsjednika. Istakli smo to i u našem glasilu Politički zatvorenik, da je predsjednik Sabora stožer i mora biti branitelj državotvornih streljera. Zbog toga naše poštovanje prema toj instituciji i poštovanje Vama osobno, u nadi da ćete pratiti naš rad i braniti prava proizašla iz Zakona o našoj Udrizi.

Uz iskreni pozdrav,

*Predsjednica HDPZ
Kaja Pereković*

Zahvala narodnom zastupniku dr. Furdeku glasi ovako:

Poštovani saborski zastupniče,

Iskreno zahvaljujemo na Vašoj nazočnosti prigodom proslave Dana političkih uznika u Brinju Nadamo se razumijevanju i prijateljskoj naklonosti za ostarjele i sijede glave ustrajnih boraca i branitelja Hrvatske. Žar i ljubav za Domovinom i sad plamti u često puta suznom oku bivših robijaša iz Titovih kazamata, što mnogo puta nismo shvaćeni, a žrtva nije dostojno priznata.

: Uza sve, ostajemo i dalje braniti istinu, uvijek za Hrvatsku spremili!

*Predsjednica HDPZ
Kaja Pereković •*

OBEŠTEĆENJE SE MOŽE OSTVARITI U SUDSKOM POSTUPKU!

Vrhovni sud Republike Hrvatske odlukom Rev-504/1995 presudio je da bivši politički zatvorenici svoje pravo na naknadu štete mogu ostvariti u redovitom parbenom, dakle sudsakom postupku!

Naime, povodom jednoga zahtjeva za naknadu štete, sudovi prvoga i drugog stupnja (tj. općinski i županijski), ocijenili su da je sud apsolutno nenađežan za odlučivanje o pravu na naknadu štete, jer da je o tome, u smislu čl. 11. Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, mjerodavna odlučiti samo Administrativna komisija Vlade Republike Hrvatske. Prema stajalištu prvostupanjskoga i drugostupanjskog suda, to bi u praksi značilo, da bivši politički uznik, kojemu je rješenjem priznato to svojstvo odnosno utvrđen iznos naknade štete za vrijeme provedeno u tamnici, svoje pravo ne može ostvarivati tužbom, nego mora strpljivo čekati povremene i djelomične isplate iz Državnog proračuna.

Vrhovni sud je, međutim, ocijenio da je pogrešno stajalište nižih sudova, da odredba čl. 11. Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika isključuje pravo političkog uznika da naknadu štete ostvaruje pred sudom, "jer odredba u tom pravcu ne oduzima prava, koja inače pripadaju po općim propisima".

Ovo stajalište Vrhovnog suda Republike Hrvatske stubokom nabolje mijenja položaj bivših političkih uznika, dajući im mogućnost da - ne čekajući povremene isplate - ustanu tužbom za naknadu štete. **Time ne gube niti ugrožavaju pravo na isplatu na mirno, kad bi za takvu isplatu novca u Proračunu bilo ili kad ga bude.** Takav je pravni stav posebno važan za starije političke zatvorenike, za koje je dvojbeno, bi li i kad bi dočekali isplatu. Dakako, pritom sudska put za utjerivanje naknade štete ostaje mogućnost, pravo, a ne i obveza.

Potrebno je napomenuti, da odluka Vrhovnog suda u hrvatskome pravnom sustavu, načelno govoreći, ima usmjeravajuću, instruktivnu narav. To znači, da će u svakome ovakvom slučaju Vrhovni sud suditi na isti način, pa je stoga jasno, da će niži sudovi slijediti praksu Vrhovnog suda.

Prema tome, bivši politički uznik koji se odluči ustati tužbom za naknadu štete, bez velikih će teškoća dokazati svoje svojstvo političkog zatvorenika, kao i iznos naknade koji mu je rješenjem priznat, skupa sa zakonskim zateznim kamataima. Osim sporosti pravosuđa, jedinu tegobu u postupku može eventualno predstavljati obveza predujmljenja sudske pristojbe. Međutim, zakonodavac je u Zakonu o sudske pristojbama predviđao mogućnost oslobođenja od obveze plaćanja pristojbe za određene kategorije osoba. U takve spadaju invalidi domovinskog rata, supružnici, djeca i roditelji branitelja i uopće osoba poginulih, nestalih ili zatočenih u domovinskom ratu, prognanici i izbjeglice, imatelji socijalnih iskaznica i sl. Sud može oslobođiti obveze plaćanja pristojbe i one, koji potvrdom o imovnom stanju ili na drugi način dokažu da bi im plaćanjem pristojbe bilo ugroženo uzdržavanje.

U svakom slučaju, svaki pojedini politički uznik sada ima prigodu sam odlučiti o tome hoće li posegnuti za sudsakom zaštitom svojih prava. Potanje obavijesti o navedenoj odluci Vrhovnog suda, te o visini sudske pristojbi mogu se dobiti u središnjici HDPZ-a, Masarykova 22, tel. 4872-433.

Tomislav JONJIĆ

ZDRAVKO KASALO SE ISPRIČAO JURI KNEZOVIĆU

Isprikom Zdravka Kasala Juri Knezoviću, pred Općinskim sudom u Zagrebu okončanje kazneni postupak kojeg je g. Knezović protiv g. Kasala pokrenuo 1996., jer je u *Vecernjem listu* objavljeno kako je g. Kasalo izjavio da HDPZ vode ljudi "sumnjivih moralnih i političkih vrijednosti", ciljajući posebno na g. Knezovića, jer da se vratio iz inozemstva onda kad se "hapsilo sve koji su hrvatski disali", da hoće Društvo privatizirati i da je u njemu "zaposlio tri člana obitelji", te da je "Sud časti raspušten kako ne bi ispitivao političku prošlost J. Knezovića".

Gospodin Kasalo je izjavio da neke od navedenih tvrdnji u tome neautoriziranom tekstu on nikad nije kazao, a da se ispričava i zbog onih koje je tada, ne znajući mnoge činjenice i budući doveden u zabludu, doista kazao. Dodao je i to, da je svojedobno sudjelovao u tzv. *Poticajnom odboru* s najboljim nakanama, a da mu ni na kraj pameti nije bilo razbijanje Društva. Razbijanje Društva po njegovu sudu ide naruku upravo onima, kojima hrvatski nacionalisti i bivši hrvatski politički uznici smetaju. Gospodin Knezović je prihvatio ispriku, pa je kazneni postupak obustavljen. (Z. D.)

BLEIBURG

I ove će se godine održati komemoracija na bleiburškom polju; Komisija Hrvatskoga državnog sabora za žrtve rata i poraća te Hrvatsko društvo političkih zatvorenika organiziraju polazak autobusima sa zagrebačkoga Glavnoga kolodvora u nedjelju, 14. svibnja u 6,30 sati. Program počinje u 12,00 sati pozdravnim govorima i sv. Misom, a čitavu će priredbu izravno prenositi i Hrvatska televizija. •

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA PODRUŽNICA RIJEKA I U RIJECI SVEČANO PROSLAVLJEN DAN HDPZ-a

Budući da je središnja proslava naše Udruge za ovu godinu predviđena u povijesnom gradu Brinju, na koju uz najbolje želje ne može doći većina članova, vodstvo Podružnice u Rijeci na čelu s predsjednikom Slavkom

Misa zadušnica za sve umrle i poginule u crkvi Sv. Jeronima

Meštovićem već treću godinu zaredom upriličuje obilježavanje tog dana za sve svoje članove u Rijeci. Ove godine bilo je to osobito svečano i obogaćeno posebnim programom.

U petak, 28. travnja u podne položen je vjenac pred Središnjim križem na groblju Kozala u spomen svim koji su dali život za slobodnu i neovisnu Hrvatsku. Vjenac je položilo izaslanstvo u sastavu Slavko Meštović, Ratimir Mlinarić i Darko Gašparović uz nazočnost dvadesetak članova. Prevečer u 18 sati održano je svečano misno slavlje kod otaca dominikanaca u crkvi sv. Jeronima, koju su predvodili pater Marijan Jurčević i vlč. Mijo Liković, u spomen svih umrlih bivših političkih uznika i domoljuba koji su dali živote za slobodu hrvatske države. Osobito je bila dojmljiva vrlo nadahnuta propovijed oca Marijana, a misije nazočilo preko stotinu naših članova.

Osobito je vrijedno spomenuti večernji dio programa koji je osmislio i

Piše:

Andrija VUČEMIL

vodio dr. Gašparović. Nakon himne «Lijepa naša» i uvodnog obraćanja predsjednika Meštovića koji je pozdravio nazočne a osobito goste i prijatelje i najavio da će se nakon uvodnog dijela programa podijeliti zahvalnice dobrovotorima i donatorima i članovima udruge zaslужnim za uspješan rad Podružnice. Pročitao je pozdravni brzozaj što ga je uputila Društvu predsjednica Gradskog vijeća, Zorica Jerković, kojeg objavljujemo posebno uz ovo izvješće. Profesor Pravnog fakulteta u Rijeci dr. Željko Bartolović održao je kratko nadahnuto predavanje O povijesnom aspektu zrinsko-frankopanske urote i upozorio na stoljetno netočno imenovanje pobune Zrinskih i Frankopana u urotu. Oni nisu bili urotnici, oni su bili borci za povijestna prava hrvatskog naroda. Prvaci drame HNK Ivana pl. Zajca Edita

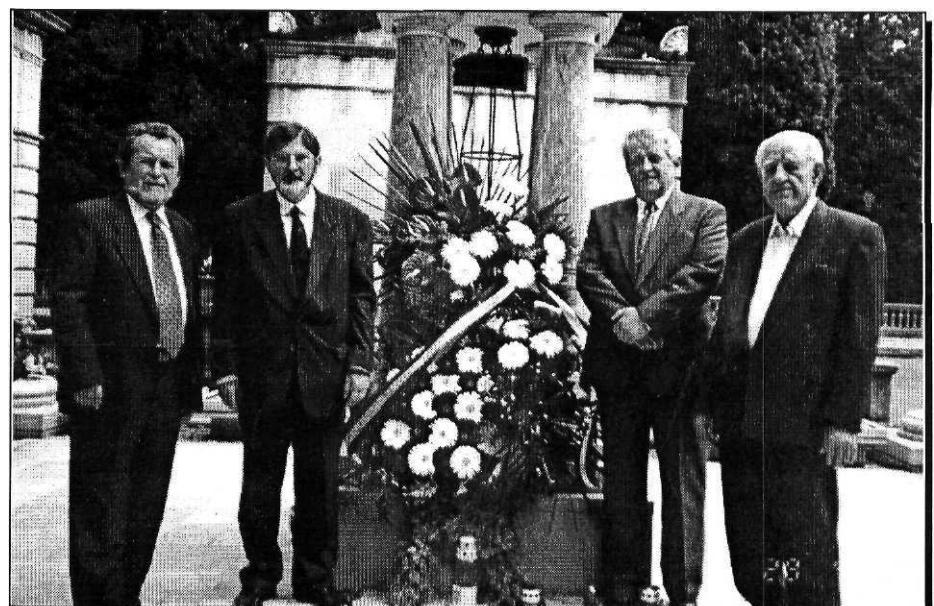
Karađole i Nenad Šegvić, te mladi glumac istog kazališta Ranko Lipovčak izveli su kratki recital, središnji dio libreta «Katarina-opera croatica» dr. Darka Gašparovića na temelju kojeg sklada opera Igor Kuljerić. Izvedba se

Podjela priznanja i zahvala zaslужnim članovima i dobrovotorima
Na slici: predsjednik S. Meštović, tajnik R. Mlinarić, S. Radičević

jako dojmila slušatelja i oni su dugo-trajnim iskrenim aplauzom nagradili izvođače.

Nakon umjetničkog dijela programa dodijeljeno je stotinjak zahvalnica i priznanja donatorima i zaslужnim članovima.

Položen je vjenac ispred središnjeg križa na groblju Kozala
(Mlinarić, Gašparević, Meštović i Sabljak)

Na kraju ovoga kratkog izvješća, ostaje nam samo pohvaliti priređivače i predložiti da se iduća središnja proslava održi u Rijeci na Trsatu, jer su Riječani po treći put potvrdili i dokazali da su dobri organizatori. Poželimo im još mnogo proslava i radosnih okupljanja.

**HRVATSKO DRUŠTVO
POLITIČKIH ZATVORENIKA**
PREDSJEDNIK -
Slavko Meštrović
R i j e k a
Kružna 8/1

Političi/ zatvorenici - hrvatska elita hrabrih intelektualaca - humanista, sigurno su stvoritelji prvog kamena temeljca našoj današnjoj Hrvatskoj. Izlažući svoje živote i živote obitelji različitim torturama, a nekad i smrtonosnoj opasnosti nisu se mirili s političkim režimom koji guši građanske i političke slobode ljudi kojima se usporava razvoj svoje zemlje, svoga naroda i djece.

Zato Vam s poštovanjem čestitam Vaš Dan HDPZ-a i pozivam da nas svih javno upozorite kada pogriješimo jer baš ta javnost i demokracija je Vaša pobjeda.

U vrijeme održavanja programa ja ću biti u studiju Kanala RI što sam ranije potvrdila, pa neću biti u mogućnosti da Vam osobno čestitam.

Predsjednik Gradskog vijeća

Zorica Jerković •

HRVATSKO DRUŠTVO

POLITIČKIH ZATVORENIKA

Zagreb, Trg kralja Petra Krešimira IV. br. 3,
tel. 01/46 55 301, fax 01/46 55 279

Podružnica Osječko-baranjske županije
Osijek, Europske avenije 8/II, tel&fax: 031/211-178

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika - Podružnica Osijek, na dan 31.12.1999. godine, imala je 318 članova - živilih političkih zatvorenika, prosječne starosti 73 godine. Izdržali su ukupno oko 954 godine robije, što po zatvoreniku iznosi prosječno 3 godine. Bez mirovine ili bilo kakvih drugih primanja je 15 naših članova - živilih političkih zatvorenika. Samo jedan naš član je navodno prešao u HDPZ-ŽK. Slijedi godišnji obračun prihoda i rashoda za 1999. godinu:

GODIŠNJI OBRAČUN PRIHODA I TROŠKOVA ZA 1999. GODINU

I. PRIHODI:

1. Preneseni prihodi iz 1998. g. 24.983,89 Kn
 2. Prihodi od članarina 29.840,00 Kn
 3. Prihodi od kamata 736,81 Kn
 4. Prihodi od donacija 30.650,76 Kn
 5. Prihodi od transfera iz Središnjice Zgb 94.104,00 Kn
 6. Prihodi od prodaje glasila «PZ» 14.805,00 Kn
 7. Ostali izvanredni prihodi 470,00 Kn
- UKUPNO PRIHODI: 195.590,46 Kn**

II. TROŠKOVI:

1. Kancelarijski materijal 2.129,35 Kn
 2. Komunalne usluge (struja, voda, topi. ener., održav. Osijek-Đakovo) 2.454,03 Kn
 3. Sitni inventar (otirač, sat) 117,85 Kn
 4. Ostali vanj. izdaci (čišćenje, odvoz smeća, izrada ključeva, pranje tepiha) 1.765,19 Kn
 5. Poštansko-telefonski troškovi 5.183,11 Kn
 6. Naknada za 1 uposlenika (honorar) 26.747,88 Kn
 7. Naknada za vođenje knjigovodstva 3.760,00 Kn
 8. Putni troškovi za rad u Đakovu 1.800,00 Kn
 9. Gradske prijevoze za dolazak i odlazak na rad (Osijek-Tenja) 2.040,00 Kn
 10. Putni troškovi za sjednice 4.758,00 Kn
 11. Ostali putni troškovi (Gvozdansko, Jazovka, Lasić - Rijeka) 9.616,24 Kn
 12. Troškovi izborne Skupštine (pozivnice, poštarina, cvj.ar., razglasjelo, piće) 9.502,70 Kn
 13. Troškovi reprezentacije 5.687,55 Kn
 14. Troškovi platnog prometa 821,68 Kn
 15. Pretplata za «Glas Slavonije» 1.416,00 Kn
 16. Uplata Središnjici za glasilo «PZ» 12.840,00 Kn
 17. Isplaćena humanitarna pomoć u gotovini 87.463,10 Kn
 18. Kupljeni vijenci za 18 umrlih članova 3.702,00 Kn
 19. Ostali izvanredni izdaci (hranana dva putovanja-Jazovka, Zgb-Bušić) 2.821,88 Kn
- UKUPNO TROŠKOVI: 184.626,56 Kn**

UKUPNO PRIHODI: 195.590,46 Kn

UKUPNO TROŠKOVI: 184.626,56 Kn

VIŠAK PRIHODA 31.12.1999. g. 10.963,90 Kn

koji se raspoređuje za 2000. g.

Osnov. sred. 7.403,62

Žiro račun 3.127,19

Blagajna 1.330,07

Pretplata za «GS» 708,00

Obveze prema dobavljač. 1.604,98

UKUPNO 10.963,90

1.2.2000. g.

HDPZ - Podružnica Osijek

SREDNJA BOSNA U DOBA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE (V.)

**POPIS POGINULIH - STRIJELJANIH HRVATA NEKIH
DIJELOVA SREDNJE BOSNE,
U DRUGOME SVJETSKOM RATU (1941.-1945.)
OPĆINA TRAVNIK**

**POGINULI I STRIJELJANI U DRUGOME
SVJETSKOM RATU U OPĆINI TRAVNIK****NASELJE: KORIĆANI****POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME
SVJETSKOM RATU**

50. BLAŽEVIĆ (NIKO) JAKOV, zvani "Misija", rod. 13.06.1918. u Končanima, majka Ane, rod. Čolaković, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Zarobljen je u prosincu 1941. u Gornjim Korićanima od strane četnika i u zarobljeništvu nakon nekoliko dana ubijen.

51. BLAŽEVIĆ (NIKO) JURO, zvani "Gvardijan", majka Ana, rod. Čolaković, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo je u Hrvatskoj vojsci 1944., nepoznatog mjesata i datuma.

52. BLAŽEVIĆ (PETAR) DRAGUTIN, rod. 27.09.1919. u Korićanima, majka Ivka, rod. Lukić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je na Bleiburgu 1945.

53. BLAŽEVIĆ (PETAR) STIPO, rod. 13.04.1913. u Korićanima, majka Ivka, rod. Lukić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo je u Hrvatskoj vojsci, nepoznatog mjesata i datuma, 1944.-45.

54. BLAŽEVIĆ (JOZO) BOGDAN, rod. 03.03.1919. u Korićanima, majka Luča, rod. Baltić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u partizanima, nepoznatog mjesata i datuma, 1944.-45.

55. BLAŽEVIĆ (IVO) ČEDOMIL, rod. 09.02.1923. u Korićanima, majka Ivka, rod. Dujmović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo 1944.-45.

56. BLAŽEVIĆ (BLAŽ) MARKO, zvani "Blažanov", rod. 01.05.1912. u Korićanima, majka Mara, rod. Aščić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo 1944., nepoznatog mjesata i datuma.

57. BLAŽEVIĆ (ILJIA) MIHAEL, rod. 14.11.1934. u Korićanima, majka Mara, rod. Colaković, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil poginuo 1944. nesretnim slučajem pri detonaciji bombe.

58. BLAŽEVIĆ (MARKO) IVO, zvani "Čejvan", rod. 29.09.1899. u Korićanima, majka Kara, rod. Piličkić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubijen 1942. u Drvaru od partizana.

59. BLAŽEVIĆ (JURO) MIRKO, rod. 05.07.1902. u Korićanima, majka Lucija, rod. Baltić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Zarobljen u prosincu 1941. u Gornjim Korićanima od strane četnika. U zarobljeništvu je, nakon nekoliko dana, ubijen.

60. BLAŽEVIĆ (JOZO) JURO, zvani "Baran", rod. 30.04.1898. u Korićanima, majka Luča, rod. Baltić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Zarobljen je u prosincu 1941. u Gornjim Korićanima od strane četnika. U zarobljeništvu je, nakon nekoliko dana, ubijen.

61. BLAŽEVIĆ (PERO) NIKO, rod. oko 1880., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil zarobljen je u prosincu 1941. u Gornjim Korićanima od strane četnika. U zarobljeništvu je, nakon nekoliko dana, ubijen.

Priredio:***Mr. Vjenceslav TOPALOVIC***

62. BLAŽEVIĆ (JURO) TUGOMIR, rod. 20.10.1920. u Korićanima, majka Ivka, rod. Kričančić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo je 1944.-45., nepoznatog datuma i mjesata.
 63. BARTULOVIĆ (MARKO) PETAR, rod. oko 1880., majka Ivka, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Zaslali su ga četnici u kući u Ovčjoj Brvi, nepoznatog datuma, 1942.
 64. BARTULOVIĆ (ANTO) LUČA, rod. 13.04.1909. u Korićanima, majka Mara, rod. Kričić, po nacionalnosti Hrvatica, rimokatolik. Zaslali su je četnici u kući u Ovčjoj Brvi, nepoznatog datuma, 1942.
 65. BARTULOVIĆ (STIPO) ANA, rod. 26.10.1939. u Korićanima, majka Luča, rod. Slebur, po nacionalnosti Hrvatica, rimokatolik. Zaslali su je četnici u kući u Ovčjoj Brvi, nepoznatog datuma, 1942.

Crkva u Turbetu

66. BARTULOVIĆ (STIPO) PETAR, rod. 01.05.1938. u Korićanima, majka Luča, rod. Slebur, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Zaslali su ga četnici u kući u Ovčjoj Brvi, nepoznatog datuma, 1942.
 67. BARTULOVIĆ (NIKO) MILENKO, rod. oko 1919., majka Kate, rod. Visačka ?, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo 1944.-45., nepoznatog datuma i mjesata.
 68. COLAKOVIĆ (PETAR) MATO, rod. oko 1875., majka Manda, rod. Bjelobrk, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Poginuo je u prosincu 1941. pri napadu četnika na selo Korićane.
 69. COLAKOVIĆ (MATO) STIPO, zvani "Joja", rod. 08.02.1910. u Korićanima, majka Anica, rod. Matić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je 1944., nepoznatog datuma i mjesata.
 70. COLAKOVIĆ (IVO) DRAGUN, zvani "Kuža", rod. 25.08.1920. u Korićanima, majka Kata, rod. Kajić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Donjih Korićana ga u zatočeništvu četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.

padnik Hrvatske vojske. Poginuo je 1944.-'45. g., nepoznatog datuma i mjesata.

71. COLAKOVIĆ (MIJO) ANTO, rod. 12.10.1908. u Korićanima, majka Kata, rod. Lukić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poignuo je od partizana kao hrvatski vojnik, 1944. u Turbetu (ciglana), u borbama za Travnik.

72. DUJMOVIĆ (IVO) AUGUSTIN, zvani "Kalač", majka Luča, rod. Nikić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Donjih Korićana ga u zatočeništvu četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.

73. DUJMOVIĆ (IVO) FRANO, rod. oko 1918., majka Ruža, rod. Lukić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Donjih Korićana ga u zatočeništvu četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.

74. DUJMOVIĆ (IVO) FRANO, rod. 23.08.1917. u Korićanima, majka Ruža, rod. Baltić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Ubijen 1945. na Bleiburgu.

75. DUJMOVIĆ (IVO) FRANJO, rod. 11.01.1902. u Korićanima, majka Lucija, rod. Grgić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Ubijen 1945. na Bleiburgu.

76. DUJMOVIĆ (GRGO) JOZO, rod. 19.03.1926. u Korićanima, majka Mara, rod. Eslajević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Poginuo 1944.-'45., nepoznatog datuma i mjesata.

77. DUJMOVIĆ (PERIŠA) JURO, rođen 1916., majka Klara Nikić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila ubili su ga četnici izvan borbe u prosincu 1941.

78. DUJMOVIĆ () MARTIN, rod. oko 1890., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil 1944.-'45. živ bačen niz stijene Vlašić planine.

79. DUJMOVIĆ (MATO ili NIKOLA) PETAR, rod. u Korićanima, majka Jela, rod. Grgić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Sa sinom ga zajedno strijeljali četnici u Donjim Korićanima u prosincu 1941.

80. DUJMOVIĆ (MATO) STJEPAN, zvani "Jelušić", rod. 29.06.1899. u Korićanima, majka Jela, rod. Grgić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Donjih Korićana ga u zatočeništvu četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.

81. DUJMOVIĆ (STIPO) TADIJA, zvani "Jelušić", rod. 29.10.1923., majka Ana, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo 1944V45. s partizanima nepoznatog mjesata i datuma.

82. DUJMOVIĆ (IVO) LJUBA.N, rod. 27.10.1919. u Korićanima, majka Ruža, rod. Baltić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Ubijen na Bleiburgu **1945.**

83. DUJMOVIĆ (PERO) JURO, zvani PERIŠA, rod. 20.10.1917. u Korićanima, majka Klara, rod. Nikić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Donjih

- Korićana gau zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.
84. DUJMOVIĆ RUŽA, rod. Glavaš (? Žeravčić), žena Smiljana, rod. 1924. u Modranu (kod samostana Plehan), po nacionalnosti Hrvatica, rimokatolik. Kao civil ubijena u prosincu 1941. pri napadu četnika na selo Gornji Korićani.
85. DUJMOVIĆ (MARTIN) RAJKO, rod. 23.10.1921. u Korićanima, majka Manda, rod. Čabraja, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Radi ubejstva Baltić Franje odveden na odsluženje zatvorske kazne, pristupa u stase te pogiba 1944. nepoznatog datuma i mesta.
86. DUJMOVIĆ (PERO) ANTO, rod. negdje oko 1935., majka Berta, rod. Bartulović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubili su ga četnici kao civila, zajedno s ocem, u Donjim Korićanima u prosincu 1941. nepoznatog datuma.
87. DUJMOVIĆ (RAFO) SMILJAN, rod. 15.11.1922. u Korićanima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik, živio u Pribilovićima, nestao na Križnom putu.
88. JAKOČIĆ (IVO) ANTO, zvani "Papa", rod. 25.01.1912. u Korićanima, majka Klara, rod. Baltić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo na Bleiburgu 1945.
89. JAKOČIĆ (GRGO) ILIJA, rod. 25.07.1904. u Korićanima, majka Anica, rod. Ivanović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.
90. JAKOČIĆ (GRGO) NIKOLA, rod. 23.06.1908. u Korićanima, majka Anica, rod. Ivanović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.
91. KRIČANČIĆ (MATO) ANTO, zvani "Lošo", rod. 07.06.1913. u Korićanima, majka Doma, rod. Dujmović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je negdje tijekom 1944.-'45., nepoznatog datuma i mesta.
92. KRIČANČIĆ (ILIJA) JURO, zvani "Kuža", rod. 28.05.1925. u Korićanima, majka Birda, rod. Bilobrk, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je 1945. u Bleiburgu ili Križnom putu.
93. KRIČANČIĆ (MIJO) MIHAEL, zvani "Garjo", rod. 22.03.1906. u Korićanima, majka Luča, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Poginuo je u prosincu 1941. pri napadu četnika na selo Gornji Korićani.
94. KRIČANČIĆ (IVO) MIJO, zvani GARJO, rođen 1910., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila ubili su ga četnici izvan borbe 1941. u Gornjim Korićanima.
95. KRIČANČIĆ (JURE) STANKO, rođen 1903., majka Mare rođena Poplašen, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobrana ubili su ga četnici izvan borbe 10.12.1941. u Gornjim Korićanima.
96. KRIČANČIĆ (LUKA) MARKO, rod. 06.08.1904. u Korićanima, majka Anica, rod. Krikić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.
97. KRIČANČIĆ (LUKA) STANKO, rod. 20.09.1902. u Korićanima, majka Anica, rod. Krikić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.
98. LUKIĆ (JURO) FRANO, rod. 03.06.1919. u Korićanima, majka Ivka, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. nepoznatog datuma i mesta.
99. LUKIĆ (JURO) MILOVAN, rod. 03.06.1919., majka Ivka, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Poginuo je 1943., nepoznatog datuma i mesta.
100. LUKIĆ (JURO) SOFIJA, rod. 22.04.1937. u Korićanima, majka Ivka, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil smrtno stradal pri njemačkom bombardiranju sela Korićani, 1943.
101. LUKIĆ (JURO) VLADO, rod. 1931., majka Ivka, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo, kao civil, 1943. od bombe.
102. LUKIĆ (NIKO) FRANJO, zvani "Čizmo", rod. 18.08.1901. u Korićanima, majka Kata, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je 1944. u Turbetu za vrijeme borbi partizana za Travnik.
103. LUKIĆ (AUGUSTINA) IVO, zvani "Kokanov", rod. 23.07.1910. u Korićanima, majka Ruža, rod. Radovac, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Otjeran iz sela i strijeljan u Donjim Korićanima 1944.
104. LUKIĆ (PILE) LUKA, zvani "Roman", rod. 03.12.1903. u Korićanima, majka Ivka, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil ubijen od četnika u Ovčoj Brvi 1943., nepoznatog datuma.
105. LUKIĆ (ANDRIJA) VLADIMIR, rod. 02.12.1921. u Korićanima, majka Jela, rod. Parić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civili četnici su ga zapalili u kući u Gornjim Korićanima 1942., nepoznatog datuma.
106. LUKIĆ () AUGUSTIN, zvani "Kokan", rod. oko 1885., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Odveden iz sela 1941. i ubijen od strane četnika u Jovi, Gornjim Korićanima.
107. LUKIĆ (JOZO) MIRKO, rod. 07.02.1924. u Korićanima, majka Manda, rod. Baltić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je na Bleiburgu 1945.
108. LUKIĆ () RADOVAN, zvani "Beljanov", rod. oko 1918., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je 1944.-'45., nepoznatog datuma i mesta.
109. NIKOLIĆ (PILIP) ANTO, zvani "Laco", rod. 17.09.1903. u Korićanima, majka Ana, rod. Baltić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil živ bačen niz kričanske stijene Vlašić planine, 1944.
110. MATIĆ MARIJAN, rod. oko 1917., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Zarobljen na Bleiburgu, poslije zarobljeništva, nakon povratka kući umro 1945. Smrt je nastupila kao posljedica Križnog puta, zlostavljanja i mučenja kroz komunističke logore.
111. NEROVČIĆ (IVO) ANTO, rod. 15.08.1926. u Korićanima, majka Manda, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil zapaljen u pojati u Ovčoj Brvi 1942. u Korićanima.
112. NEROVČIĆ (IVO) NIKO, rod. 27.02.1913. u Korićanima, majka Manda, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Ubijen je na Bleiburgu 1945. od partizana.
113. NEROVČIĆ (IVO) VLADO, rod. 22.12.1915. u Korićanima, majka Manda, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila, četnici su ga ubili 1943. u Šišavi.
114. NEROVČIĆ (PERO) MATO, zvani "Bagac", rod. 08.02.1920. (20.05.1923.) u Korićanima, majka Luča, rod. Kokalović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je 1944.-'45., nepoznatog datuma i mesta.
115. NEROVČIĆ (IVO) NIKICA, rođen u srpnju 1909., majka Mande rođena Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao na Križnom putu 1945.
116. NEROVČIĆ (PERO) ŠTIPAN, rod. 13.08.1923. u Korićanima, majka Lucija, rođena Ko-
- kalović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Ubijen je u zatvoru Prijedor u srpnju 1945., kao civil od partizana.
117. NEROVČIĆ (IVO) VLADIMIR, rođen 1920., majka Mande rođena Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila ubili su ga četnici izvan borbe u Imljanima u studenom 1941.
118. NIKIĆ (IVIĆ) ANTO, rod. 27.04.1908. u Korićanima, majka Anda, rod. Antunović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo 1944. u Turbetu za vrijeme borbi partizana za Travnik.
119. NIKIĆ (JAKOV) FRANO, rod. 13.09.1891. u Korićanima, majka Ana, rod. Bilobrk, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.
120. PARIĆ (IVO) ANTO, rod. 11.02.1904. u Korićanima, majka Ivka, rod. Seratlić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Otjeran iz sela i strijeljan u Donjim Korićanima 1944., od strane partizana.
121. PARIĆ (IVO) BLAŽ, rod. 04.04.1908. u Korićanima, majka Ivka, rod. Seratlić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Otjeran iz sela i strijeljan u Donjim Korićanima 1944., od strane partizana.
122. PARIĆ (IVO) JOSIP, rod. 19.03.1921. u Korićanima, majka Ivka, rod. Seratlić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Ubijen je u prosincu 1941. pri napadu četnika na selo.
123. PARIĆ (IVO) JURO, majka Ivka, rod. Seratlić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo oko 1944.-'45., nepoznatog datuma i mesta.
124. PARIĆ RUŽA, supruga Jure, rod. u Hercegovini, po nacionalnosti Hrvatica, rimokatolik. Poginula u turbetu 1944.-'45., od partizana, nepoznatog datuma i mesta.
125. PARIĆ (PERO) ANTO, zvani "Tunja", rod. 25.10.1895. u Korićanima, majka Luča, rod. Bartulović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.
126. PARIĆ (ILIJA) PERO, rođen 1908., majka Ora, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila ubili su ga četnici izvan borbe 1941.
127. PARIĆ (NIKO, PETAR) PERO, zvani "Perica", majka Klara, rod. Klarić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.
128. PARIĆ (ANTO) IVO, zvani "Škropo", rod. 24.04.1886. u Korićanima, majka Ana, rod. Klarić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.
129. PARIĆ (ANTO) RUŽA, rod. 05.05.1917. u Korićanima, majka Ursula, rod. Baltić, po nacionalnosti Hrvatica, rimokatolik. Poginula 1944., u vrijeme berbe kukuruza, od angloameričkog zrakoplovstva.
130. PARIĆ () NIKO, rođ. u Korićanima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u partizanima 1944.
131. PARIĆ (DANKO) MARIJAN, rod. 22.10.1926. u Korićanima, majka Janja, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Poginuo je u prosincu 1941. pri napadu četnika na selo Gornje Korićani (kod svoje kuće).
132. PARIĆ (IVO) DANKO, majka Manda, rod. Lukić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Poginuo je u

prosincu 1941., pri napadu četnika na selo (kod svoje kuće).

133. PARIĆ (IVO) DOBRETA, rod. 17.07.1918. u Korićanima, majka Manda, rod. Lukić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Ubijen na Bleiburgu 1945.

134. PARIĆ (IVO) JOZO, zvani "Reponja", majka Manda, rod. Lukić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Nestao na Križnom putu, 1945.

135. PARIĆ (IVO) PERO, rod. oko 1915., majka Manda, rod. Lukić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Ubijen na Bleiburgu 1945.

136. PARIĆ (IVO) SREĆKO, rod. 17.03.1920. u Korićanima, majka Manda, rod. Luka, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo u borbama s partizanima na Kozari 1944.-'45., nepoznatog datuma.

137. PEJIĆ (ANTO) FRANO, majka Monika, rod. Nikić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske, ustaša. Poginuo u borbama s partizanima nepoznatog mesta, datuma, godine.

138. PEJIĆ (ANTO) PAVO, rod. 24.01.1922. u Korićanima, majka Monika, rod. Nikić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo u borbi s partizanima, nepoznatog mesta i datuma 1944V45.

139. PEJIĆ (JURO) JOZO, zvani "Obic", rod. 22.12.1913. u Korićanima, majka Mara, rod. Bilobrk, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana gau zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.

140. PEJIĆ (PERO) MARKO, rod. 01.04.1927. u Korićanima, majka Jela, rod. Bilobrk, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil poginuo od angloameričke zrakoplovne bombe 04.01.1944. u Travniku.

141. PEJIĆ (MIJO) MATO, rod. 09.10.1886. u Korićanima, majka Ana, rod. Babić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Iz Gornjih Korićana ga, kao civila, u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.

142. PEJIĆ (MATO) MIJO, rod. 06.07.1920. u Korićanima, majka Mara, rod. Kovač, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.

143. PEJIĆ (JURO) LUKA, rod. 20.10.1920. u Korićanima, majka Mara, rod. Dujmović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.

144. PEJIĆ (PILE) ŠIMUN, rod. 28.08.1923. u Korićanima, majka Mara, rod. Lukić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo 1944.-'45., od partizana nepoznatog mesta i datuma.

145. PERIĆ () ANTO, rođen 02.10.1941., majka Ana rođena Šimunović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila ubili su ga partizani izvan borbe u siječnju 1943. u Donjem Korićanima.

146. PERIĆ () BLAŽ, rođen 05.06.1911., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila ubili su ga partizani izvan borbe u siječnju 1943. u Donjem Korićanima.

147. ŠIMUNOVIĆ (MATO) IVO, zvani "Ivanaga", rod. oko 1926., majka Kata, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je na Bleiburgu 1945., od partizana.

148. ŠIMUNOVIĆ (IVAN) MATEJ, zvani "Sekula", rod. 29.11.1906. u Korićanima, majka Manda, rod. Matić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik, hrvatski vojnik, nestao na Križnom putu.

149. ŠIMUNOVIĆ () MATO, rod. 05.08.1919. u Donjem Korićanima, ubijen od četnika 1943.

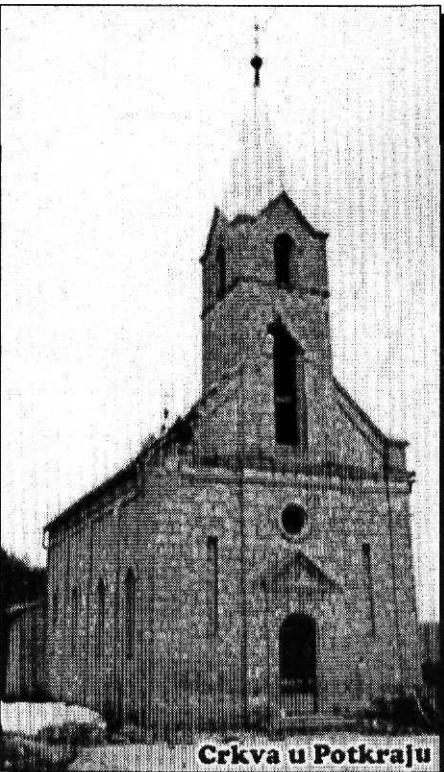
150. ŠIMUNOVIĆ (MARKO) ANTO, rod. 12.02.1926. u Korićanima, majka Ljubica, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo je 1944., nepoznatog datuma i mesta.

151. BILOBRK (MARKO) STIPO, zvani "Baterija", rod. 13.10.1909. u Korićanima, majka Anda, rod. Blažević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Bio je pripadnik Hrvatske vojske (seoska straža). Iz Gornjih Korićana ga u zatočeništvo četnici odvode u prosincu 1941. Nekoliko dana po zarobljavanju je ubijen.

152. BARTULOVIĆ (ANTO) PETAR, zvani "Bukva", majka Ivka, rod. Nikić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u ratu, još uvijek u nerazjašnjenim okolnostima.

153. PERIĆ () ANTO, rod. 02.10.1906. u Donjem Korićanima, majka Ana, rod. Šimunović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik, civil, ubijen od partizana, 01.10.1943. u Donjem Korićanima.

154. PERIĆ () BLAŽ, rod. 05.06.1911. u Donjem Korićanima, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik, civil, ubijen od partizana 01.10.1943. u Donjem Korićanima.

P.S. One osobe koje su ubijene u prosincu 1941., ubijene su dana 08.12.1941., a osobe zarobljene i ubijene u zarobljeništvu ubijene su nekoliko dana kasnije. Ubijeni su prebačeni u zajedničku masovnu grobnicu (jamu) u Tisovcu, nedaleko od Skender Vukufa, današnjeg Kneževa. Njihova tijela nikada nisu ekshumirana i pokopana te se još i danas nalaze u navedenoj jami.

MJESTO: KRPELJIĆI
POGINULI ISTRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. VUKADIN-VOLIĆ () MARKO, rod. 31.07.1914., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik.

Kao domobran poginuo u borbi s četnicima 23.09.1941.

MJESTO: LOVRIĆI
POGINULI ISTRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. KRESOVLJAK (IVO) ALOZIJE, rod. 14.05.1922., majka Kata rođena Lučić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik vojske NDH nestao na Križnom putu u 05. mjesecu 1945., čine odgovornim partizane.

MJESTO: MALA BUKOVICA
POGINULI ISTRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. LOVRINOVIC () JOZO, rod. 04.05.1911., majka Kata rođena Kozinović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran umro od ratnih posljedica, 14.10.1944. u Travniku.

2. LOVRINOVIC (ANTO) MATO, rod. 24.05.1922., majka Manda rođena Matković, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša poginuo u borbi s četnicima, 11.12.1941. u Lipcu.

3. LOVRINOVIC (MATO) NIKO, rod. 18.07.1909., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Umro od ratnih posljedica 21.07.1944.

4. LOVRINOVIC (MATO) TOMO, rod. 05.06.1921., majka Ana rođena Matković, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao partizan poginuo u borbi s Hrvatskom vojskom, 1945. u Karlovcu.

MJESTO: MAUINE
POGINULI ISTRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. BLAŽEVIĆ (IVAN) MATO, rod. 17.09.1936., majka Milka rođena Kramar, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila ubili su ga partizani izvan borbe, 17.10.1944. u Malinama.

2. DUVNJAK (ANTO) MATO, rod. 02.06.1911., majka Ana rođena Pranješ, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo je u borbi s četnicima 02.09.1941. u Ševarlijama.

3. FRANJEŠ () NIKO, rod. 13.07.1900., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobrana ubili su ga partizani izvan borbe, u 12. mjesecu 1942. u Malinama.

4. KOZINA (MATO) IVO, rod. 12.05.1917., majka Luče rođena Pranješ, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila ubili su ga partizani izvan borbe, 25.11.1945. u Malinama.

5. LUČIĆ (PERO) NIKOLA, rod. 19.11.1912., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik vojske NDH poginuo u borbi 20.11.1942.

6. MIŠKOVIĆ (ANTO) STIPO, rod. 19.09.1921., majka Kata rođena Garibarić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobrana ubili su ga partizani izvan borbe, 06.07.1944.

7. PRANJEŠ (STIPO) STIPO, rod. 24.10.1928., majka Kata rođena Kozina, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civila ubili su ga parizani izvan borbe, 24.10.1944. u Malinama.

8. TAVIĆ (STJEPAN) PERO, rod. 21.05.1911., majka Mara rođena Glamočak, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Poginuo u borbi s četnicima 20.12.1943.

(nastavit će se)

STRADANJA HRVATA U VIROVITIČKO-PODRAVSKOJ ŽUPANIJI (III.)

POPIS STRADALIH PRIPADNIKA HOS-a I CIVILA ZA VRIJEME II. SVJETSKOG RATA I PORAĆA U GRADU SLATINI I PRIPOJENIM NASELJIMA

NASELJE VRANEŠEVCI

1. DETELIĆ Anka 1926. Vraneševci
2. KOIĆ Stjepan 1912. Vraneševci
3. KOIĆ Marija 1901. Vraneševci
4. KOIĆ Mato 1930. Vraneševci
5. KOJIĆ Stjepan 1915. Vraneševci
6. PAUNOVIĆ Antun 1913. Vraneševci
7. PAUNOVIĆ Franjo 1922. Vraneševci

NASELJE ZVONIMIROVAC

1. ANTOLIĆ Milan 1934. Zvonimirovac
2. ANTOLIĆ Ljudevit 1936. Zvonimirovac
3. BENKUS Stjepan 1906. Zvonimirovac
4. BISKUP Franjo 1912. Zvonimirovac
5. BISKUP Slavko 1926. Zvonimirovac
6. BOSAK Izidor 1891. Zvonimirovac
7. ČULJEK Slavko 1919. Zvonimirovac
8. DEBELJEK Blaž 1920. Zvonimirovac
9. GAŠPARIĆ Josip 1926. Zvonimirovac
10. HRANIĆ Ivan 1924. Zvonimirovac
11. IVANUŠEC Mirko 1918. Zvonimirovac
12. JAGIĆ Andrija 1908. Zvonimirovac
13. KELEMEN Ljudevit 1920. Zvonimirovac
14. KNAPIĆ Anka 1928. Zvonimirovac
15. KNAPIĆ Martin 1912. Zvonimirovac
16. KNAPIĆ Stjepan 1912. Zvonimirovac
17. KOCIJAN Ivan 1926. Zvonimirovac
18. KONTAK Ivan 1910. Zvonimirovac
19. KOPRIVNJAK Ivo 1934. Zvonimirovac
20. KOPRIVNJAK Mato 1920. Zvonimirovac
21. KRIŽAN Ivan 1927. Zvonimirovac
22. LACKOVIĆ Drago 1913. Zvonimirovac
23. LAMBREŠČAK Franjo 1927. Zvonimirovac
24. MOSTEČAK Drago 1913. Zvonimirovac
25. NOVAČKI Kata 1886. Zvonimirovac
26. PAVLOVIĆ Janko 1906. Zvonimirovac
27. POPIJAČ Alojz 1899. Zvonimirovac
28. PUŠKARIJA Mirko 1884. Zvonimirovac
29. RIBIĆ Duro 1920. Zvonimirovac
30. ŽGANEC Franjo 1920. Zvonimirovac

OPĆINA MIKLEUŠ - NASELJE BALINCI

1. TONC Josip 1921. Balinci
2. TONC Adolf 1923. Balinci
3. RUKAVINA Franjo 1926. Balinci
4. RUKAVINA Ivan 1923. Balinci
5. RUKAVINA Ivan 1924. Balinci
6. BIŠKUPOVIĆ Marija 1921. Balinci
7. BIŠKUPOVIĆ Josip 1904. Perušić
8. BUTORAC Ivan 1926. Balinci
9. ČAPOJANOŠ 1905. Balinci
10. MULER Dragutin 1920. Balinci
11. LUKAČEVIĆ Anka 1927. Balinci
12. TOTH Dragutin 1920. Balinci
13. RUKAVINA Marko 1928. Balinci
14. STARČEVIĆ Ivan 1929. Balinci

*Priredio:**Dragutin PELIKAN*

15. STARČEVIĆ Ivan 1928. Balinci
16. STARČEVIĆ Martin 1912. Balinci
17. STARČEVIĆ Mile 1903. Balinci
18. STARČEVIĆ Mile 1901. Balinci
19. STARČEVIĆ Luka 1896. Balinci
20. STARČEVIĆ Luka 1891. Balinci
21. ŠPEH Ivica 1923. Balinci
22. TOMLJANOVIĆ Mile 1923. Balinci
23. VUKELIĆ Ivan 1917. Balinci
24. VUKIĆ Perica 1921. Balinci
25. ŽIVKOVIĆ Ivica 1927. Balinci
26. VUKELIĆ Antun 1925. Balinci
27. BOROVAC Ivan 1919. Balinci
28. BOROVAC Ivan 1924. Balinci

NASELJE ČETEKOVAC

1. BOŽIĆ Franjo 1926. Četekovac
2. BOŽIĆ Mijo 1893. Četekovac
3. BOŽIĆ Drago 1921. Četekovac
4. BOŽIĆ Jozo 1921. Četekovac
5. BOŽIĆ Ivan 1924. Četekovac
6. DORINKO Filip 1911. Četekovac
7. DORINKO Ivan 1910. Četekovac
8. DORINKO Antun 1914. Četekovac
9. DORINKO Josip 1922. Četekovac
10. DORINKO Matija 1920. Četekovac
11. DRAKSLER Franjo 1906. Četekovac
12. DRAKSLER Ivan 1921. Četekovac
13. BAČMAGA Karo 1920. Četekovac
14. DUDAŠ Duro 1918. Četekovac
15. KOKOŠKA Stjepan 1900. Četekovac
16. KOKOŠKA Ivan 1908. Četekovac
17. KOŠOROG Edo 1912. Četekovac
18. KOŠOROG Franjo 1871. Četekovac
19. KOŠOROG Ferdo 1909. Četekovac
20. KRUPA Franjo 1924. Četekovac
21. KUKOLJAN Ivan 1909. Četekovac
22. LEVAR Stjepan 1919. Četekovac
23. LIPOVAC Martin 1920. Četekovac
24. LOZER Josip 1917. Četekovac
25. MATIŠIĆ Franjo 1913. Četekovac
26. MIKLIĆ Dragutin 1922. Četekovac
27. MIKLIĆ Jozo 1924. Četekovac
28. MIKLIĆ Martin 1898. Četekovac
29. MLAKAR Stjepan 1922. Četekovac
30. NAGO Antun 1920. Četekovac
31. NAGO Ivan 1924. Četekovac
32. PAULIN Martin 1923. Četekovac
33. POTOČNIK Emil 1907. Četekovac
34. POTOČNIK Valent 1885. Četekovac

35. POTOČNIK Gustav 1902. Četekovac
36. POTOČNIK Josip 1902. Četekovac
37. POTOČNIK Franjo 1909. Četekovac
38. ŠEGA Pavo 1917. Četekovac
39. ŠEGA Andrija 1923. Četekovac
40. ŠEGA Jozo 1917. Četekovac
41. ŠIMEK Marica 1921. Četekovac
42. SUŠANJ Ivan 1912. Četekovac
43. TONC Ivica 1925. Četekovac
44. TONC Ivan 1921. Četekovac
45. TOMC Stjepan 1907. Četekovac
46. TROHA Stjepan 1909. Četekovac
47. TROHA Ivan 1910. Četekovac
48. VESELI Josip 1920. Četekovac

NASELJE HUMLJANI

1. BENC Đuro 1896. Humljani
2. BODIŠ Đuro 1924. Četekovac
3. BUŠLETA Đuro 1923. Humljani
4. ČERBA Vincek 1919. Humljani
5. FREIFOGL Matija 1906. Humljani
6. GAZDING Josip 1919. Humljani
7. GAZELIK Franjo 1923. Humljani
8. ŠAJGO Julije 1924. Humljani
9. PECK Josip 1907. SI. Drenovac

NASELJE MILJEVCI

1. DORČAK Antun 1920. Miljevci
2. DORČAK Andrija 1923. Miljevci
3. FULJEK Antun 1909. Miljevci
4. FULJEK Petar 1900. Miljevci
5. GRGURIĆ Terezija 1906. Miljevci
6. GRGURIĆ Valent 1896. Miljevci
7. JARDOŠ Vitomir 1916. Miljevci
8. KELER Katarina 1922. Miljevci
9. KLOBUČAR Ivan 1923. Miljevci
10. KRALJEK Andrija 1905. Miljevci
11. KRALJEK Josip 1920. Miljevci
12. MALENJAK Stjepan 1924. Miljevci
13. MATOTA Petar 1904. Miljevci
14. PETRUŠ Ivan 1923. Miljevci
15. PRISUDA Ivan 1903. Miljevci
16. RAJNOHA Tomo 1903. Miljevci
17. RAJNOVIĆ Josip 1921. Miljevci
18. ŠRAPAC Stjepan 1927. Miljevci
19. ŠUMSKI Tomo 1920. Miljevci

NASELJE MIKLEUŠ

1. BENČIĆ Franjo 1919. Mikleuš
2. BOGADI Stjepan 1923. Mikleuš
3. BOJANIĆ Josip 1920. Mikleuš
4. BRODANAC Stjepan 1919. Mikleuš
5. BURJAN Franjo 1921. Mikleuš

6. CAPEK Mato 1923. Mikleuš
7. CICVAR Josip 1928. Mikleuš
8. ČAKALIĆ Andrija 1919. Mikleuš
9. ČAKALIĆ Ivan 1915. Mikleuš
10. ČAKALIĆ Antun 1909. Mikleuš
11. DOMŠA Đuro 1923. Mikleuš
12. DRVENŠEK Antun 1904 Mikleuš
13. DRVENŠEK Dragutin 1924. Mikleuš
14. DUNDOVIĆ Ivan 1925. Mikleuš
15. GRIBL Josip 1918. Mikleuš
16. GRIBL Kristijan 1920. Mikleuš
17. HAČIĆ Đuro 1923. Mikleuš
18. HAČIĆ Tomo 1909. Mikleuš
19. HAJPEK Josip 1924. Mikleuš
20. HAJPEK Evica 1920. Mikleuš
21. HAJPEK Ivo 1932. Mikleuš
22. HAJPAEK Franjo 1905. Mikleuš
23. HAJPEK Terezija 1909. Mikleuš
24. HAJPEK Đuro 1921. Mikleuš
25. HAJPEK Stjepan 1910. Mikleuš
26. HEĆIMOVIĆ Dane 1886. Mikleuš
27. HEĆIMOVIĆ Mile 1909. Mikleuš
28. HERCEG Franjo 1919. Mikleuš
29. HLAVAČEK Mato 1909. Mikleuš
30. HLAVAČEK Đuro 1921. Mikleuš
31. HLAVAČEK Franjo 1911. Mikleuš
32. HLAVAČEK Stjepan 1906. Mikleuš
33. IVANKOVIĆ Antun 1905. Mikleuš
34. IVANKOVIĆ Franjo 1920. Mikleuš
35. KRALJIĆ Franjo 1919. Mikleuš
36. KRALJIĆ Miško 1912. Mikleuš
37. LAZAR Janko 1908. Mikleuš
38. LEDIĆ Manda 1910. Pušina
39. LEDIĆ Marija 1914. Pušina
40. LONČAREVIĆ Emil 1913. Mikleuš
41. LONČAREVIĆ Mijo 1912. Mikleuš
42. MARK Franjo 1923. Mikleuš
43. POL Ernest 1906. Mikleuš
44. PROS Emil 1915. Mikleuš
45. ROŠTAŠ Franjo 1922. Mikleuš
46. ROŠTAŠ Ivan 1924. Mikleuš
47. RUKAVINA Mile 1919. Balinci
48. SAMBOLEC Valent 1919. Mikleuš
49. STUBIĆAR Josip 1919. Mikleuš
50. STUBIĆAR Milica 1925. Mikleuš
51. SVOBODA Rudi 1906. Mikleuš
52. ŠREDL Emil 1918. Mikleuš
53. ŠREDL Maća 1920. Mikleuš
54. ŠREDL Franjo 1922. Mikleuš
55. ŠREDL Jozo 1914. Mikleuš
56. ŠUMSKI Tomo 1920. Mikleuš
57. TAJS Jakob 1924. Mikleuš
58. TRAKOŠTANAC Drago 1907. Mikleuš
59. TRAKOŠTANAC Luka 1901. Mikleuš
60. TRAKOŠTANAC Stevo 1923. Mikleuš
61. URBAN Dragutin 1924. Mikleuš
62. VARGA Franjo 1926. Mikleuš

NASELJE PETROVAC

1. BIŠČAN Mark 1895. Petrovac
2. KRALJEK Marija 1915. Petrovac
3. STUNJE Josip 1881. Petrovac
4. TEPEŠ Rudolf 1934. Petrovac

OPĆINA SOPJE I PRIPOJENA

MJESTA

NASELJE SOPJE

1. ANDROŠ Josip 1920. Sopje

2. ANDRUŠ Jozo 1905. Sopje
3. ANDROŠ Pavlo 1917. Sopje
4. BENKOVIĆ Josip 1921. Sopje
5. BENKOVIĆ Mijo 1919. Sopje
6. BREZOVČAN Mijo 1904. Sopje
7. BREZOVČAN Tomo 1922. Sopje
8. BREZOVČAN Tomo 1921. Sopje
9. BREZOVČAN Ivan 1902. Sopje
10. DORIĆ Franjo 1910. Sopje
11. DRAŠKIĆ Vjekoslav 1935. Čomborju
12. FERLIN Filip 1889. Sopje
13. GALIĆ Ivan 1926. Sopje
14. GLAVICA Stjepan 1903. Sopje
15. GLUMIĆ-BALAŠ Ana 1905. Višnjica
16. GOLIĆ Ivan 1924. Sopje
17. GRANJAŠ Ivan 1921. Sopje
18. GRANJAŠ Jozo 1930. Sopje
19. GRANJAŠ Marko 1910. Sopje
20. GRGIĆ Mijo 1920. Sopje
21. GRGIĆ Josip 1917. Sopje
22. GRUNDLER Antun 1924. Sopje
23. GRUNDLER Jozo 1922. Sopje
24. KAPETAN Marko 1923. Sopje
25. KAŠIĆ Jozo 1926. Sopje
26. KOLMAN Franjo 1925. Sopje
27. KRAJAĆIĆ Mijo 1904. Sopje
28. KRIŠTAN Jozo 1919. Sopje
29. KUPRES Janko 1926. Sopje
30. KUPRES Josip 1928. Sopje
31. LEBINAC Ivan 1919. Sopje
32. MARIĆ Ivo 1889. Sopje
33. MARIĆ Pavlo 1921. Sopje
34. MARIĆ Tomo 1904. Sopje
35. MARUŠIĆ Luka 1924. Metković
36. MEDVEDOVIĆ Pero 1904. Sopje
37. MIKIĆ Pavlo 1923. Predrejevo
38. MIKIĆ Stjepan 1912. Sopje
39. MIKUŠ Josip 1936. Čomborje
40. NOVAKOVIĆ Mijo 1906. Drenje
41. PUŠKARIĆ Jančika 1908. Sopje
42. RASTIJA Mato 1904. Sopje
43. RASTIJA Marko 1925. Sopje
44. RASTIJA Miško 1920. Sopje
45. RASTIJA Ivan 1910. Sopje
46. ŠANTAK Ivan 1906. Sopje
47. ŠESTAR Zvonimir 1932. Hum
48. ŠIPOŠ Tomo 1912. Sopje
49. ŠOŠTARIĆ Mijo 1924. Sopje
50. ŠTEFANOVIĆ Ivan 1919. Sopje
51. TOMAŠEVIĆ Mirko 1922. Sopje
52. TOMAŠEVIĆ Ivan 1905. Sopje
53. TOMAŠEVIĆ Ivan 1923. Sopje
54. TOMAŠEVIĆ Jozo 1913. Sopje
55. TREZIĆ Vid 1913. Čepelovac
56. VUJIĆ Ivan 1922. Sopje
57. VUJIĆ Ivan 1922. Sopje
58. VUJIĆ Marko 1924. Sopje
59. VUJIĆ Mijo 1896. Sopje
60. VUJIĆ Ivan 1920. Sopje
61. ZAJČEK Tomo 1907. Sopje
62. ZAJČEK Pavlo 1915. Sopje
63. ZAJČEK Jozo 1918. Sopje

(nastavit će se)

TRAŽE SE

Ivan Kranjčec, rođen 13. svibnja 1913. u Zagrebu. Za vrijeme NDH radio je u bolnici na Salati sve do 1945. Bio je u domobranima. U svibnju 1945. povlači se s hrvatskom vojskom prema Austriji i tu mu se gubi svaki trag.

Rudolf Kranjčec, rođen 17. travnja 1914. u Zagrebu. Imao je svoju električarsku radionicu. Bio je u domobranima. U svibnju 1945. po njega su došle dvije partizanke i odvele ga u logor nekoliko kilometara južno od Delnice, gdje je radio kao kuhar. Godine 1947. odveden je u nepoznatom pravcu i otad mu se gubi trag.

Ako netko nešto zna o njihovim sudbinama, neka se javi na adresu:

LJUBICA KRANJČEC, #902, 815-14 Ave S.W., Calgary, Alberta, Canada T2R 0N5 •

buba Mara

Petar S. UJEVIĆ

sad se budim mada jutro nije
a i kičma sve me manje sluša
ni moždani nisu kao prije
čujem pijetla kako note kuša

starom ocu ne vjerujem više
nije zato moja snaga manja
Domovini Mira beznađe se piše
zapad gori moja glava sanja

vidim odsjaj vatre u daljini
živa braća poruke mi daju
mrtva slova ime u nigdini
tako braća u vječnosti traju

i ništa se neće dogoditi novo
tek u pjesmi ko poruka stoji
i pjesma je samo mrtvo slovo
netko dalek sudbinu mi kroji

dok se pamet već polako bistri
još spoznaja na obzoru plaće
istinu nam tumače filistri
s njom se trajno ne slažem dapače!

SLAVKO BAŠIĆ - SVJEDOK KRIŽNOGA PUTA I PARTIZANSKOG JASENOVCA

roljeća 1945. tada četrnaestogodišnji Slavko Bašić došao je u Zagreb, gdje je uključen u skupinu vršnjaka, određenih za pohađanje neku vojnu školu. Roditelji su ostali u Derventi. Veza s obitelji se prekinula i ponovno su se vidjeli tek nakon nekoliko mjeseci. Jer, Slavka je sudbina odvela na povlačenje s hrvatskom vojskom i mnoštvom civila na zapad. Vjerovali su da idu ususret zapadnim saveznicima kojima će se predati. Bio je sam samcat, nikoga u tim kolonama nije poznavao.

Desetljećima nosi u sebi strašne uspomene: i Dravograd i rijeku punu leševa i Bleiburg i masovna i pojedinačna ubojstva, izdaju "saveznika", zvjerstva **Titovih** partizana i Rusa, Križni put i gomile mrtvih u Jasenovcu.

Godine 1992., revoltiran jednom TV emisijom, kad je nekoliko "stručnjaka" govorilo o stradanjima Srba i Židova u ustашkom Jasenovcu, ne spominjući uopće da je od 1945. to bio Titov logor za Hrvate, Slavko je uspio doći do uglednoga našeg povjesničara, pokojnog **dra Ljube Bobana**. Ispričao mu je sve što je doživio 1945. i čemu je bio svjedok, a ovaj je bio iznenaden jer, rekao je Slavku, nije to znao. Slavko je molio da ga on uputi nekomu od svećenika, da sve to ispriča, jer savjest mu je nalagala da ispunji zavjet - ispričati sve baš svećeniku i to trojici, a na što ga je obvezao jedan od supatnika na Križnom putu koji je znao da ne će preživjeti. Taj povjesničar ga je uputio **dru Juri Krišti** - smatrajući ga svećenikom - jednomu bivšem redovniku koji je prije desetak i više godina napustio svoj red. Slavko mu je sve ispričao, no nije naišao na zainteresiranost, iako je i to povjesničar. Ništa nije snimio od Slavkove priče, ništa nije bilježio i nikad ništa napisao.

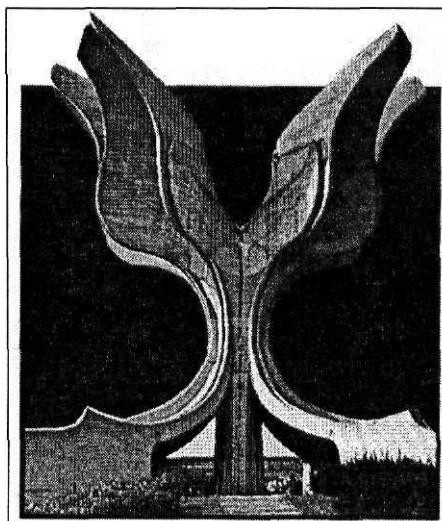
Pokušao je Slavko ispričati to i nekim redovnicima iz kraja u kojem živi, ali ni oni nisu bili zainteresirani. Prolazile su godine, a onda se oko Božića 1996. pojavio kod njega novinar *Vjesnika*, koji je od ona dva povjesničara čuo o Slavku. Molio je da mu sve ispriča, sve je snimio, trajalo je to dva-tri sata. Više se nisu vidjeli. Početkom siječnja taj novinar je sasvim ukratko napisao samo nešto od onoga što mu je Slavko pričao i javio mu to. Primjerak novina mu nije poslao, a zbog jake zime i dubokog snijega, Slavko, koji živi na krajnjoj periferiji, nije došao do tog *Vjesnika*.

Ja sam to pročitala, a već sam mukotipno pokušavala doći do krhotina istine o Tito-vom Jasenovcu, pa sam zamolila tog novinara, osobno mi dobro poznatog već niz godina, da mi kaže nešto više. Nije mi htio dati nikakav podatak, bar neki koji bi me doveo

Piše:

Ljubica ŠTEFAN

do Slavka, jer nisam znala ni u kojem gradu živi. No, sudbina se opet umiješala, Bog je pomogao i Slavku i meni. Nedavno mu je netko od poznanika skrenuo pozornost da je u knjizi neke **Ljubice Štefan** ("Mitovi i zatajena povijest", K. Krešimir, 1999. god., Zagreb) u članku o partizanskom Jasenovcu spomenuto i njegovo sjećanje (ono iz *Vjesnika*). Uspio me pronaći, sretan kao i ja što smo se ipak našli. Tada mi je rekao sve o gore spomenutim pokušajima ispričati svećenicima, kako je još 1945. obećao svome spasitelju.

Jasenovački spomenik
Bogdana Bogdanovića

Našla sam poznatog mi, vrlo uglednog svećenika, na visoku položaju i on je, iako preko glave zauzet zbog odgovornog posla, našao vremena poći sa mnom Slavku Bašiću. Sve je snimljeno, a kad bude sredeno, objavit će se. Koliko li je povijestnih istina otišlo u grob s onima koji nisu imali mogućnost, pa ni hrabrost, ispričati sve? No, eto, istina i poslije pola vijeka izbjija na vidjelo. Uzalud tzv. "antifašisti" na čelu s **Ivanom Fumićem** i **Slavkom Goldsteinom** uporno tvrde da je poslijeratni Titov logor Jasenovac izmišljen posljednjih godina, tj. u ovoj samostalnoj Hrvatskoj, uzalud pokušavaju gurnuti pod tepih povijestnu istinu, uzalud održavaju komemoracije u Jasenovcu samo kao ustaškom logoru do 1945. Istina je neuništiva. Jer, Jasenovac je bio logor od 1941. do 1948., logor dva režima.

Život doista piše ponekad nevjerojatne romane. Jedan od njih je i ono što se dogodilo Slavku Bašiću. Sada -jer, ponavljam, sve pojedinosti sjećanja Slavka Bašića bit će objavljene - u najkraćim crtama iznijet će ono s Križnog puta i Jasenovca.

Bili su već predani partizanima i u kolonama sprovođeni u četveroredu kroz Sloveniju. No, na jednome mjestu, Slavko ne zna ni gdje je to bilo, straža koja je sprovodila njegovu skupinu, odjednom kao daje propala u zemlju - svi su nestali. Kolona se razbježala kuda je tko znao, Slavko, ostavši odjednom sam, uplašen je utračao u obližnju šumu. Ugledao je jednoga starijeg čovjeka koji ide u smjeru Hrvatske. Prišao mu je, privio se, dijete, uz njega. Pošli su dalje zajedno. Nepoznati gaje pitao tko je, odakle je, otkud on ovdje. A ondaje rekao Slavku daje on bivši partizanski komesar, prvo u Slavoniji, zatim poslan u Bosnu i u bitci na Sutjesci zarobljen od Nijemaca, pa odveden u Dachau, odakle se sada vraća kući. Pokazao je Slavku ovjerene dokumente na nekoliko stranih jezika, dobivene od Amerikanaca koji su ušli u Dachau.

Rekao je i daje tu upisano i jedno dijete, koje je on poveo iz Dachaua, ali se ono u onoj gužvi izgubilo i on je odlučio sada Slavku voditi kao to dijete. Molio ga je da nikome ne odgovara ni na jedno pitanje, jer će on svima reći da je gluhonjem. Počeo ga je učiti abecedu prstima kojom se služe gluhonijemi. Rekao je Slavku daje dobro što nije kazao svoje pravo ime kada su ih, po njegovom pričanju, partizani negdje, odmah čim su im predani, popisivali. Putem su im počeli prilaziti drugi ljudi, pojedinačno i u skupinama, stvorila se opet kolona i partizani su ih pokupili i opet poveli.

Taj komesar, o kojem Slavko zna samo da mu je prezime bilo **Primorac** (ime mu nije ni znao, jer gaje zvao samo tako), daje podrijetlom iz, vjerojatno, Dalmatinske Zadore, da su mu žena i četiri djeteta ostala u Brodu, taj partizanski komesar počeo je od prvog trenutka javno i glasno prosvjedovati kod partizana stražara, kod časnika i zapovjednika zbog surova postupanja sa zarobljenicima, a naročito zbog ubijanja čak i ako je netko pokušao iz neke barice zgrabitijutljaj vode.

Javno je govorio da tako nisu radili ni nacisti u Dachauu. Kad su zastajali u nekim mjestima, on je tražio zapovjednike, predavao im i pismene prosvjede, čak je na koncu napisao i pismo za Tita. Sve bez uspjeha. Osjećao je da će mu se zbog toga nešto dogoditi i nekoliko puta je tražio od Slavka da mu prisegne da će, ostane li živ, otići trojici

svećenika i ispričati im što se događalo, tj. što su radili partizani.

Kolona se počela popunjavati, dovodili su nove skupine, a vidjelo se po izgledu i odjeći tih novih da nisu prošli Križni put od Austrije, nego da su otuda, iz blizine. Među njima bio je i jedan s kojim su se zbljižili. Rekao im je da je učitelj iz Petrinje, da mu je ime Luka, a prezime takvo i takvo. U selu Rajiću prenoćili su Slavko, komesar i učitelj (cijela grupa), zajedno na štaglju. Partizani su stalno noću odvodili ljudi i nitko se nije vraćao. Poveli su ih dalje, rastali su se od učitelja.

Drugog dana, sjeća se, uveli su ih kasno poslije podne u neki ograđeni prostor, gdje je stajala iskrivljena već malo, ali s očuvanim natpisom, drvena ploča "Logor Jasenovac". I zgrozili su se: na nekoj čistini gomila leševa. Prepoznao je među mrtvima onog učitelja Luku, koji je bio s njima prošle noći na štaglju. No, na mrtvima nije bilo nikakve rane, ni kapi krvi. Primorac je odmah shvatio da su i oni ubijeni drvenim palicama. Jer, već prije vidali su neke partizane, a zapamtili osobito jednoga grubijana, zvanog Ivan Grozni, uvijek okrvavljen odjeće, a u rukama je nosio nekoliko bejzbola palica. Bejzbol se tadajoš u nas nije igrao, no one su se, eto, negdje proizvodile za ubijanje, a možda su ih, tko zna, dobili i od zapadnih saveznika. Primorac je opet prosvjedovao, i usmeno i pismeno, napisao tužbu protiv zločinaca, predstavljajući se tko je: bivši partizanski komesar u Slavoniji.

Slavko se sjeća da je tada u Jasenovcu bio među slavonskim partizanskim dužnostnicima i jedan Hrvat visoki časnik kasnije UDB-e, jedan od čelnika, živ i danas, koji je bio i visoki dužnostnik ove Republike Hrvatske, sada malo u sjeni (Josip Manolić?).

Zbog tolikih prosvjeda, Primorac je ostio da mu prijeti opasnost. Uočio je

prigodni momenat i pošao sam, vodeći Slavka sa sobom, prema svojem Brodu. Vidjeli su kako iz Jasenovca plutaju Savom leševi, na kojima su bili grozni nadpisi. Jednenoći-Primorac je dobro poznavao taj, svoj kraj - svratili su ujedno selo i zamolili jednu ženu koja je bila sama, da prespavaju. Rekli su joj da idu s Križnog puta, a ona je odmah brižno upitala: "Jeste li vidjeli mogega muža?" Krili su se kod nje na štaglju nekoliko dana. Za njima je već počela potjera. Kružili su džipovi s partizanima, postavljajući svima glasno pitanje, vičući čak: "Jeste li vidjeli jednog čovjeka s djetetom? Mora daje negdje ovdje". Žena ih nije izdala. Uspjeli su neopaženi iskrasti se iz te kuće i nastavili put.

Došlo je vrijeme rastanka. Primorac je Slavku opet zaklinao da onaj tko preživi, a to će biti sigurno Slavko, kaže trojici svećenika sve što su vidjeli i doživjeli, sve o zločinima partizana. Slavko do danas čuje njegove riječi: "Djeca će ih njihova kazniti".

Na jednom raskrižju Primorac je, krećući prema Brodu, točno objasnio Slavku kuda i kako treba ići do svoje Dervente. Slavko mu je rekao gdje točno stanuje u Derventi njegova obitelj i molio ga da ih posjeti. No, nikad ga više nije video, nikad nije uspio dozнати ništa o njemu. Uhvatili su ga, očito, njegovi bivši drugovi partizani i ubili tko zna gdje i kako. Možda i u Jasenovcu. I njega su, možda, ubrojili u žrtve fašizma. A poslije nekoliko desetljeća Slavko je najednoj školi u Zagrebu, zaprepašten i ogorčen, ugledao ploču s imenom onog učitelja iz Petrinje, kojeg je video mrtvog u Jasenovcu. Ne vjeruje da su postojala u Petrinji baš dva učitelja s istim imenom i prezimenom. Ne može odagnati sumnju da su i njega proglašili za žrtvu fašizma. Jer, ubijen je u Jasenovcu. Ali, u Titovu, u onome o kojem se do danas šuti, a koji, uporno tvrde, nije nikad postojao. •

NE ZNA SRPSKI.

Dr. Pavelić velik i silan,
Hrvat staroga kova,
Krupnih narodnih snova
Ne zna sirota srpski...
Jezik nam tudi i strani...
I izabra Skoplje da brani
Veliku misao «bratstva»
Na spas cijelog Hrvatstva.

«Jadranska pošta», br. 721, str. 6,
Split, srijeda 14. decembra 1927.

OPASKA: Priloženu pjesmu (nepoznata mi pjesnika) pronadoh posve slučajno o Božiću A.D. 1999. Kao što se iz iste lijepo može vidjeti ona zorno svjedoči o Poglavniku hrvatstvu, ali i o bratstvu, tj. o (su)sužanjstvu hrvatskoga i makedonskoga naroda, koji su (od)robijali 20-ak i nešto godina u zajedničkoj im tamnici naroda, zvanoj Kraljevina SHS ili Kraljevina Jugoslavija.

Inače, odvjetnik (koji «ne zna si; romah srpski...») dr. Ante Pavelić će nedugo potom (zastupajući, tj. braćeći pred sudom «jednog» Makedonca!) od tih istih (veliko)srpskih vlasti biti osuden na smrt, dok «naš» (ne)upućeni pjesnik, i ne sluteći to, u navedenoj pjesmi (ne)svjesno pjeva o vlastitu (i inom) velikosrpstvu... A, možda (i)jadnik bijaše «Hrvat»-dvorica, koji je za malo veći honorar, tj. za šaku dinara - postao velikosrbin, veličajući si srpstvo i «nadejno» čuveno srpsko junaštvo!

Svaki daljnji komentar ove pjesme je suvišan!

Pronašao i zabilježio:

Petar VULIĆ •

Crkva Sv. Save u Splitu

U vrijeme dok se iskorjenjivao hrvatski jezik, iskorjenjivala se i kulturna baština hrvatskoga naroda. Košutićev *Hrvatski dnevnik* pisao je tih dana kako se ruši samostan splitskih benediktinka iz 12. stoljeća, smješten u srcu grada, a na njegovu mjestu izniknut će srpski pravoslavni hram. *Hrvatski dnevnik* nije izvijestio svoje čitatelje kako je Srpska pravoslavna crkva ušla u posjed samostana sv. Marije, pa je dobro da to ovdje zabilježimo zbog onih koji ne znaju: Kada je srpska vojska ušla 1918. u Split, općinske su im vlasti dopustile da na prostoru ruševnoga samostana privremeno vežu konje. Privremeni vez postao je s vremenom konjušnica, apotom srpska bogomolja. Filmska afera Dimovićem otkriva i u jeziku privremene «vezove» jugoslavenske jezičnouitarne politike.

N. Bašić, Uvod u nastanak Guberika-Krstićevih **Razlika**, Jezik, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, br. 47, Zagreb, 2000., str. 126. •

ŽRTVE I ODPOR ŠESTANOVAČKOG KRAJA

(Predavanje održano na zavičajnom simpoziju 14. kolovoza 1998. u Sestanovcu. Izvadci.)

Loznato je, daje 10. travnja 1941. godine, pukovnik Slavko KVATERNIK, proglašio NDH, a što je značilo podpuno odcepljenje od ondašnje Kraljevine Jugoslavije. Ovim revolucionarnim činom, hrvatska politička nastojanja dobila su novu kvalitetu. Naime, taj radikalni preokret u političkom životu djelovao je na hrvatskog čovjeka i podigao je na više mjesto, ne samo politička nego i naša ljudska htijenja. Revolucionarni čin, 10. travnja, državotvorno je oblikovao hrvatsku političku svijest, a time i upotpunio spoznaja o vlastitoj vrijednosti, i u smislu tih spoznaja, nanovo su formulirani i hrvatski politički zahtjevi.

Za taj sudbonosni 10. travanj, blagopokojni kardinal Alojzije STEPINAC, pred komunističkim sudom, 1946., svjedoči kada kaže:

«NDH, uspostavljena je plebiscitarnom voljom Hrvatskog naroda, a ja bih bio ništarija kada ne bih osjetio bilo svoga naroda!» Ta 10-travanjska državotvorna svijest i solidarnost, duboko je djelovala i na ovaj naš kraj, ali je na scenu, i ovdje kao i u cijeloj domovini, dovela i protivnike i neprijatelje našega državotvornog preporoda. To su, u prvom redu bili, razni korisnici i pristaše bivše kraljevine Jugoslavije, inače, poznati pod nazivima, JEREZOVCI, ORJUNAŠI i SOKOLAŠI; isti su uspostavom hrvatske države izgubili povlastice vladajuće klase, s čime se nisu mogli pomiriti.

Na protuhrvatsku scenu nastupili su i talijanski fašisti, koji su podmuklo iskoristili našu nemoć i ratnu pomutnju, te anketirali ili okupirali veliki dio naše obale i naših otoka.

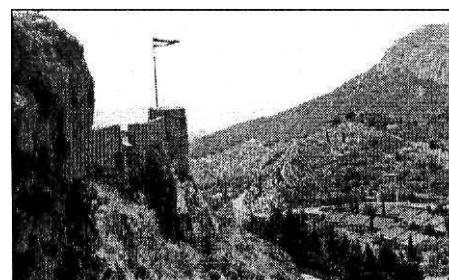
Rat ondašnje nacističke Njemačke sa Sovjetskom Rusijom, a kojega su, kako je poznato, skupa počeli okupacijom i podjelom Poljske i likvidacijom Baltičkih država, doveo je na protunarodnu scenu, i za ratnu gužvu dobro pripremljenu boljševističku agenturu u Hrvatskoj koja je bila, uglavnom, vođena od stranaca i manjeg broja domaćih agenata Komunističke internacionale.

Piše:

Josip KRIVIĆ

I, Zapadni saveznici, čije su se armije nalazile u odstupanju pred hitlerovskom najezdom, brzo su se snašli i negativno umiješali u cijelu stvar, tj. u nuždi da zaustave nacistička nadiranja koja su prijetila britanskim otocima, sa Sovjetima su podijelili Europu na tzv. utjecajne sfere i dogovorili se o podpomaganju partizanskih djelovanja i na našem državnom području.

Dakle, samoubilačka odlučnost većine hrvatskog naroda da pod svaku cijenu obrani svoju državu, razvlaštene pristaše bivše Kraljevine, srpska manjina u Hrvatskoj, fašistička okupacija, komunistička peta kolona, i zapadnjačka materijalna i moralna pomoć četnicima i partizanima, bili su temeljni čimbenici naše ratne drame.

Stari hrvatski grad Klis

Utjecajem tih čimbenika, desetotračanska je nacionalna solidarnost, duboko u svome biću bila uzdrmana, pa i oslabljena.

Masovnim utjecajem stranih velesila i njihovih sljedbenika, u Hrvatskoj je organiziran pokret i rat protiv Hrvatske, koji se u zemlji oslanjao na Srbe, komunističke agente, kraljevce, ali, i na hrvatske nezadovoljnice, pa čak i na patriote u okupiranim zonama. Tu je puklo naše nacionalno jedinstvo, i ostvarenje san svih imperijalista, odnosno, u prvom redu Srba i Talijana kojima je silno išla u račun ovako podijeljena i oslabljena Hrvatska.

Pomoću te podjele, neprijatelji hrvatskog naroda su tijekom rata nesmetano mogli ubijati Hrvate u okupiranim zo-

nama kao antifašiste ili komuniste, a kasnije su ti isti ljudi, u ime nove boljševičke ideologije, ubijali i proganjali Hrvate kao nekakve fašiste ili antikomuniste.

Ovdje je važno utvrditi: NDH, usprkos početničkim slabostima, ekstremističkim sklonostima, nametnutim vanjsko-političkim stranputicama, djelomične fašističko-nacionalne okupacije, i usprkos njezinu tragičnog svršetku, bila je, povijesno-politički gledano, nacionalna pokretačka ustanova prvoga reda, tj. ostavila je u hrvatskom narodu svijest, odakle treba početi, a u nacionalnom bivstvovanju ostala je neiscrpljivim izvorom i uzorom samoprijegora i idealnog rodoljublja.

SITUACIJA U NAŠEM UŽEM ZAVIČAJU

Cijelu ovu dramu kroz koju je prolazila naša domovina, neposredno i u najstrašnijem obliku doživljavao je i ovaj naš uži zavičaj, koji se već davno prije pada bivše Kraljevine Jugoslavije angažirao u pokretu za nacionalnu samostalnost.

Naime, u ovome kraju uvijek je bilo samo po sebi razumljivo, da si za Hrvatsku - da si protiv Jugoslavije, protiv Italije, i protiv svake tuđe okupacije ili skrbništva. To je bilo temeljno političko usmjerenje ovoga kraja i između dva svjetska rata.

Ovo rodoljubno usmjerenje nosilo se je od kuće i bilo je sastavni dio podrijetla i identiteta. Nikakav teror i nikakva tuđa ideologija to nije mogla izčupati iz naše svijesti, da ne kažem, iz naše duše.

Taj osjećaj pripadnosti i odanosti vlastitom podrijetlu, jest ono što zdrav čovjek nosi sa sobom i u sebi kao nasljedstvo — kao dragocjeni dar pradjedova. Onaj tko to izgubi, bez sumnje, izgubi i srž svoga ljudskog bivstva. On izgubi osobnu orientaciju i tako ostaje sam i iskorijenjen, a koliko je to važno, govore nam pradjedovi kroz narodnu kletvu kada odpadnika proklinju i za njega vapijući traže ono najteže: «KOLJENO MU SE ISKORIJENILO!»

Odan poruci pradjedova, odan vlastitom podrijetlu, naš zavičaj uvijek se nala-

zio na prvim crtama svakoga nacionalnog napora, tj. na svim povijesnim zborištima naše teške borbe za opstanak.

Evo par primjera iz borbe protiv srpskog imperijalizma, koji časno mjesto našega kraja bezprijepono potvrđuju:

Naš prijeratni narodni zastupnik, Stipe Matijević, iz Blata, koje je prije pripadalo našoj općini, kada je, 1928., crnogorski komita Puniša Račić, u beogradskoj skupštini u divljačkom bijesu pucao po hrvatskim zastupnicima, Stipe se je prvi snašao i stavio se ispršen pred razbojnikov samokres da zaštititi vodu hrvatskog naroda, Stjepana RADIĆA.

Usput rečeno, Stipe MATIJEVIĆ je u dubokoj starosti umro u Argentini kao politički emigrant, a njegova sina, drage uspomene Duška MATIJEVIĆA, mладога hrvatskog pjesnika, boljevici su 1945. mučili i ubili, iako je bio po njihovom sudu osuđen na neku manju vremensku kaznu.

Iz našega kraja, tj. iz ove moje Žeževice, u Ličkom ustanku 1932., sudjelovao je i pukovnik Ante PEJKOVIĆ, koji je 1945. također nestao u nekoj «osloboditeljskoj socijalističkoj jametini».

Iz ove općine, u razdoblju između dva svjetska rata, bio je veći broj mlađih ljudi učlanjen u revolucionarnu ustašku organizaciju, a jedan dio tih ljudi pripadao je vojno-revolucionarnoj jezgri te organizacije koja je djelovala iz inozemstva.

U tome revolucionarnom jezgru bilo je iz samoga našega Grabovca, 13 hrvatskih nacionalnih revolucionara; iz Žeževice jezgri su pripadala četiri mladića. Iz drugih sela nemam, nažalost, podataka.

Važno je napomenuti da su kod ustrojenja, prvih ustaških rojeva, u Zagrebu, 1929., od 26-torce mlađih ljudi, bili načočni iz našega Grabovca: JAKOV MUNITIĆ i STIPAN ROŠČIĆ.

Obojica su u Drugome svjetskom ratu služili i pali kao neustrašivi časnici HOS-a.

Postojanje snažne ustaške organizacije na našem području ne isključuje činjenicu da je ovaj naš kraj, smislom svoje kršćanske uljedbe, dušom i srcem prihvatao socijalna i prosvjetiteljska učenja Stjepana i Antuna Radića. To se jasno manifestiralo na rezultatima svih izbora održanih u doba bivše Kraljevine.

Iz ovoga slijedi da je revolucionarno ustaštvu u ovome kraju prihvaćeno kao

djelotvoran način borbe protiv srpskog imperijalizma, a ne kao nekakva socijalno-politička ideologija, pa onda niti kao političko-stranačka budućnost.

Prosvjetiteljska učenja braće RADIĆA i njihov socijalno-politički mirotvorni program, njihova uljedena mirotvorna republika, vladala je srcima i uzdanjima našega kraja. To je bio, i do danas je, bez sumnje, ostao san cijelog hrvatskog puka.

Vrlo je važno znati da na ovome našem području, između dva svjetska rata, a niti duboko u Drugome svjetskom ratu, nije bilo mjesta za komuniste, a niti je postojala, ni najmanja, ćelija komunističke organizacije. Ovo se jasno vidi, i, iz samih komunističkih izvora (Usp. Tomislav Perić: U SPOMEN REVOLUCIJI, Omiš, 1983.).

Crkva Sv. Mihovila u Rašćanima

Također se iz komunističkih izvora jasno vidi da su se komunistički agenti, u svome krvavom nastupu, kao i četnici, isključivo oslanjali na članove i pristaše JEREZE, ORJUNE, JUGOSOKOLA, i na ljudе koji su naginjali izdaji i kriminalu.

Iz pročetničkog elementa i ratnih munitikaša stvarana je, dakle, boljevistička baza u našoj općini.

Ovakvo političko stanje u općini, bio je odlučujući faktor kod ponašanja našega kraja u Drugome svjetskom ratu, iz kojega je služilo i izgubilo živote tridesetak časnika HOS-a. Iz samoga Grabovca, u najelitnijoj hrvatskoj ratnoj jedinici služilo je 10 časnika, iz Žeževice ih je bilo

5, iz Zadvarja 2. Podaci iz drugih sela nisu mi dostupni.

Naš narod tijekom rata, usprkos ratnih nedaća, okupatora i njihovih zlodjela, boljevisitčkog i četničkog terora i podmukle propagande, ipak nije bio protiv svoje države, jer je znao i osjećao da od ljudi koji su se nalazili angažirani u protuhrvatskom pokretu, nije se moglo ništa dobra očekivati, jer njihov teroristički nastup i mutne političke konцепцијe nisu izlazile iz našega uljedjenog bića, već su bile djelo neke druge tuđe kulture, koja je propovijedala i prakticirala jedan sasvim drugi, tj. poganski odnos čovjeka prema čovjeku.

Narod je osjećao da nemoćna hrvatska država, ipak, nosi u sebi pozitivne rodoljubne namjere, i da će taj napor kao bolja i viša vrijednost i pobijediti.

Za ilustraciju navodim samo par primjera, iz izješća neprijateljskih agenata tijekom rata, iz kojih se vidi, tko su bili nositelji viših vlasti u našem kraju u doba NDH:

Citiram iz knjige povjesničara Ljube Bobana (1) HRVATSKA U DIPLOMATSKIM IZVJEŠTAJIMA IZBJEGLIČKE VLADE, 1941 - 43, (Globus, Zagreb 1987., str. 229), dr. Sorgo Mirošević, u svome izješću kraljevskom ministru, Momčilu Ninčiću, u London, doslovno piše:

«Kao šef dubrovačkih ustaša fungirao je stožernik, Ivo Rojnica; ranije običan torbar koji je početkom rata držao jedan mali dužan u Dubrovniku. Bio je umeren, a kada je primao denuncijacije, odbijao ih je tražeći da se donesu pismeno podpisom».

Na stranici 212. iste knjige, Višački u izješću kraljevskoj vladi u Kairo, doslovno piše o situaciji u Splitu:

«Bulat (ondašnji hrvatski ministar za oslobođene krajeve o.p.) je izjavio da će njegova politika u Dalmaciji biti vrlo blaga, blaža od samoga Hrista. U duhu te blage politike, na vodeće položaje u Dalmaciji postavljeni su svi mirni ljudi, uglavnom, klerikalci. Tako je za predsednika opštine Split, postavljen dr. Stjepan Vučušić, a za načelnika Građanske uprave za Dalmaciju, Pavao Doko, bivši direktor Gospodarske Štedionice u Splitu».

U drugoj knjizi istoga naslova, na stranici 238. Boban citira iz izješća kraljevskoj vladi u London Nikole D. Vilhara:

«U Omišu je ustaški veliki župan advokat, LUETIĆ, vrlo blag i pravičan čovjek, i njemu se ima zahvaliti da u Omišu i okolici nije bilo ustaškog terora. Luetić je nekoliko puta bio opomenut iz Zagreba zbog blagog držanja».

Što pišu sami socijalistički povjesničari o ponašanju hrvatske vojske u našim krajevima, citiram iz knjige Miroslava Uđurovića BIOKOVSKO-NERETVANSKO PODRUČJE U NARODNO-OSLOBODILAČKOJ BORBI I SOCIJALISTIČKOJ REVOLUCIJI (Split 1983.) Na str. 99. opisuje se jedan ustaški podhvati protiv partizana na području Vrgorac-Gradac-Baćina, gdje doslovno stoji:

((Talijansko zapovjedništvo u Metkoviću, čudilo se je ovim činjenicama, jer su se ustaše kretale brdima i selima za koja se je znalo da su partizanska uporišta, u koja se do tada Talijani nisu usudili pristupiti. Na poziv Crne legije, nekoliko vojnih bjegunaca dobrovoljno se je javilo u kotaru Metković na odsluženje vojnog roka. Ustaški crnolegionaši nisu poduzimali protiv stanovništva toga područja nikakvih represalija».

Svakome je također poznato da su umoreni nositelji hrvatske vlasti i ovdje u Šestanovcu, načelnici FRANE NOSIĆ, FRANE ČIZMIĆ i MATE BOLČIĆ, bili časni mirni ljudi i žarki hrvatski rodoljubi. Njima se treba pribrojiti i naš suseljan sudac, MIRKO RIBIČIĆ, koji je 1944., zaplotnjački umoren u Makarskoj.

Ovdje se može mirne duše utvrditi da u našem kraju, onome tko se je lojalno ponašao, bez obzira kojoj je političkoj ili drugoj udruzi pripadao, nikada ni trenutka nije prijetila bilo kakva opasnost od hrvatske državne vlasti.

Tek dolaskom na scenu terorističkih aktivnosti razvlaštenih pročetničkih elemenata i boljševičkih agenata, nastupio je na krvavu scenu i okupator koji je praktično isključio hrvatsku vlast iz zbivanja i odgovornosti, paje onda po svojim kriterijima vršio odmazde i nasilja nad hrvatskim pučanstvom.

U toj krvavoj hrvatskoj drami 9. lipnja 1944. izgorio je onda i naš najveći, ne preuveličavam ako kažem, i najljepši zaselak, ČIKEŠI, sa svoje 54 nevine žrtve,

od kojih nijedna nije nikada pripadala bilo kakvoj antihrvatskoj organizaciji.

Ovo je, bez sumnje, najveća tragedija koju je od svoga pradavnog postojanja doživio ovaj naš kraj.

Ove i ostale žrtve u našem kraju, imadu jednako na duši esesovci koji su ih nevine pomorili, i partizani koji su po svome paklenskom planu »stvaranja gužve», stvarali uvjete za ovakve zločinačke odmazde, odnosno, reakcije okupatora, pa da bi ta krvava nedjela kasnije u svoje promidžbene svrhe i iskoristili.

NOVO BOLJŠEVIČKO DRUŠTVO

Konac Drugoga svjetskog rata donio je hrvatskom narodu novi rat, nova robovanja i nova umiranja, a o slobodi i miru nije bilo ni govora.

Uz pomoć velikih sila pobednica i podmuklih boljševičkih prevara i podvala, vlast su osvojili krvožedni partizani. Isti su bili, kako je već rečeno, vođeni i sastavljeni od pročetničkog i komunističkog elementa. Njihova temeljna i neskrivena pretenzija je bila: likvidacija zapadnoga kulturnog kruga. Hrvatska sa svojim izrazitim zapadnjačkim duhovnim usmjerenjem, stajala im je na putu. U tu svrhu, u poraženoj Hrvatskoj uveden je režim najkrvavijega osvetničkog terora.

Kao prvo, osvetnička srbo-komunistička vrhuška se pobrinula da se zarobljeni vojnici HOS-a, nikada više ne vrate svojim domovima, iako ih je, bar iz našega kraja, većina dočekala živa i zdrava konac strašnog rata. Oni su, naime, kao zarobljenici pobedničke alianse, svršili u poznatim smrtnim kolonama hrvatskoga križnog puta. Njihovim mlađim tjelesima napunjene su jame od austrijskog Klagenfurta do vojvođanskog Vršca.

Naredbu za likvidaciju hrvatskih ratnih zarobljenika, osobno je dao osobni Staljinov špijun, boljševički ataman i hrvatski izdajnik, Josip Broz alias Tito, na prijedlog, uglavnom od Srba i Crnogoraca sastavljenog vrhovnog štaba JA. Ovu činjenicu potvrđuje i poznati slovenski komunist, Milja Ribičić, u jednoj javnoj izjavi novinarima.

Jedan od najprominentnijih sukrivaca i suodlučitelja toga masovnog pokolja, Milovan Đilas, na pitanje hrvatskog kipara, Ivana Meštrovića, za taj zločin, bezsramno izjavljuje: «ONI SU MORALI UMRIJETI DA JUGOSLAVIJA MOŽE ŽIVJET!»

Na tome hrvatskom ((Križnom putu», samo iz ove male Žeževice, zauvijek su nestala 22 vojnika.

Ako se ovim žrtvama pribroje i oni mlađi koji su 1944., komunisti bezpravno mobilizirali, i vojnički nepripremljene poslali kao ((žrtvene janjce», na Knin, Široki Brijeg, Trst, i na druga ratna borilišta, gdje, praktično, nikakvih izgleda nisu imali u borbi s iškusnim ratnicima koje su napadali, komunistička zločinstva prelaze u našu nacionalnu nesreću prvoga reda. Prema podatcima iz komunističkih izvora, broj tih mobiliziranih palih mlađića, iznosi u općini 35, tako daje općinu ono doba ostala praktično bez muškog stanovništva, što kao tešku demografsku posljedicu osjećamo do danas.

Ovdje treba zaključiti da oni naši ljudi koji su pali kao žrtve komunističke prisile, isto i kao oni koji su pali kao žrtve fašističkog terora, trebaju ostati u našoj uspomeni, na istome vrijednosnom i časnom mjestu kao i njihova subraća koja su pala kao pripadnici HOS-a, ili kao gardisti i borci ovoga posljednjeg našeg oslobođiteljskog rata.

Ovako radikalno očišćen od rodoljuba i mladosti, i naš je kraj bio prepušten komunistima kao trup bez glave. U tome hrvatskom smrtnom hropcu etabilirala se, prema svome sovjetskom uzoru, nova tzv. narodna i socijalistička uprava, i izvršila odmah podjelu društva, svrstavajući ga, prema svojim orijentalnim uzorima i mjerilima, u sljedeće ZASLUŽNIČKE KATEGORIJE:

1. - Solunaši (dobrovoljci na srpskoj strani u Prvome svjetskom ratu i nositelji odličja, Karađorđeve zvezde).
2. - «Španci» (komunistički dobrovoljci u španjolskome građanskem ratu).
3. - Partizani prvorborci
4. — Partijci i skojevcji (članovi komunističke partije i komunističke omladinske organizacije).

(nastavit će se)

Uspomene Stefa Dolenca (III.)

UZNIČKE USPOMENE

Nakon objavljenih sjećanja s Križnoga puta, želja mi je ponešto napisati i o 2555 dana provedenih u kazamatima: Srijemskoj Mitrovici, Lepoglavi i Staroj Gradiški. Da bi čitateljima o tim događajima, slika bila što vjernija svakako je potrebno i uvodno nešto reći i o zbiranjima između 2. lipnja 1945., tj. mog povratka iz logora Maksimir, do odlaska na odsluženje vojnog roka 18. listopada 1949., te konačno uhićenja 5. prosinca 1950.

Peti razred gimnazije u Koprivnici nisam završio, jer sam dobio pismeni nalog od tadašnjeg direktora *Prvoga novogradskog paromlina d.d.*, druga **Petra Pupića**, da se javim odmah u taj mlin na posao u svojstvu pisara. Pogovora nije bilo, jer se radilo i o daljnjem zaposlenju mog oca **Valenta**, koji je u tom mlinu godinama radio kao kvalificirani. Moj je otac za cijelo vrijeme rata radio u mlinu na njegovom održavanju, i kada nije bio u pogonu. Nije pripadao nikakvim vojnim formacijama. Više-manje radio je badava, jer mu je bio taj mlin prirastao srcu i ljudi su ga dobro poznavali i u široj okolici. Drug Pupić je također prije radio u tom mlinu kao mlinar, zajedno s mojim ocem, pa me je valjda i zbog toga i zaposlio kao pisara, s tim da budem pod budnom paskom obojice.

Vrlo brzo sam se naučio služiti pisaćim strojem, koji mi je dobro poslužio u ono vrijeme za pisanje propagandnog materijala. Bio sam uvjeren, da se nikada neće doznati za taj moj rad, kao i za trganje predzbornih plakata za Ustavotvornu skupštinu FNRJ 1945. i pisanje parola (uglavnom "ŽAP") po tarabama i kućama.

Svjedok brojnih saslušanja

Pomirivši se sa svojim novim životnim pozivom, radio sam svojski na vlastitu usavršavanju, upoznavajući se pomalo i s knjigovodstvenim poslovima. Bio sam vrlo marljiv i poslušan, kako bih stekao čim više povjerenja kod direktora i političkog komesara, koji je također bio u mlinu zaposlen. Naime, tijekom ljeta 1945. sve se više ljudi vraćalo s Križnoga puta i isti taj komesar **Josip Vračarić** saslušavao je mnoge, kao i mnoge žene čiji se muževi nisu vratili.

Ja sam kod tih saslušavanja bio zapisničar, pa sam doznao mnoge stvari i mnoge ljudi sam na vrijeme obavještavao

Piše:

Stjepan DOLENEC

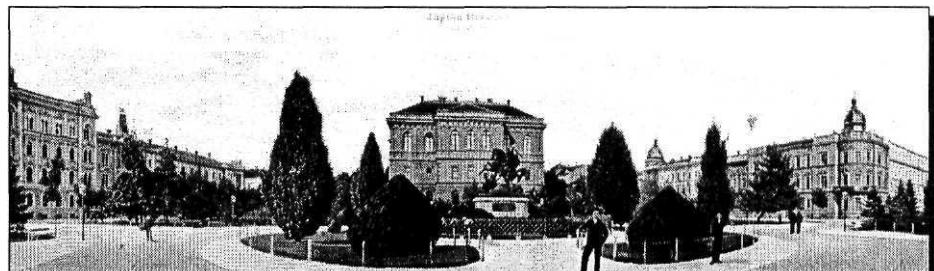
što im se spremi. Bio sam upoznat i s *kontrahažom*, tj. znao sam koji će ljudi biti koji dan na udaru, da im se oduzme žito, stoka i sli. Mnoge sam uoči te, nazovimo je pljenidbe zvane kontrahaža, obavijestio, pa su ljudi sakrivali to malo sirotinje. Naravno, nisam mogao svima reći, jer nisam se usudio, već samo sam obavještavao one u koje sam čvrsto vjerovao, da me neće nikada izdati.

Počeli smo se mi mlađi i okupljati u zazakano vrijeme na skrivenim mjestima. Imali smo o čemu razgovarati i iznositi svoje mladenačke i nadobudne ideje. Nikako se nismo mogli pomiriti s novim stanjem. O onima koji se još nisu bili vratili, kolale su svakojake priče. Zbog normalizacije života u selu, i mi smo se malo promjenili i zauzeli smo malo tolerantniji stav prema društvenom životu. Bili smo mlađi i željni života. Sve sam se više počeo družiti sa

starijeg vodnika. Ostao sam još 6 mjeseci stažirati u istoj postrojbi, kao komandir 1. voda novim pitomcima, sve do jednoga dana, kojemu se ni u snu nisam mogao nadati, do dana mog uhićenja.

Uhićenje u vojarni

Svaki dan u vojski nalik je jedan drugome kao jaje jajetu. Tako ni taj 5. prosinca 1950. ne bi mi ostao u pamćenju, da se nije dogodilo nešto neočekivano. Tog utorka, kao i obično, držao sam predavanje u svezi s borbenom obukom, novim vojnicima pitomcima, koji su imali svi veliku maturu, i završivši obuku, oni su jedva dočekali da odguraju ruske topove ZIS3 ispod nadstrešnica, te se nakon moga suhoparnog predavanja, prepuste čavrjanju i popuše koju cigaretu, nestrpljivo očekujući "bogati" vojnički ručak. Najgore za sve njih, kao zrele maturante, bila je ona vojnička krutost, a pogotovo kada su na moja pitanja morali doslovce onako odgovorati, kako sam ih ja to

Perivoj ispred Glavnog kolodvora u Zagrebu (stara razglednica)

svojim školskim prijateljima, koji su nastavili školovanje. Pomalo sam se uključio u sportski i kulturni život, sudjelovao na gradnji pruge Brčko-Banovići, šumske pruge kod Pakraca i izgradnji Novog Beograda. (O razlozima zbog kojih sam bio na tim akcijama, mogao bih puno napisati, ali to ovdje nije tema.) U očima tadašnjih predstavnika mjesnih vlasti kotirao sam kao *dobar omladinac*, i po njihovim mjerilima *pravi čovjek*.

Došlo je vrijeme novačenja i mog odlaska na odsluženje vojnog roka. Kao donekle pismen, upućen sam u školu rezervnih artiljerijskih oficira, koja je upravo preselila iz Slovenske Bistrice u Bjelovar. I tu sam bio primjeran vojnik, te sami završio jednogodišnji tečaj za artiljerca u V.P.1448/V i, kao prvi po rangu, dobio čin

iz ruskih udžbenika naučio. Ni riječi više, ali ni manje.

I ja sam bio sretan, jer je jedan dozlobog dosadan dan bio iza mene, pa sam se uputio u baraku gdje mije ispod kreveta bio putni kovčeg, a u njemu još boca domaće šljivovice, koju mi je otac donio prije dva dana, kad me je posjetio. Nisam uspio još ni pravi gutljaj *trgnuti*, kad se iza mene, kao grom iz vedra neba, stvori *štapski kurir* i osornim mi glasom reče, da se odmah uputim s njim u štab. Ne znajući o čemu se radi, ja sam mu rekao neka on ide, aja ću odmah doći za njim. Međutim on mi reče, da ima zapovijed, da dođem u njegovoj pratnji u štab, a u koji nikad prije nije kročila moja noga.

Što li je to tako važno i hitno, razmišljao sam, dok mi se tisuću misli rojilo gla-

vom. Ali, odgovora nije bilo. U nedjelju sam bio u gradu i ništa nisam učinio, a prije roka sam se vratio u vojarnu. Bez daljnog dvoumljenja i razmišljanja uputio sam se s kurirom u štab, tek sad primijetivši, da on u futroli na opasacu ima i pištolj.

Ubrzo smo stigli pred vrata jedne kancelarije u koju je on nakon kucanja i ušao, da bi se skoro isti čas vratio i rekao mi onako bahato i drsko zapovjedničkim tonom: "Ulazi!" Čudno sam ga pogledao, kaneći mu dobro upamtiti lice, jer si je on kao običan vojnik dopustio takvim tonom meni zapovijedati.

Kao što je to red, pokucam i ja, te nakon odgovora uđem u sobu, pozdravim otprije po viđenju mi poznatog kapetana KOS-a, a kraj njega i dva meni nepoznata oficira. Po već ustaljenom pravilu, obratih se kapetanu: "Druže kapetane, stariji vodnik Stjepan Dolenc, javlja se po Vašem naređenju!" Uslijedila je njegova naredba: "Skidaj petokraku s kape, epolete na naramenicama i opasač!" Kao gromom ošinut ostao sam stajati, bez riječi, dok me nije trgnuo sa još oštijim naređenjem: "Šta čekaš, bre, jesli li čuo moje naređenje!" Bez pogovora sam skinuo petokraku, epolete i opasač, i sve to stavio na stol, da bih onako šokiran upitao: "Zašto to sve, druže kapetane?" "Još pitaš?" - glasio je njegov odgovor, a onda jedan od dvojice oficira, poručnik po činu, kratko i jasno reče: "Uhapšen si radi neprijateljskog delovanja protiv naroda i države u vezi sa Šcapovcem S."

Da se može u jednom hipu proživjeti dosadanji moj život, osvjedočio sam se tog trena. Sjetio sam se svega, pa i razgovora mojih sa Stjeponom Šarampovcem, ali nisam ni u snu pomislio, daje taj Šcapovec, uistinu moj stari prijatelj Šarampovec. Stoga sam energično odgovorio, da nikad u životu nisam srećo nikakvoga Šcapovca, te da nisam ništa protuzakonitoga u životu učinio, pa ne znam, čemu sve ovo služi.

Nikakva daljnog razgovora nije bilo, već mi je jedan od oficira naredio, da ču između njih dvojice napustiti kasarnu i da se vladam sasvim normalno, jer da me ne će vezati. Na moju veliku nesreću, zabilo se to za vrijeme ručka. Možda to i nije bilo slučajno, jer sam uzalud tražio pogledom po kasarskom krugu nekoga od poznatih. Nikoga nije bilo.

Na putu u nepoznato

Zamišljeno sam hodao između te dvojice oficira, napuštajući kasarnu "Vojnović". Na moju veliku žalost, hodajući po Bjelovaru nismo streljali niti jednu meni

poznatu osobu, te smo tako nijemo hodači stigli i na željeznički kolodvor. Nismo trebali dugo čekati na kolodvoru, jer smo se brzo ukrcali u vlak, za koji nisam znao u kojem smjeru vozi. Ubrzo sam ustanovio, da ne idemo prema Kloštru Podravskom, već prema Križevcima. Mjesta je bilo dovoljno, jer smo mi zauzeli sami jedan odjeljak, da nemamo veze s ostalim putnicima. Drugovi oficiri su me upozorili, da su mi izgledi za bijeg ravni ništici, pa da se nadaju da ču biti toliko pametan, da ne ču praviti nikakve neprilike. Odgovorio sam im potvrđno, napomenuvši, da nemam pojma zašto su me uhiliti. Oni su bili vrlo kratki u objašnjavanju i rekli su mi da ni oni ne znaju ništa, već imaju samo nalog sprovesti me na određeno mjesto, za koje mi ne mogu reći kako se zove.

Vidjevši da mi je svaki razgovor uzaludan, prepustio sam se svojim mislima. Za divno čudo, nisam osjećao nikakvu glad, pa ni žđ. Popio sam ujutro malo crne kavovine (crnački znoj se to zvalo), i ono malo rakije prije neočekivane i strašne spoznaje, da sam lišen slobode.

Ne razgovarajući sa svojim pratiteljima, u Križevcima smo presjeli na drugi vlak, kojim smo konačno stigli i u Zagreb. Kamo sada? Postavljao sam si pitanje. Zagreb sam slabo poznavao, ali sam pročitao da se krećemo, dakako pješice, Branimirovom ulicom. Odjednom smo se zaustavili nedaleko od kolodvora pred jednom sivom zgradurinom, na čijem je ulazu (*kapiji*) stajao vojnik, koji nas je propustio unutra.

Bio je to, pretpostavljam, jedan od ureda Kontraobavještajne službe. I danas je tu nekakva važna ustanova, samo se pred drvenim vratima nalazi policajac, a ne vojnik. Nakon kratkog čekanja u hodniku, uveden sam u jednu sobu bez svjetla, s rešetkama na prozoru. Tu sam nakratko bio prepušten sam sebi i razmišljanju: zašto, zbog čega, kamo me vode i tomu slično...

Malo čudno, vrata nisu zaključali, smatrajući da ipak ne ču pokušati bijeg kroz hodnik, jer na vratima ionako bio stražar, a na prozoru su bile željezne šipke. Pokušavao sam u tom mraku doći do nekoga razumnog zaključka, ali uzalud. Vrzmalo mi se po glavi, da Šcapovec ipak nije Šarampovec, ali otkud bi oni znali što sam ja sa Šarampovcem poslije dolaska iz logora razgovarao, činio i planirao. Nu, to je bilo davno i palo skoro u zaborav, jer on je na odsluženju vojnog roka već više od 2 godine negdje u Srbiji.

Vlakom u Beograd

Tješio sam se da se ipak tu radi o teškoj zabludi onih koji su me uhapsili. Odjednom se naglo otvore vrata i upali se svjetlo, a jedan me vojnik pozove, da izadem u hodnik. Tu su me dočekala i opet ona dva oficira, upozorivši me još jednom dame ne če vezati i da se ponašam kao i dosad, pa će sve biti u najboljem redu. Izašavši iz te sive zgradurine, kojoj ni danas ne znam broj, i opet smo se uputili natrag na Glavni kolodvor. Popeli smo se ujedan od vagona, i opet u jedan poseban odjeljak, tako da sam ja sjedio na jednoj strani, a moji pratitelji sučelice meni. Kuda i kamo se vozimo, odgonetnuo sam nakon Dugog Sela, jer sam video da se ne vraćamo prema Koprivnici. Znači, idemo pravcu Beograda.

Shrvan svim tim događajima, umoran, jadan i gladan, pun neizvjesnosti ispruzio sam se preko sva četiri sjedišta na mojoj strani i zaspao snom pravednika. U Slavonskom Brodu sam se probudio i osjetio potrebu odlaska u W.C. Nakon kratkog vremena vlak je nastavio dalje, a ja sam zamolio pratnike da me odvedu do nužnika. Jedan ispred, a drugi iza mene pustili su me obaviti svoje fiziološke potrebe, stojeći za svaku sigurnost kod odškrinutih vrata. Bez riječi su me dopratili natrag. I opet od razgovora ništa, dok su oni u škrto međusobnom razgovoru spominjali i neku autokomandu i štošta drugo, ali to je za mene bilo sasvim beznačajno, jer nisam mogao dokučiti o čemu se zapravo radi.

San mi više nije dolazio na oči, pa me čak ni jednolično lupkanje kotača nije moglo uspavati. Vlak se konačno i opet zaustavio, a menje naređeno da ustanem, jer da silazimo. Konačno sam i ustanovio da smo stigli u Beograd, prepoznavši postaju, iako sam u njoj bio svega dva puta, na dolasku i na povratku s gradnje Novog Beograda 1947. Uputili smo se, opet pješice, u meni nepoznatu pravcu, poprilično se uspinjući nekom ulicom, dok nismo stigli do jedne zgrade, ispred koje je na straži stajao vojnik, koji nas je bez riječi pustio unutra. Ni sam ne znam na kojem katu te ogromne zgradurine, u jednoj od bezbrojnih soba, našao sam se licem u lice s jednim pukovnikom, koji me je odmjerio od glave do pete, rekavši samo: "To je, znači, taj! Predajte ga dežurnome, a vi se vratite opet k meni."

Dežurni je bio neki stariji vodnik, koji me je uveo u neku mračnu prostoriju, te me, zaključavši vrata, ostavio snalaziti se u mraku.

(nastavit će se)

IZ USPOMENA JEDNOGA HRVATSKOG ROBIJAŠA (XXVI.)

JESEN 1953.

Negde u kasnu jesen 1953. dobio sam, konačno, "zimsko" odijelo; duge hlače, bluzu i dolamicu. Bili su to trošni, izlizani dronjci, ali i to je bio veliki napredak u usporedbi sa onim kratkim hlačicama, jer je hladnoća bivala sve nepodnošljivija.

Ubrzo potom pozvan sam u kancelariju šefa UDB-e, koji je tražio moj potpis na izjavu da sam dobio zimsko odijelo. U toj izjavi bilo je još nekoliko detalja, kojima se trebalo dokazati kako je postupak prema meni "korektan", tj. u skladu sa zakonom, odnosno kućnim redom. Malo sam se kolebao da li to potpisati ili ne, jer sve je bilo daleko od korektnoga. Razumije se da mi nisu rekli kome i zašto je ta izjava namijenjena. Bio sam impresioniran dobitkom zimskog odijela. Pa se nisam usudio riskirati da to možda opet izgubim, i potpisao sam.

Mnogo godina kasnije, sestra nije rekla da je nekako u to vrijeme u novogradilištu tvornici pokušta, "Stjepan Sekulić" (bivši Kruljac), gdje je i ona radila, došao u posjetu i održao govor drug-ministar Krajačić. Poslije tog govora sestra mu je prišla i pred mnoštvom radnika potužila mu se na postupak prema meni, na što joj je on prigovorio što mu to govori na javnom skupu. Ona mu je rekla da se bojala da ga kasnije ne bi mogla uhvatiti za razgovor.

Nakon ovoga on je vjerojatno postavio upit na Upravu KPD-a, pa sam onda dobio zimsko odijelo, a možda su tim povodom nastupile i neke druge olakšice. Da sestra nije upit postavila tako, najavnom mjestu na skupu, drug-ministar vjerojatno ne bi imao vremena za razgovor s njom, a da je i razgovarao, veliko je pitanje kakav bi rezultat bio; vjerojatno mršav, ili nikakav. Nakon nekog vremena premješten sam u samicu s crvenim podom, a dobio sam i malu nisku stoličicu, "šamlicu". Sve to donijelo mi je određeno olakšanje; lakše sam podnosio hladnoću, a bilo je i ugodnije sjediti na šamlici, nego na kibli.

Sad sam nekako intenzivnije poželio knjigu, iako je još uvijek bilo hladno. Osmjelio sam se i ponovo zamolio knjigu, ali sam glatko odbijen. Drugi dan sam nepromišljeno odbio hranu, tj. počeo štrajk glađu. Ali, nevolja je bila u tome, što je moja kutija s privatnom hranom ostala kod mene pod pričnom. Brzo sam shvatio da mi Uprava neće povjerovati da štrajkam pokraj hrane pod krevetom. Da bi štrajk bio uvjerljiv, morao bih svoju hranu izbaciti na hodnik, a to bi značilo da je ona za mene izgubljena. Takav si luksuz nisam mogao dopustiti, tim prije što sam malo vjerovao u uspjeh štrajka.

Piše:

Augustin TOMLINOVIĆ-SAMAC

Nakon dva dana došao je referent i kad sam mu rekao da tražim knjigu, on se kao začudio zašto za to moram štrajkati, nego neka podem na molbeni raport pa će knjige dobiti. Štrajk sam prekinuo.

Kako je i unatoč svemu, u meni ostalo je još malo naivnosti, ponadao sam se uspjehu i prijavio se na molbeni raport. Gospodin upravnik je glatko rekao: Ne!

Bio nije to moj prvi, a zarekao sam se, i posljednji molbeni raport.

Nastavili su se nizati jednolični, ali sve hladniji dani. Pri takvoj hladnoći knjiga bi i tako bila sve manje upotrebljiva. I unatoč zimskog odijela trebalo je sve više skakati i gimnasticirati po samici.

Što se tiče vanjske šetnje na slobodnom zraku, koja nam je ljeti predstavljala užitak, sada, po zimi, u ovako slabom odijelu, to se pretvorilo u mučenje. Šetnja bila obvezna. Jedino kad je bilo maglovito, nisu nas izvodili na tu vanjsku šetnju. Drugovi su se bojali da im ne "odmaglimo".

Na Novu godinu 1954. dobili smo mi samicari, a vjerojatno i ostali, pristojač rukavč s mesom i bar dvostruko veći komad kruha. Bilo je to veliko i ugodno iznenadjenje, kako za mene, tako sigurno i za sve ostale. Još veće iznenadenje nastupilo je kada smo takvu hranu nastavili dobivati i sljedećih dana.

Jednoga dana unijeli su nam u samicu mali stolič i stolicu ("štokrl"), a nekako u isto vrijeme i malu peć na drva i uz to i malo drva, zajednu do dvije vatrice. Vrlo malo, ali ipak bolje nego ništa. Mora se priznati daje stanje postalo podnošljivo. S vremenom je kuhanja hrana postala opet lošija i oskudnija, ali kruh "R 1" (?) je ostao. Lakše se disalo, glad je popustila i nisam morao baš cijeli dan skakati po samicu zbog hladnoće.

Ali, "srce ljudsko zadovoljno nikad nije".... Ponovno se pojavila neodoljiva žed za knjigom, ali ostala je to samo pusta želja.

Dani su se i dalje prokletno lijeno vukli, pa sam još uvijek "trošio velike količine energije" da ih što više skratim, ali ispod dvadesetčetiri sata nikako nije islo.

Nakon par mjeseci iz mojih su snova i dnevнog razmišljanja postupno nestajale one lažne hrpe mirisnog kruha, ali ni do kraja boravka u samicu-izolaciji, tj. do jeseni 1954. nisu potpuno nestale.

Često sam u svoje "slobodno" vrijeme promatrao pojave i na svome tijelu, posebno

na rukama. Jednog sam dana primijetio da se u bazi svih nokata, kod zanoktice, pojavila jedna vrlo uočljiva duboka brazda, položena poprijeko na rast nokata. To me je zainteresiralo, pa sam nastavio promatranje. S vremenom, kako su nokti rasli, te su brazde "putovale" prema vrhu nokata i nakon nekoliko mjeseci izdale na vrh, pa sam ih, nabrušenom žlicom, odrezivao. Pojavu sam pokušao protumačiti. Vjerojatno je to bilo povezano s nešto boljom ishranom, a možda i općom klimom, što je moglo uvjetovati bujniji rast nokata i u tom trenutku su se pojavile te brazde. Ja sam ih, onako za sebe, okrstio "granicom između dva kruga pakla", ovaj put, srećom, iz goreg u bolji.

Ali, kako se Cigan veseli kiši, jer iza kiše uvijek dolazi lijepo vrijeme, i obratno, tako smo se i mi osuđenici pribavljali svih promjena, i onih nabolje i onih nagore. Bila nam je dobro poznata metoda: vruće-hladno. Kad nisu pomogle batine, možda će pomoći milovanje! Za nove batine uvijek ostaje dovoljno vremena. Usput, dobro se sjećam osuđenika V.M.-a, koji se je rugao onima koji su i najmanji znak ublažavanja režima, proglašavali dobrotom Uprave: "Glupani, proglašavate Upravu dobrom, humanom, samo na temelju toga, što vam je danas dala samo devet batina, umjesto jučerašnjih deset." Bilo je to i previše dobro poznato i poučno i bilabi ludost to ignorirati. Zato sam nastojao uvijek biti oprezan, jer sam znao da u jednoj ruci uvijek drže batinu, dok ti drugom nude kruh. Tako se ni sada nisam požurio prihvati ponovljene ponude "druga". Cimeš da "revidiram svoj stav i tako rješim sve svoje probleme", nego sam radije nastavio životariti sa svojim "zablude", brojeći beskonačno duge dane i noći, svjestan da je to najviše što mogu učiniti.

Ipak, sve to vrijeme sam, što svjesno, što podsvjesno, tragao za nekim obrambenim mehanizmima. Vjerujem da su svi ovi moji "izleti među zvijezde, u dubine Svetimira, u dubine ljudske duše, u dubine ljudske povijesti i budućnosti, u misterij prirode", bili spasonosni za moje duševno zdravlje i moral. Ovo možda nije bio samo moj, (originalni?) izum, ali tada nisam toga bio svjesan, nisam o tome tako razmišljao, to je do lazilo spontano. Bile su to umirujuće bajke, kakve majke pričaju djeci pred spavanje. No, pobojao sam se da se to postupno počelo pretvarati u nekakav opijum, "opijum lje-pote samoće", koji je povremeno prerastao iz sredstva u svoju svrhu. Počeo sam pomalo zaboravljati zašto sam uopće dospije u zavori zašto sam i dalje tu. A možda tek sada otkrijem neke nove i važnije razloge za svoj

boravak ovdje? Samo, ne bi bilo razumno zaboraviti sada ni one razloge i motive koji su me doveli ovamo.

Pa stvarno, zar sam zaista ovdje samo zato da sada uživam u mazohističkom mučenju, ili moj boravak ovdje ima i neku uzvišeniju i ili praktičniju svrhu? Zar nisam ovamo dospio zbog borbe za našu slobodu, a sad sam se tu lijepo uspavao, ulijenio, sanja-reći o dalekim zvjezdama, ili samo o komadiću kruha? Ne miriš li ovo na mirenje s mentalitetom roba? No što drugo mogu ovdje sada činiti? Vjerojatno ništa drugo nego samo ovo što upravo činim. Ne mogu voditi čak ni verbalne duele, jer moje tamničare to ne zanima, niti to znaju; oni poznaju samo batinu.

Uostalom, smijem si valjda i ja, bar privremeno, priuštiti malo opijuma; neću valjda tome potpuno podleći? Neću valjda postati mistik? A možda bi to bilo čak i bolje, nego biti vulgarni borac za slobodu, možda bi to moglo dati bolje, veće rezultate? Ali ne, sigurno ne, jer pred nama su neljudi koji poznaju samo jezik sile. Oni su spremni razgovarati samo s jačima od sebe; s najzadrtijim neprijateljima komunizma, američkim i drugim kapitalistima, ali sa vlastitim "bratskim" golorukim narodom, razgovara se samo pendrekom, kundakom, zatvorom, samicom, okovima.

"Naš jugoslavenski" slučaj je ponešto specifičan. Tu je komunistička ideologija samo vrlo providna kamuflaža za velikosrpski imperijalizam. Daje to tako, bilo je jasno već 1918. Od 1945. to je postalo jasno i slijepcima. Ovoliki pokolji, pljačke i porobljavanje Hrvata, nisu se mogli pojasniti ni opravdati nikakvim "uzvišenim" ciljevima socijalizma-komunizma, a osobito kad se to odužilo desetljećima. Trebalo je biti slijep ili prodana duša, pa da se to ne vidi.

Mnogim našim drugovima komunistima bila su potrebna desetljeća da to uvide, a nekima to nikada nije pošlo za rukom. Čak ni poslije Bleiburga, ili Čaušeskove drame. Bili su to najobičniji slugani srpskog okupatora, koji su za mrvice s njihovog gospodskog stola, prostituirali i dušu i tijelo. Samo rijetki, krupniji slugani, uspjeli su dobiti neki masniji zalogaj. Okupator je ponekad velikodušan prema velikim izdajnicima. Hrvat je u Novoj Jugi mogao biti netko i nešto samo ako je bio veći posrbica od Srbina. To je mogao vidjeti svatko tko je htio. Mi u zatvorima, mogli smo to "pipati golim prstima i ledima: nije nam nitko za to morao otvarati oči. Mogu naši "drugovi" o tome pričati i lagati koliko god hoće, ali činjenice su neumoljive. Ne mijenja mnogo na stvari činjenica da su neki od njih bili naivci i slijepci.

Jedino zahvaljujući njima, hrvatskim komunistima-partizanima, Srbi su mogli onako temeljito podjarmiti i desetkovati Hrvate jer su ovi svojim sudjelovanjem u

"NOB"-i i kasnijim sluganstvom davali Jugi privid legitimite pred svjetskom javnošću. U protivnom bi i Srbi, kao i svi okupatori, ostali samo ono što i jesu, tj. okupatori. Ovako su mogli postati "oslobodioci" i "bratski narod", koji je onda uz pomoć posrbica, mogao "legalno" suzbijati "hrvatski nacionalizam".

Svi gubitnici drugog svjetskog rata prošli su bolje nego Hrvati, koji su se našli "na strani pobjednika"; svi, od Finske, Madžarske, Bugarske, Rumunjske i Njemačke. Srbi su s Titom postigli mnogo više, nego bi to postigli s Dražom Mihajlovićem. Da smo bili gubitnici, platili bismo uobičajene ratne reparacije i bili bismo slobodni. Ovako smo "braći" Srbi platili neviđene reparacije u ljudskim životima i materijalnim dobrima i još desetljećima ostali srpsko robije.

Teško je biti objektivan, teško je uvidjeti svoje zablude. Još teže je priznati da je čovjek cijelog svog života bio na krivoj strani. Ako je usto još i ruke okrvario, onda vjerojatno nikada neće smoći snage i poštenja da prizna zablude, a kamoli zločine. Neki hrvatski komunisti spremni su priznati daje njihova partija griješila, ali tek pošto su ju oni napustili; dotada je sve bilo "u redu". Neki, sasvim rijetki, počeli su je napuštati već 1945., a mnogi tek nakon desetljeća, kad nisu uspjeli ostvariti svoje ambicije. Neki će to učiniti tek nakon Čaušeskove drame.

No, ne bi sada bilo pošteno za sve okrivljavati samo "braću" Srbe i njihove slugane. I "saveznicima" je odgovarala srpska tvorevina Jugoslavija, pa su to potpmagali.

Ni ustašama ne treba negirati "zasluge" za tragediju. Najveći grijeh im je bio što se u onim burnim vremenima nisu dobro snašli, pa su se našli na strani gubitnika, atoje apsolutno najveći grijeh i zločin. Pobjednici nikad nisu bili zločinci, jer oni pišu povijest.

Osim toga, nisu si smjeli dopustiti da se povedu za okupatorima i četnicima, pa da na njihove zločine odgovore istim zločinima nad neboračkim stanovništvom u Jasenovcu i drugdje. To je za svaku osudu i mi Hrvati ćemo to morati ispaštati još dugo.

VJESNICI PROLJEĆA

Često sam se prisjećao one, za nas zatvorenike već otrcane uzrečice, kako "slobodan čovjek ima tisuću želja, a zatvorenik samo jednu." Šipak! Zatvorenik ih ima tisuću i jednu. Evo, ja npr. želim: kruh, toplinu, knjigu, Sunce, zvijezde, miran san i još mnogo, mnogo toga i, razumije se, najprije onu prvu: slobodu i to ne bilo kakvu, nego Slobodu sa velikim "S". Trenutačno, žarko želim proljeće, to najljepše godišnje doba, iako znam da će ono samo zaviriti u moju samicu, a nikada se neće potpuno useliti u nju.

Prvi, ali neugodan, navještaj proljeća došao je negdje početkom ili polovicom ožujka, kada su nam obustavili "sledovanje" drva. Drugi, sasvim neočekivani navještaj, došao je nešto kasnije. Nije to bila poslovica prva lasta, nego mnogo prozaičnija, prva savska žaba. Ovoj su se uskoro pridružile i mnoge druge, pa sam uskoro, obično večerom, mogao uživati u ugodnom žabljem koncertu, koji je potrajao duboko u noć. Čudno je da nikada ranije nisam takav koncert doživio kao ljepotu, kao užitak.

Kad bijedna započela svojim kreketom, pridružio bijoj se postupno cijeli veliki zbor, a potom i mnogi udaljeniji zborovi, pa se pjesma selila uzduž Save, uzvodno i nizvodno i ponovo se vraćala na početak, i tako u nedogled. Učinilo mi se kao da one imaju nekog genijalnog dirigenta koji majstorski dirigira ovim brojnim i uigranim zborovima. Ova "seoba" te pjesme, uzduž Save, koja je nailazila kao u nekim valovima u prilično pravilnim razmacima, bila mi je nekako najuzbudljivija i najčudnija i dugo sam ju i rado slušao i pokušavao razumjeti. Šteta što nisam imao nikavu glazbenu naobrazbu, da bih to mogao dublje doživjeti i bolje opisati. Ne znam je lije već koji glazbenik opisao, ili se inspirirao žabljom glazbom.

Ako nije, mislim daje mnogo propustio. Znam da je žaba u narodu i basnama bila simbolom ružnoće i prezira, ali za mene je otada postala simpatična, osobito na večernjim koncertima. Šteta što je još uvijek bilo dosta hladno, pa nisam smio dugo držati otvoren prozor, jer kad sam ga zatvorio, glazba se jedva čula. I tako sam u ovim žabljim koncertima otkrio još jedan čudesni kutak beskrajnog svemira, koji nam opet i opet pokazuje svoje bezbrojne tajne, pokraj kojih smo godinama oholo prolazili ne primjećujući ih.

Koliko li ću još divnih tajni otkriti, dok me ne istjeraju iz ovog mog "opsvratorija"? Sve mi se čini, da ću požaliti ako se to ubrzo dogodi. No, morat ću se i na to priviknuti. Znam da mi u skupnim sobama neće biti moguće, ovako analitički i na miru, promatrati razne zanimljive pojave, ali se tješim spoznajom da je svemir beskrajno složen i zanimljiv, i da će se uvijek naći ponešto za promatranje. Trebat će samo vremena i energije za preorientaciju na novi kolosijek. Najviše se pribojavam toga, da uopće neću imati vremena i prilike za razmišljanje i promatranje u tom osinjaku najrazličitijih tipova, natipanih jednih na druge, gdje se dvojica ne mogu mimoći, a da se ne očešu. Bit će tu mnogo buke, galame, svađe, psovki, potkazivanja, provokacija, bit će tu svega ružnoga, bit će tu svega onoga, što zatvor čini zatvorom. I sad kad se sjetim svega ovoga (netom rečenog), dođe mi na pamet ona stará; "Nije teška robija, nego robijaš." Ali, gdje je onda tu samica? Tu nema robijaša, osim jednog. Zato mijenjam izreku:

Nije teška robija slobodnu čovjeku, nego robištu.

No, što se to sa mnom događa? Otkud mi sad odjednom dolaze misli o izlasku iz samice, nitko mi to nije najavio. Istina, o tome često mislim, ali svjesno, jer to i priželjkujem, ali ovo je nešto drugo, ovo mi dolazi iz podsvijesti, kao da mi je netko najavio izlazak. Ah, našao sam rješenje: Što se babi htito, to joj se i snilo.

VJEROVALI ILI NE, DOBIVAM KNJIGE

Negdje polovicom kolovoza 1954. stražar mi je, bez riječi, ubacio u samicu nekoliko knjiga. Prva moja reakcija opet je bila mješavina nade i straha. Što to sada znači, što li drže "u onoj drugoj ruci?" Batinu, ili neku novu "dobronamjernu" ponudu za revidiranje?

Nakon par dana ulazi mi referent u samicu.

"Gle, pa ti imaš knjige?"

"Kao što vidite, imam."

"Pa kad si bio na molbenom raportu?"

"Nisam bio ni na kakvom raportu."

"A tko ti je onda dao knjige?"

"Stražar."

"Onda se moraš javiti na molbeni rapport!"

"Bio sam samojednom na molbenom rapportu i nikad više."

"Onda ćeš i dalje biti bez knjige."

"Kako sam preživio bez njih godinu dana, mogu i dalje."

Vjerojatno ga je bilo sram dalje ispitivati, paje izašao.

Čekam da se pojavi "pucer" i iznese knjige. Nitko ne dolazi, ni danas, ni sutra, ni prekosutra, ni kasnije. Ne sjećam se svih naslova knjiga, ali čitao sam mahnito. Kasnije su mi u još par navrata donijeli po nekoliko knjiga. Evo nekih naslova:

Ćosić: Prolom.

Dedijer: Tito, prilozi za biografiju.

Tolstoj: Rat i mir.

XY: Marksova pisma Kugelmanu

Hemingway: Starac i more

"Bakonja fra Brne", (od Matavulja)

i nekoliko tekstova o "Udruženju kataličkih svećenika u Hrvatskoj."

Čim sam dobio prve knjige, odmah sam shvatio da se bliži kraj moje samoće. Što bi oni držali neradnika u samicu, bez vršenja velikog pritiska na njega, a to znači i bez izgleda da ovaj u dogledno vrijeme "revidira" svoj stav? Bit će korisniji na radu. Kad ga nisu "preodgojili" trinaestmješčnom "humanom" izolacijom, neka radi,

možda ga rad preodgoji? Zar nismo kao omladinci lijepo pjevali:

"Drug je Tito izdo nove vijesti,
tko ne radi ne treba ni jesti."

Istina, postoji i ona druga, manje poznata, od druga Moše Pijade: "Boje ih je hraniti, nego se od njih braniti."

Ali, drug Moša se ubrzo predomislio i pretvorio nas u robovsku radnu snagu, koja je onda hranila i sebe i njega i još mnoštvo njegovih parazita.

Ljeto je, imam zimsko odijelo, duge hlače, za razliku od prošle jeseni. Nije mi hladno, nisam više ni toliko gladan. Imam i knjigu, čujete li, imam KNJIGU! Istina, ne mogu dobiti one koje želim, ali u svakoj se, ipak, nađe po zrno istine. Poslije ovako dugog "posta", sve mijes dobrotu, sve gutam, ali svjestan sam da ova idila ne može dugo trajati. Sve ovo je i previše lijepo, a sve lijepo kratko traje.

Strahujem od dana kada će mi reći: "Uzimaj stvari i na odjel!" Tamo me sigurno čeka teški fizički rad i tko zna kakva sve maltretiranja, pa će knjiga postati bespredmetna.

Nadam se, pošto je čovjek "društvena životinja", da će se i ja uspeti uklopiti u "kolektiv". Uostalom, imam još "samo pet" godina, pa će i to proći.

Ne sjećam se točno datuma, ali tamo negdje početkom listopada, stražar mi je zapovjedio da uzmem sve stvari i idem na odjel. Dok skupljam stvari, pomalo držem od uzbuđenja i straha. Kad smo izašli na "krug", još sam se jednom okrenuo i pogledao na "Havaje" (samice), koji su mi donijeli toliko patnji, ali i zadovoljstva, jer su mi omogućili neke važne i plemenite spoznaje i toliko nezaboravne "astronom-ske" užitke. Tu sam upoznao snagu duha i bijedu fizičke sile, iako znam da je ta sila često puta slomila mnoga tijela, a ponekad i neki duh.

Nadam se da se moj duh prilično učvrstio, ali kao što sam već jednom rekao, znam daje u meni ostalo još mnogo mana, slabosti i grijeha. Možda će mi još ovih pet godina pomoći u dalnjem usavršavanju, a nešto će sigurno ostati i za vječnost.

Stražar me dovodi pred neki odjel, ne sjećam mu se broja, predaje me nadležnom stražaru i odlazi. Odjelni stražar mi uzima generalije, ime, matični broj (939) i stavlja me u sobu sa još dvadesetak supatnika. Nadam se da je ovime završila moja samotnička faza, a započinje nova, kojoj će tek morati doznati pravo ime.

(Svršetak) •

TAJKUNI

Ivan BONUS

Željeli smo državu i sabor
Što smo htjeli to smo dočekali
Al' taj kuni udio u tabor
Pa mangupsku igru zaigrali.

Njih ne more brige od ratnika
Kolko glava ruku nogu fali
Dal cijena bila prevelika
To za ovu zemlju što su dali.

Niti žalost majki ucviljeni
Od bogatstva svojega ne vide
U sebe su slijepo zaljubljeni
Pravdu pljuju Boga se ne stide.

Radovo se narod toj državi
Sve do suza i moneti kuni
Al' mu barjak crven bjeli plavi
Dograbiše pa mašu tajkuni.

Prode vrijeme surovoga rata
Vratise se junaci s bojišta
Željan svaki spram svoga zanata
Gradit svoju zemlju i ognjišta.

Al' nađoše iza leđa ratu
Prazne hale i puste tvornice
I u banskih dvora prvom katu
Tuđmanovo zabrinuto lice.

čemer zape ratniku u grlu
Pa ga kolje od četnika jače
Zar da zemlju nađem u rasulu
I moj narod opljačkan di plače.

Stani malo sudbo sunovrata
Zar ti nije dosta moga jada
U ratu sam izgubio brata
Zar i pamet da izgubim sada?

Nemoj Bože baš toliku cijenu
Svaljivati na pleća ratniku
Nije sumnjo nit u jednom trenu
U pravednost tvoju preveliku.

Gazio je rubom svoga groba
Pod krunicom moleći se tebi
Trpio je muke poput Joba
Da sinovi trpili mu nebi.

Ne igraj se više Bože s nama
Sputaj ove nesretne tajkune
Zar da opet prekrije nas tama
Koja vodi do narodne bune.

Ne ostavlaj na cjedilu puka
Željnog svoje zemlje i slobode
Nek nas Bože, tvoja vodi ruka
Rijekom pravde u sretnije vode.

12. VII 1999. u Zagrebu. •

PAMETAN ČOVIK

Piše: Bruno ZORIĆ

Šjor Stipe je jako pametan čovik. Svak ga fali, svak spominje, di god se maka. Postaje neka vrsta heroja. Domaćeg heroja. Ili bolje rečijunak dana. Dođeš u peškariju, kažu ti: učini kao Stipe! Dođeš, jopet u oštariju, kažu: poslušaj ti Stipu! I sve tako lipo, samo Stipe, Stipe. I mislim ja ča taj Stipe radi? Ča je on to učinija da ga cili svit spominje, i da se jopet ne more ni spavat, ni jist, a da barem deset puti na dan ne čuješ njegovo ime? Stipe ovo, Stipe ono. E i taj Stipe. Doša mi je na vr' glave. Da ga sada mogu uvatiti, on ili ja. Obisija bi ga. Ovo zadnje vrime pokvarija mije i večeru i obid, i užinu. Sve. Pa dokle će tako? A sve zbog toga što je samo pametan čovik. Bože što je to pametno u Stipe? A što? Sidi po čili dan i pije, ije, smije se, ne govori ni riči, samo živa, ruga se svim i svačemu. E, pravo je, zaboravija sam reći. Ima veliku kuću, na dva kata. Kažu da ima dosta pinezi, i eto to je njegova pamet. Imati kuću i dosta pinezi. A zatim triba sriće. A znanje i škole, to po strani. U kut.

Stipe je bija diretur. Najprije u maloj firmi, a poslin u velikoj. Kad je malu da k vragu, odma su mu dali veliku firmu da i nju k vragu i nije tribalo puno vrimena da firma propadne. A on ništa. On se obogatija. A od čega, pitanja vas? Od čega? Od rada nije.

Nije dobija pineze ni od strica iz Jamerike. Nije. Nije mu ih ostavila ni koja bogata teta. Nije. Pa od čega se obogatija taj pametni čovik? Da je ukra, mislim ja, bija bi s one strane brave. U pržun. Nije ni ukra, ajopet ima pineze! Ne radi, nije naslidija bogatu tetu, pa od čegaje bogat taj čovik? Od čega? Ija bi tija biti pametan ko Stipe, tija bi biti, ali nikako ne mogu znati kako je on pametan, a ja nisam, pa ne mogu na dan kupiti niti gram teletine. Vidim je samo u dučanu kako visi. Pametan čovik! E, kad je pametan, nekariši račune, napiše knjige, pronađe lik. Ali, ča će mu to? Ima on pineze, pa ima i knjige, zna i račune.

Kaže se, ko ima šolde, ima i pameti. Tako i naš Stipe, sretan čovik, sve ima, sve!

Pa, nek ima, mislim ja, jopet će umriti, bijasit ili gladan. Samo, niki kažu, bolje je umruti sit nego gladan. I tako je pravo. A da bi ja bidan umro sit, mora bi ukrasti; a jopet da ukradem, strpali bi me u pržun i tako sve redom. Di se kreneš, svudi tisno. Ideš tamo, ne valja. Ideš amo, ne valja. Nigdi ne valja. A šjor Stipe je jako pametan čovik! Svi kažu daje pametan. E da ga uvatim, evo ovako bi ja njega! Znam ja otkuda mu ta pamet, a isto tako znam zašto oni koji vode računa o tuđoj pameti, ne povedu računa i o njemu, Stipi.

Možda i ne mogu, on je velik čovik, bivši diretur, a sada bogati penzioner, koji se smije kad uz njegovu vilu projde siromah.

Smije mu se, kako uopće može biti siromah i kaže: Ja bih mu uzeja i ono ča ima.

Eto, to je Stipe, naš Stipe, pametan čovik i bivši diretur.

(1999.) •

SLIKA MOJE DOMOVINE

Bruno ZORIĆ

I. I

Ispod ružičastog svjetla, zaklanjam
oči rukama,
Moje osunčane obrve padaju s neba,
Zgusnute pesti smiruju bijes moje
duše.
Oštrica moga oka otvara svaki za
magljeni prozor,
Tamo gdje si ti na rubu svakog
stradanja

Nestrpljivo osjećam promjene
Pred zidom iznad sjenila
Nazirem tvoj lik.

Kako si lijepa sliko moja zamišljena!
I kad snujem, poput oštrice,
Naziru se tvoje obale bez kraja
Tvoja zemlja i tvoji ljudi.
Puni beskraj a zaljubljeni u tvoje ruke,
Na rubu svakog strpljenja.

II.

Volim te kao dijete koje si podojila
Dojenjem u meni ulijevala ljubav,
I utisnula mi riječ
Riječ moju hrvatsku
Žutosmeđu i bijelu
I crvenu riječ kao rijeku crvenu
Koja teče puna naše krvi,
I znoja patničkog.

III.

Držim te obj im rukama.
Da te ne izgubim.
I ljubim kao majka dijete
Prije spavanja.

(1999.) •

U SPOMEN

MARIJAN GORSKI

preminuo u 76. godini života

Laka mu hrvatska zemlja!

HDPZ - Podružnica Varaždin

U SPOMEN

JELENA LAZARIN

preminula u 76. godini života

Laka joj hrvatska zemlja!

HDPZ - Podružnica Zagreb

U SPOMEN

IVAN ŠIPEK

preminuo u 78. godini života u Budančevici

Laka mu hrvatska zemlja!

HDPZ - Podružnica Koprivničko-Križevačka

U SPOMEN

MARICA BALEN

preminula u 78. godini života

Laka joj hrvatska zemlja!

HDPZ - Podružnica Sisačko-Moslavačka

U SPOMEN

KAZIMIR LUČIĆ

preminuo u 81. godini života u Grižanima

DARINKA BRAČIĆ

preminula 9. travnja 2000.

Laka im hrvatska zemlja!

HDPZ - Podružnica Rijeka

U SPOMEN

STJEPAN CVITAS

preminuo 8. travnja 2000. u 74. godini života

Laka mu hrvatska zemlja zbog koje je osuđen na smrt, pa potom robijao 10 godina i koju je volio iznad svega!

U SPOMEN

STANKO KAMBER

preminuo u travnju 2000.

FRANJO MERTIĆ

preminuo 24. travnja 2000.

Laka im hrvatska zemlja!

HDPZ - Zagreb

MOLIMO POTPUNIJE PODATKE UZ OSMRTNICE!

Nizje čitatelja u više navrata uputio uredništvo prigovor, da su podatci objavljeni uz imena umrlih članova Društva odnosno bivših političkih uznika nepotpuni, da nedostaju obavijesti o mjestu rođenja i smrti, o izdržanoj tamnici, o pripadnosti određenoj podružnici itd. itd.

Ti su prigovori posve na mjestu. Međutim, ne radi se o propustu uredništva, nego o činjenici da uredništvo najčešće bivaju dostavljeni samo ime i prezime, te eventualno godište umrloga. Nisu rijetki slučajevi, da rodbina pošalje samo preslik osmrtnice (obavijesti o smrti).

U takvoj situaciji uredništvo ne može napraviti ništa više, nego objaviti ono čime raspolaze. Stoga se moli rodbina umrlih, kao i dmgi suradnici, napose tajnici podružnica, da **uz ime i prezime umrloga, dostave i nadnevke rođenje odnosno smrti, te naznaku trajanja robije i pripadnost određenoj podružnici**. Bili bismo neobično zahvalni, ako bi se dostavljali podatci za svaku **pojedinu osobu**, jer bi sastavljanje svojevrsnih "godišnjih lista" pokojnika lako moglo dovesti do neuređnosti podataka, ato bismo svakako željeli izbjegći.

Stoga tamo gdje je to moguće predlažemo, primjerice, sljedeći obrazac: XY, rođen 30. travnja 1923. u Zagrebu, osuđen 1947. u Bješkovu na 13 godina tamnice, od čega je izdržao sedam godina. Bio članom zagrebačke podružnice. Umro 15. ožujka 2000. Laka mu bila hrvatska zemlja! Zahvaljujemo na razumijevanju i suradnji! (Ur.)

IN THIS ISSUE

Croatian writer and historian **Dr. Jure Prpić**, who like hundreds of thousands of other Croats himself in 1945 was compelled to leave Croatia, at one time published a bibliography of texts written in English which dealt with the topic of the Bleiburg tragedy. In memory of May 1945 when the Western Allied forces consciously surrendered hundreds of thousands of Croats to the Yugoslav communists, knowing full well what awaited them; death and persecution, in this issue, we publish Prpic's text. Simultaneously, serving as a political and historical comparison, we have published a text from one of Croatia's daily papers which notes that the Poles demanded that the Russians excuse themselves for the mass murders committed in Katyna. The heads of Poland's former Communist Party, excused themselves to the Polish people for their collaboration with the Soviets and for covering up the events in Katyna. Croats are asking the same of the communists in Croatia.

Between 1941 and 1945 the largest concentration camp during the period of the Independent State of Croatia existed in Jasenovac. For more than half a century, Jasenovac was highlighted as the site of suffering of a huge number of people and in this way it served as an instrument to compromise the struggle for Croatia's freedom and independence. Croats were proclaimed as fascists and genocidal while the number of victims in Jasenovac was multiplied several fold. Any scientific research of war victims was strictly prohibited. As such, Jasenovac in its role as a Partisan camp between 1945 to 1947 was taboo and never mentioned. **Ljubica Štefan**, writes about the case of **Slavko Bašić**, a survivor of the Yugo-communist camp in Jasenovac. The author has recently become popular because of her courageous texts about Serb anti-Semitism and Croatia's endeavours to save the Jews during World War II etc. For her efforts to save Jews despite her own life being endangered, the author

was awarded as Righteous Amongst the Nations, by the Museum of the Victims of the Holocaust, Yad Vashem in Jerusalem.

Because of their struggle for Croatia's independence, Croatian nobles Ban Petar Zrinski and Fran Krsto Frankopan were executed in Wiener Neustadt on 30 April 1671. In memory of that day, the Croatian Association of Political Prisoners chose 30 April as the Day of Political Prisoners in Croatia. The Day of Croatian Political Prisoners was officially marked this year. The central commemoration, as reported by **Jure Knežović** was held in Brinje south-west of Zagreb. In the presence of a large number of Croatian political prisoners a monumental plaque was unveiled in honour and memory of all those who fell or suffered for the freedom of Croatia. **Andrija Vučemil** describes the commemoration held in Rijeka. •

The first photograph taken of the Sisak Fort.

IN DIESEM HEFT

Der kroatische Schriftsteller und Geschichtsforscher **Dr. Jure Prpić**, der mit hunderttausenden anderer Kroaten 1945 auch selbst Kroatien verlassen mußte, veröffentlichte damals in englischer Sprache eine Bibliographie der Werke die sich mit der Bleiburger Tragödie befaßten. Zum Gedenken an den Mai 1945, als westliche Alliierte hunderttausende von Kroaten bewusst an jugoslawische Kommunisten auslieferten, wissend, daß sie dort schwere Verfolgung und Tod erwarten, veröffentlichen wir in diesem Heft den genannten Text von Dr. Prpic. Gleichzeitig, als geschichtlichen und politischen Vergleich, übertragen wir auch Texte aus einer kroatischen Tageszeitung, wonach Polen von den Russen eine Entschuldigung für Massaker an polnischen Offizieren bei Katyn verlangen. Die Anführer der ehemaligen polnischen kommunistischen Partei haben sich beim polnischen Volk, wegen der Kollaboration mit den Sowjets und dem Verschweigen von Katyn entschuldigt. Das gleiche verlangen Kroaten von den Kommunisten in Kroatien.

Während des Unabhängigen Staates Kroatien existierte in Jasenovac von 1941 bis 1945 das größte Konzentrationslager. Als Ort des Leidens einer großen Anzahl von Menschen, wurde Jasenovac ein halbes Jahrhundert als Kompromitierungsinstrument des kroatischen Kampfes für Freiheit und Unabhängigkeit genutzt. Kroaten wurden als ein faschistisches und genozides Volk erklärt und die Zahl der Opfer wurde mehrfach vergrößert. Jegliche wissenschaftliche Forschung über Kriegsopfer war streng verboten. Als Folge, unterhielten in Jasenovac von 1945 - 1947 kommunistische Partisanen ein Konzentrationslager, das

Reste der Altstadt Susedgrad (13. Jh.)

zum Tabuthema wurde. **Ljubica Štefan** schreibt über den Fall von **Slavko Bašić**, einem noch lebenden Gefangenen des jugokommunistischen Partisanenlagers in Jasenovac. Die Autorin wurde in den letzten Jahren nach ihren mutigen Texten über den serbischen Antisemitismus, dem kroatischen Einsetzen zur Rettung von Juden im 2. Weltkrieg und anderem bekannt. Als Person, die trotz Lebensgefahr Juden im zweiten Weltkrieg rettete, erhielt diese Autorin vom Museum der Holocaustopfern Yad Vashem in Jerusalem, die Auszeichnung der Gerechten unter den Völkern.

Wegen des Selbstständigkeitskampfes für Kroatien, wurden in der Wiener Neustadt am 30. April 1671 kroatische Adelige Banus Petar Zrinski

und Fran Krsto Frankopan hingerichtet. Zum Andenken an diesen Tag wählte die kroatische Gesellschaft politischer Häftlinge den 30. April als Tag der kroatischen politischen Häftlinge. Auch dieses Jahr wurde der Tag der politischen Häftlinge feierlich abgehalten. Die Hauptfeier, über die **Jure Knezović** berichtet, fand in Brinje statt. Dort wurde, in Anwesenheit einer großen Anzahl ehemaliger kroatischer politischer Häftlingen, eine Erinnerungstafel, als Zeichen des Gedenkens an alle, die für Kroatiens Freiheit fielen und gelitten haben, enthüllt. Über die Feier in Rijeka berichtet **Andrija Vučemil.** •

GRič

HRVATSKA KORESPONDENCIJA

Kroatische Korrespondenz
Croatian Correspondence

Corrispondenza Croata
Correspondance Croate

Postamt 76, Postfach

Postscheckkonto 198.148

Herausgeber, Eigentümer, Verleger, Vervielfältiger und verantwortlicher Schriftleiter:
akad. Mal. Ivan KODANIĆ, Wien IV. Hauptstr. 45—47

27.VI.1931.-

Zagrebački proces.

PRED OSUDOM.

Rasprava proti hrvatskim rodoljubima u Zagrebu primiče se kraju. Državni odvjetnik i branitelji izrekli su svoje govore i do nekoliko dana — dne 30. ov. m.j. — izreći će se osuda.

Ovaj proces, kao i svi procesi, koje je do sada diktatura priredila proti Hrvata razvio se je u veličanstvenu manifestaciju hrvatske rodoljubne svijesti i vjere u hrvatsku pobjedu. — Držanje Hrvata pred sudijama je svjesno, ponosno i nustrašivo. U svakoj njihovoј riječi, u svakoj gesti, izražava se gigantska moralna snaga nacionalnih junaka, koji nepokolebivom vjerom u budućnost stradaju za svoje ideale.

Državni odvjetnik je održao svoj govor. On optužuje 23 Hrvata, da su fanatizirani rodoljubi i da za postignuće svoga cilja — slobodne i nezavisne države Hrvatske — pred mličim ne prezaju. Oni se hvataju u koštač sa državnim aparatom — sa žandarmerijom i policijom — vrše atentate na kasarne, mostove i istaknute režimske ljudi. Oni ne poznaju straha. Ni smrti se ne boje. Ovakovo je rodoljublje kaže državni odvjetnik — veoma opasno po opstanak "naše države" / t.j. Velike Srbije / i zato on u ime te države traži kruhu — osvetu.

On traži četiri hrvatske glave, vješala za Hranilovića, Soldina, Javora i Hercega, a 300 g. ljuna robije za ostale optužene Hrvate.

Optužene hrvatske nacionaliste brane najugledniji hrvatski odvjetnici i političari: DR. MAČEK, DR. HRVOJ, DR. BUDAK, DR. PERNAR, DR. KOŠUTIĆ i t.d. —

Njihovi su govorovi strahovita optužba velikosrpske diktature. Oni nemilosrdno otkrivaju njezine strašne zločine, njezine kriminalne ciljeve. Oni kidaju masku lažnog jugoslavenstva sa lica velikosrpske stvarnosti, raskrinkavaju njezine metode, protestiraju u ime cijelog hrvatskog naroda i u ime cijelog civiliziranog čovječanstva proti zvierskog postupka prema optuženicima, kojima su najpaklenjim mukama iznudili priznanja na temelju kojih je državni odvjetnik podigao sada optužnicu. Dokaza za krivicu optuženih nema. Ima samo dokaz, da su oni bili i da jesu dobri i čestiti hrvatski rodoljubi, i za tu "krivicu" državni odvjetnik traži četiri hrvatske glave.

Dr. MAČEK je rekao:

REGNUM
CROATIA
1737

CARTA NO. I.

P. A. S.

